

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstat Mesajı M. Remzi SANVER
6. Message from the Grand Master M. Remzi SANVER
9. Büyük Mahfil Umûmî Hey'et Toplantısı No: 5/17
23.05.1954 Derleyen: Suha UMUR-Yavuz AKSEL
21. Osmanlı Hürmasonluğu ve Laiklik Paul DUMONT
Çeviren: Celil LAYİKTEZ
35. Münif Paşa K. ve
Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Tamer AYAN
57. Ernst ile Falk Gotthold Ephraim LESSING
Çeviren: Ahmet ÖRS
79. Rit, Ritüel, Order, Obediyans ve
Juridiksiyon Kavramları Üzerine Yılmaz SUNER
90. Mimar Sinan Dergisi Yayın Kuralları Mimar SİNAN
91. Localardan Haberler Mimar SİNAN
127. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

YIL : 2010

NO : 151

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.***

Şâni Yüce Kur'an (III:139)

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 2011

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : SALİH EVCİLERLİ

Yazı İşlerini fiilen idare eden : ASIM AKIN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI: 151 Nuruşya Sokağı 9, 80050 -Beyoğlu Tel: 0212 251 26 50 MART /HAZİRAN 2010

4. Büyük Üstat Mesajı M. Remzi SANVER
6. Message from the Grand Master M. Remzi SANVER
9. Büyük Mahfil Umûmî Hey'et Toplantısı No: 5/17
23.05.1954 Derleyen: Suha UMUR-Yavuz AKSEL
21. Osmanlı Hürmasonluğu ve Laiklik Paul DUMONT
Çeviren: Celil LAYİKTEZ
35. Münif Paşa K. ve
Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye Tamer AYAN
57. Ernst ile Falk Gotthold Ephraim LESSİNG
Çeviren: Ahmet ÖRS
79. Rit, Ritüel, Order, Obediyans ve
Juridiksiyon Kavramları Üzerine Yılmaz SUNER
90. Mimar Sinan Dergisi Yayın Kuralları Mimar SİNAN
91. Localardan Haberler Mimar SİNAN
127. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

19 Haziran 2010 tarihinde gerçekleşen Konvanımızla, Türkiye Büyük Locası'nın birinci çekicini teslim almış bulunuyorum. Taşımakla yükümlü olduğum sorumluluğun temelinde, Masonluğun inisiyatif değerlerinin korunmasının yattığının farkındayım. Dolayısıyla, Türkiye Büyük Locası'nın birinci çekicinin bana verdiği yetkileri, kardeşlik ve hürriyet kavramlarının üzerine titremekte kullanacağımdan emin olabilirsiniz. Bu meyandan olmak üzere,

1. Kardeşlerimin -masonik üslup içerisinde- kendilerini kayıtsız şartsız ifade hürriyetinin;
2. Localarımızın -gelenek, tüzük ve ritüellerimiz çerçevesinde- hiçbir müdahale görmeden çalışma hürriyetinin;

baş muhafızı olduğumu ifade etmek isterim. Kardeşlerimden ve Localarımızdan dileğim, bu hürriyetlere kendilerinin de sahip çıkmalarıdır. Bu sahip çıkışın, ilkelerde tavizsizlik gerektirdiği aşikârdır. Diğer yandan, en az o kadar aşikâr olan bir husus da, ilkelerimizin arkasında durma heyecanının bize Kardeş olduğumuzu unutturmaması gereğidir. Bütün Kardeşlerimi, birbirleriyle olan her türlü ilişkide, bu hu-

susa dikkat etmeye davet ediyorum. Unutmayınız ki Masonluk bir fikir kulübü değil, inisiyatik bir Kardeşlik nizamı'dır. Kardeşlik muhabbetini zedeleyecek davranış biçimlerinin bu çatı altında yeri yoktur. Bu vesileyle, Masonlukta görevlerin hizmet makamları olduğunu; başta Büyük Üstatlık olmak üzere bu görevlerden kaynaklanan ezoterik sıfatların birbirimize karşı bir ayrımcılık vesilesi olamayacağını da hatırlatmak isterim.

Aziz Kardeşlerim,

Mirasçısı olduğumuz geleneğin ihtişamının bilincinde olmak; bu geleneği gelecek nesillere miras bırakmanın sorumluluğunu hücrelerimizde hissetmek zorundayız. Bu bilinç ve sorumluluğa sahip her Kardeşim, sırf Mason olduğu için harici âlemde başı dimdik yürüme hakkına sahiptir. Yaşamış olduğumuz sıkıntılı idârî süreç geride kalmıştır. Buna benzer bir sürecin çatımız altında bir daha asla yaşanmaması için gereken idârî mekanizma reformları en kısa zamanda gerçekleştirilecektir. Bundan böyle, idârî meselelerin harici tabiatının Localarımıza ve Masonluğumuza yansımaları söz konusu olmayacaktır. Localarımız -Üstad-ı Muhteremlerimizin dirayetli yönetimlerinde- Kardeşliğe, sevgiye ve aydınlanmaya koştuğumuz; zor zamanlarımızda sığındığımız yuvamız olmaya devam edeceklerdir.

Velhasıl artık geleceğe bakma vaktidir. Ümitle, heyecanla, inançla...

Kardeş sevgi ve saygılarımla,

M. Remzi SANVER
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

After the Convention held on the 19th of June 2010, I had the honour of receiving the Grand Gavel of the Grand Lodge of Turkey. I am fully aware of the fact that I have the responsibility of keeping the initiatic values of Freemasonry. Therefore, you may be confident that I will use all the authorization granted to me by this Grand Gavel to coddle our basic concepts of freedom and fraternity. In this context I promise to be the custodian of;

- 1. The liberty of all our brethren to express themselves freely within the boundries of our masonic etiquette,*
- 2. The liberty of all our Lodges to labour without any intervention within the frame of our traditions, rules and regulations.*

Furthermore, I kindly ask all my brethren and all our Lodges to claim these liberties on their owns. It is obvious that such claims require no compromise in principles. Simultaneously, we should never forget that we are all brothers while we try to keep these principles. Therefore, I invite all my brethren to pay attention to this fact in all their relations. We should never forget that Freemasonry is an initiatic order and not an intellectual club. Any action which will deteriorate the harmony in our fraternity could not be tolerated under this roof. Taking this opportunity, I would like to remind all my brethren that in Freemasonry, the duties we overtake are offices of service and all esoteric attributes including mainly the Grand Master's position can never be an inducement towards a discrimination among our brothers.

Dear Brethren,

We must be fully conscious of our glorious masonic traditions and in order to be able to carry this heritage to future generations we have to feel this responsibility in all our cells. Every single brother who carries this responsibility and this consciousness has the right to walk tall in the outside world. The distressed administrative period we have experienced has tailed away. All precautions to avoid the recurrence of such an incident will soon be taken and administrative reforms will soon be activated. From now on we shall do our utmost to avoid the reflection of any profane nature of administrative matters to our Lodges, as well as our masonic rules and regulations. All Lodges will again be our shelters where we will convene in our hard times and will be a source

***of enlightenment under the sapient administrations of
the Worshipful Masters.***

***Therefore, now is the time to consider the future. With hope,
with confidence and with emotion.***

Fraternal regards,

***M. Remzi SANVER
Grand Master***

BÜYÜK MAHFİL UMÛMÎ HEY'ET TOPLANTISI No: 5/17 23.05.1954 (*)

Derleyen: **Suha UMUR**
Yavuz AKSEL

GENERAL ASSEMBLY NO: 5/17, MAY 23, 1954

The minutes of the General Assembly held on May 23, 1954 are published due to their historical importance. These minutes should be kept as an important document for the guideline of the history of Turkish Freemasonry.

(*) Tersimatlarda kullanılan kısaltmalar hakkında:

Fransa Grand Orient'i etkisindeki Yüksek Şûra ile sonradan Büyük Loca, Grand Orient'in kısaltma yöntemini benimsemişti: KK.: (Kardeşler), BB.: (Biraderler), LL.: (Localar) gibi. Harfin tekrarı çoğul işareti, (..) da bunun masonik bir ifade olduğunu anlatıyor. HKEMBL uluslararası intizamını kazandıktan sonra dünyada Büyük Locaların çoğunlukla kullandıkları şekli kabul etmiştir. Böylece KK.: "K.'ler", LL.: "L.'lar" olmuştur.

Yüksek Şûramız eski kısaltma şeklini sürdürmüştür. Özgür Masonlar Büyük Mahfili de Grand Orient tarzını korumuştur.

50'li yılların tersimatlarını dergimizde yayımlarken, kullanılan sözcüklerle kısaltma işaretlerine aynen sadık kalınmıştır.

Celil Layiktez

**Gran Lojun 23.5.1954 tarihli
5/17 sayılı Toplantı Tersimatı:**

Türkiye Süprem Konseyine bağlı Gran Loj 23 Mayıs 1954 tarihli Pazar günü saat 10 da Beyoğlu vâdisinde kâin malûm bir noktai hendesiyede Gran Metr Dr. Fethi Erden B.: 'in riyasetinde toplanıldı.

Bu toplantıya: Gran Metr muavini Dr. Ekrem Tok, Bü.: İnci Na.: Mecit Duruiz, Bü.: 2nci Na.: 'ra vekâleten Cevdet Caculi bilahare esaleten Vedat Başar, Bü.: Hat.: Sacit Öncel, Bü.: Kâ.: Tarık Ziyal, Bü.: Muhakkike vekâleten Ruhi Vamık Girgin bilahare esaleten Cevdet Caculi, Bü.: Haz.: Em.: Muhsin Türen, Bü.: Has.: Em.: Celâl Öget, Bü.: Teş.: Asaf Sirman, Bü.: Muha.: Dahili Refet Hakul BB.: yerlerini almış oldukları halde Delegelerin yoklaması Bü.: Kâ.: B.: tarafından yapılarak 32 Delegeden 29 Delegenin mevcut ve hazır bulunmaları itibarile nisabı ekseriyet olduğu görülmüştür.

1 - Evvelki tersimat okunarak söz verilmiş ve itiraz eden olmadığından Bü.: Hat.: B.: 'in mütalaai kanuniyesine uyularak reye konulmuş ve aynen kabul edilmiştir.

2 - Ruznamede yazılı yeni murahhasların tahlifine geçilerek: Mecit Duruiz, Edip Seydi, Selahattin Güvendiren, Fazlı Güleç, Dr. Agapyos Ananyadis biraderlerle Mülâzımlardan Reşat Atabek, Aleksandr Saris biraderlerin tahlifleri yapılmış ve toplantıya gelemeyen Murahhas Burhanettin Develioğlu biraderle Mülâzımlardan Mehmet Erer, Vasilyontis ve Çuhacis biraderlerin tahlifleri ise bir dahaki celseye bırakılmıştır.

3 - Ruznamede yazılı ve istifa etmiş olan Bü.: Kâ.: Tarık Ziyal B.: yerine bir yenisinin seçilmesi mevzuuna geçildikte: evvela Fazlı Güleç bir söz alarak; Tarık Ziyal B.: 'in gerek şahsiyetinden ve gerekse deruhte ettiği vazifenin ehemmiyetinden ve bihakkın ifa edildiğinden mezayasını açıklayarak istifasının kabul edilmeyerek geri alınması temennisinde ve ricasında bulundu. Bundan mada diğer biraderler de söz alarak aynı fikir ve kanaatı izhar etmesiüzerine Tarık Ziyal B.: istifasının başka bir şekilde telakki edilmeyüp ancak harici âlemdeki işinin ve vazifesinin ehemmiyetinden ileri geldiğini izah ettiler. Cevdet Caculi B.: Tarık Ziyal B.: 'ri çok eskiden tanıdığını ve çalışma kabiliyetini pek iyi bildiğinden istifasının geri alınmasını, eskisi gibi bu kudsi vazifeye devamını rica etti. Bundan başka bir çok biraderler de aynı fikri dermayan ederek Tarık Ziyal B.: 're istifa etmemiş nazarile bakılmasını ve

TERSİMATIN İLK VE SON SAYFALARI

249

S. A. K. S. C.
A. E. D. D. G. A. D. F. B.

Türkiye Yüksek Şurasına
Bağlı
BÜYÜK MAHFİL

S. L. A. du Suprême Conseil
du 23. et des Loges de 33. Essai. Anc. et Act.
LA GRANDE LOGE DE TURQUIE

Sıra: _____ İstanbul.

Gran Lojun 23.5.1954 tarihli
5/17 sayılı toplantı tersimatı

Türkiye Süprem Konseyine bağlı Gran Loj 23 Mayıs 1954 tarihli Pazartesi günü saat 10 da Beyoğlu vadisinde kâin malum bir noktada hendeniyede Gran Loj Dr. Fethi Erden B. in riyasetinde toplanıldı.

Bu toplantıya: Gran Metr muavini Dr. Ekrem Tok, B. 1 nci Na. Duruiz, B. 2 nci Na. ra vekâleten Cevdet Caculi bilahare esaleten Vedat Başar, B. Hat. Sacit Öncel, B. Kâ. Tarık Ziyal, B. Muhakkike vekâleten Ruhi Vamık Girgin bilahare esaleten Cevdet Caculi, B. Haz. Em. Muhsin Teren, B. Han. Em. Celâl Çeget, B. Teş. Asaf Sırsan, B. Muha. Dahilî Refet Hakul BB. yerlerini almış oldukları halde Delegeelerin yaklaşması B.

Teklif kesesi dolaştırıldı ve boş geldiği görüldükçe ilân edildi.

Hasanat kesesi dolaştırıldı. Yukarıda mazeretleri serdedilen biraderlerin de hisse iştirakleriyle şarka 2000 Tagla getirdiği ilân edilerek Hasanat Emni biradere tevdi olundu.

Görüşmeler sona erdiğinden celse usulü dairesinde talik olunarak ke-tumiyete riayet vadını teyid eden BB. sulh ve selâmetle ayrıldılar.

Gran Metr
S. Fethi Erden

B. 1. Ha. :
- Öncel

B. Kâ. :
Galep

kendisinden yazısını geri almasını rica ettiler. Bunun üzerine Tarık Ziyal B.: Eylül nihayetine kadar mezun addedilmesini istedi.

Bü.: Naz.: Sa.: Vedat Başar B.: söz alarak Bü.: Kâ.: Tarık Ziyal B.: mezuniyet istediğine göre istifasını geri almış demek olacağından bu iş kendi kendine halledilmiştir dimişlerdir. Bunun üzerine Heyeti Daimi istifanın reye konulmasını talep ettiler ve reye konularak ekseriyetle kabul edilmemiştir. Bilahare Tarık Ziyal B.: 'in Eylül nihayetine kadar mezuniyeti reye konularak ittifakla kabul edilmiştir.

Bu karardan sonra münhal olan Bü.: Kâ.: Muavinliğine ve Tarık Ziyal B.: 're yardım için bir biraderin intihap edilmesi lüzumu müzakeresine başlanılarak bir namzet gösterilmesi istenildi. Namzet olarak Edip Seydi biraderle Galip Hamdi Tekyeli B.: namzet gösterildiler. Edip Seydi B.: işlerinin çokluğundan ve hayatı hariciyede de mahmul bulunduğundan bahsederek biraderleri tenvir buyurdular. Tarık Ziyal B.: söz alarak her iki biraderin de birlikte çalışmak üzere intihaplarını dilediler. Bü.: Hatip B.: iki muavin intihabına mevzuatımız müsait olmadığını söylemesi üzerine bir Büyük Kâtip muavini seçimine karar verildi. Rey puslaları dağıtıldı. Neticei tasnifte 27 rey Galip Hamdi Tekyeli ve 2 rey de Edip Seydi biraderler almış olduklarından Galip Hamdi Tekyeli B.: Bü.: Kâ.: Muavinliğine intihap edilmekle hemen işe mubaşeret ettiler.

4/A - Gran Lojun Daimi heyetinde inhilâl eden seçimlere geçilerek: Birinci Bü.: Naz.: intihabı için söz verildi. İlk sözü Ferit Up B.: alarak Birinci Bü.: Naz.: mevkiini halen işgal buyurmakta olan Mecit Duruiz B.: 'in vazifesinde kalması ve değişmemesi icap eder, çünkü evvelce Ankara Mahfili murahhası idi. Halen de Ülkü Mahfili murahhası sıfatıyla Gran Lojumuzun bir azasıdır dediler. Diğer söz alan biraderlerle Bü.: Kâ.: Tarık Ziyal B.: aradan bir müddet geçtiğini velevki çok az bir zaman dahi olsa, yeniden intihap yapılması icap ettiğini belirtmiş ve Gran Metr muavini Dr. Ekrem Tok B.: de bu mütalaalara iştirak ettiğini bildirmiştir. Bü.: Hat.: biraderin kanunî mütalaasına müracaatta yeniden intihap yapılması lüzumunu bildirmiştir. Hafî intihabata geçilerek rey puslaları dağıtılmış ve neticei tasnifte 30 rey Mecit Duruiz ve 1 rey de Cevdet Caculi biraderler almakla birinci Bü.: Na.: 'lığa Mecit Duruiz B.: intihap edilmiştir.

B- Bü.: Haz.: Eminliğine namzet olarak Doktor Fahri Günergin B.: gösterilmiş ve özür dilemişse de ısrar karşısında mazereti kabul edil-meyerek Bü.: Hatip biraderin kanunî mütalaası alınarak hafî intihabata geçilmiş ve netice tasnifte 27 rey Fahri Günergin B.: alarak Bü.:

Haz.: Eminliğine seçilmiştir. Fahri Arel ve Fazlı Güleç biraderler birer rey almışlardır.

C- Bü.: Teşrifatçılığa namzet olarak İsmet Somer B.: gösterilmiş ve neticei tasnifte 29 rey İsmet Somer, 2 rey de Cevat Mehoş biraderler almakla Bü.: Teşrifatçılığa İsmet Somer B.: seçilmiştir.

E- Bü.: Muhafızı Dahili Muavinliğine namzet olarak Edip Seydi B.: gösterilerek neticei tasnifte 30 rey Edip Seydi ve 1 rey de Fahri Arel BB.: almışlar ve Bü.: Muha.: Dahili Muavinliğine Edip Seydi B.: seçilmiştir.

İntihabatın tamamlanmasını müteakip Nuri Pere B.: söz alarak Hatip Muavinliği inhilâl ettiği halde bu vazifeye intihap hakkında ruznamede bir kayıt olmadığını belirtmesi üzerine Gran Metr bunun bir zühul eseri olduğunu, başka bir toplantıda bu vazife için de seçim yapılacağını bildirmiştir. Bundan sonra intihapları yapılmış bulunan Daimi Heyet vazifedarını ve Muavinler yemin kürsüsüne davet edilerek cümlesi yemin ettirilmişlerdir.

Ruznamede kalan diğer maddelerin müzakeresi için vaktin gecikmiş olduğu ileri sürülerek, Ferit Up Bü.: Üstadımız, bu maddelerin müzakeresini başka bir celseye talik teklifinde bulunmuştur. Bü.: Hatip B.: şahsi kanaatını izhar ederek, bu maddelerin ehemmiyet ve müstaceliyetini izah etmiş, Vedat Başar, Refet Hakul ve diğer biraderler de aynı fikirde olduklarını bildirmişlerdir. Bü.: Hatip B.: 'in kanunî mütalaası soruldukte, Ferit Up üstadımızın talik teklifinin reye vaz'ını istemiştir. Bu teklif: 9 reye karşı 14 reyle red edilmiş ve müzakerata devam edilmiştir.

5- Tesisi talep edilmiş olan AHENK adlı yeni bir mahfilin 13 imzalı ve cümlesinin adreslerini havi lavha ve vesaik; Bü.: Hatip B.: tarafından yegân yegân okunarak bu biraderlerin İdeal Mah.: Muh.: 'minden ve cümlesi tanınmış biraderandan olduklarından tesiste bir mahzur olup olmadığı hakkında Mahfile söz verildikte; Tarık Ziyal B.: bir Murahhas sıfatile söz alarak, bunun şimdilik lüzumsuzluğunu ve bu müessesilerin devam edüp edemeyecekleri de müphem bırakılmış olmakla bugün için nabimevsim olduğunu belirtmiştir. Bu izahı teyit maksadıyla; söz alan Fehmi Fındıkoğlu birader de bu iş bir biraderin kaprisidir demişlerdir. Bunun üzerine Galip Taş Bü.: Üs.: söz alarak tesis hakkında uzun mütalaadan sonra nizamnamemizde de 7 birader bir araya gelirse bir Mahfil kurabilecekleri maddesine uyularak bu biraderlerin isteklerinin tam yerinde olduğunu açıklamışlardır.

Bü.: Hatip B.: 'in şahsi bir maruzatında: Formaliteleri tamamlanmış, bu işin mutlaka tasdik edilmesi icap edeceğini belirtmekle; bu hususta daha bir çok fikirler taati edilerek söz, ikinci Bü.: Naz.: Vedat Başar biradere intikal ederek bu tesis işi mutlaka olacaktır ve olmalıdır dimeleri üzerine Bü.: Kâtip Tark Ziyal B.: söz alarak Heyeti Daimenin vazifesi bir Noter gibi değildir ki her şeyi aynen kabul etsin, önümüzde bir tatil devresi vardır, devr açılıncaya kadar tehiri caizdir, dimeleri üzerine Galip Taş Bü.: Üs.: bunların teşekkül etmesi Umum Masonluk menfaatınadır, hiç bir vakit haleb getirmez buyurmuşlar ve buna Bü.: Muha.: Dahili Refet Hakul B.: de iştirak etmekle bu husustaki konuşmalara son verilerek AHENK Muh.: Mah.: 'nin tesisine ekseriyetle karar alınmıştır.

Yine tesis maddesindeki FAZİLET adlı ve Kültür Muh.: Mahfilinden ayrılma 24 B.: 'in imza ve adreslerini taşıyan ve Gran Loja gönderilmiş lavhalar Bü.: Hat.: B.: tarafından birer, birer okunarak Mahfile söz verildi. Kültür Muh.: Mahfili Üstadı Muhteremi Tefvik Ararat B.: ilk sözü alarak dimişlerdir ki Kültür Muh.: Mahfili Üs.: Muhteremi bulunmam sıfatile bu 24 biradere bu teşebbüslerinden dolayı şükranlarımı arzederim. Çünkü; Muh.: Mahfilimiz azası yekûnu çoğa baliğ olmuştu, şimdi çalışmalarımız daha kolay olacaktır, dimişler ve bu görüşmelerden sonra sükût cari olduğundan Bü.: Hat.: biraderin de inzımamı reyile ve ekseriyetle tesisi karara bağlanılarak gerek Ahenk ve gerekse Fazilet adlarındaki yeni açılacak her iki Mahfile de muvaffakiyetler temenni edildi.

Masonluğun menafii umumiyesi hakkında söz verildi. İlk sözü Gran Metr kendileri alarak evvelâ Yunan opediyansından gelmiş iki teşekkür mektubu olduğunu söyleyerek birini Gran Metr Dr. Fethi Erden Bü.: Üs.: diğerini de Murahhaslardan Sandalcıoğlu B.: okudular.

Bu mektup muhteviyatında Atinaya davet ettiklerini bildirdiklerinden ve şimdilik havanın Atinada sıcak olduğundan son baharda Suvren Gran Komandörümüz başta olmak üzere gidilmesi için bir hazırlık yapılması lüzumu üzerine Dr. İsmail Kenan Üs.: söz alarak, şimdiden gitmek doğru değildir. Ancak son baharda gitmek daha doğru olacağını ileri sürdüler.

Bü.: Kâ.: Tark Ziyal B.: seyahat hakkında İzmir Ünitesinden almış oldukları mektubu okudu. Heyetçe ittila kesbedildi.

Mesainin tatilinden evvel Mahfili terk etmiş olan Asaf Sirman, Fazlı Güleç, Muhsin Türen, Hüsamettin Sunul, Agapyos Ananyadis, Ferit Up ve Aleksandr Saris biraderlerin mazeretleri söylendi.

Teklif kesesi dolaştırıldı ve boş geldiği görölerek ilân edildi.

Hasanat kesesi dolaştırıldı. Yukarıda mazeretleri serdedilen biraderlerin de hissei iştirakleriyle şarka 2000 Tuğla getirdiği ilân edilerek Hasanat Emini biradere tevdi olundu.

Görüşmeler sona erdiğinden celse usulü dairesinde talik olunarak ketûmiyete riayet vadını teyid eden BB.: sulh ve selâmetle ayrıldılar.

Gran Metr
Fethi Erden
(İmza)

Bü. Hat.
Sâcit Öncel
(İmza)

Bü. Kâ.
Tarık Ziyal
(İmza)

* *
*

BÜ . MAH . MURAHHAS ve MÜLÂZİMLERİN İMZA CETVELİ
23.5.1954

<u>MURAHHASLAR</u>		<u>MURAHHASLAR MÜLÂZİMLERİ</u>	
<u>Locası /</u> <u>Adı, Soyadı</u>	<u>İmza</u>	<u>Locası /</u> <u>Adı, Soyadı</u>	<u>İmza</u>
<u>İDEAL M.M.</u>		<u>İDEAL M.M.</u>	
Fehmi Fındıkoğlu B.:	(imza)	İrfan Tarlan B.:	
Sâcıt Öncel B.:	(imza)	İzzet İşcan B.:	
Mithat Güldü B.:	(imza)		
<u>KÜLTÜR M.M.</u>		<u>KÜLTÜR M.M.</u>	
Refet Hakul B.:	(imza)	Selahattin Tandal B.:	
Celâl Öget B.:	(imza)	Saffet Rona B.:	(imza)
F. Günergin B.:	(imza)		
Ruhi Vamık Girgin B.:	(imza)		
<u>ÜLKÜ M.M.</u>		<u>ÜLKÜ M.M.</u>	
E dip Seydi B.:	(imza)	Mehmet Erer B.:	
Cevdet Caculi B.:	(imza)	Hasan Vafi B.:	
Mecit Duruiz B.:	(imza)	Ali Fuat Berkman B.:	(imza)
<u>KARDEŞLİK M.M.</u>		<u>KARDEŞLİK M.M.</u>	
Fazlı Güleç B.:	(imza)	Harun Çiprut B.:	
Ferit Up B.:		Sarım Göksel B.:	
H. Noradonkiyan B.:	(imza)	Reşat Atabek B.:	(imza)
<u>HÜRRİYET M.M.</u>		<u>HÜRRİYET M.M.</u>	
Ali Galip Taş B.:	(imza)	B. Erilkum B.:	
Vedat Başar B.:		Ethem Fikriğ B.:	(imza)
İsmail Kenan Sunal B.:	(imza)	Eşref Sander B.:	
Dr. Fahri Arel B.:	(imza)	Viktor Kampeas B.:	
<u>SEVGİ M.M.</u>		<u>SEVGİ M.M.</u>	
Hüsamettin Sunol B.:	(imza)	E. Sandalcıoğlu B.:	(imza)
Fuat Aydemir B.:		İsmet Somer B.:	(imza)
Grigoryadis Güner B.:		H. Angelidis B.:	

MURAHHASLAR

**Locası /
Adı, Soyadı** **İmza**

ATLAS M.M.

Cemil İpekçi B.:
Marcel Louat B.:
Raoul Rozenthal B.: (imza)

MÜSAVAT M.M.

Târık Ziyal B.: (imza)
Galip Hamdi Tekyeli B.: (imza)
S. Güvendiren B.: (imza)

LİBERTAS M.M.

Emin Sayt B.: (imza)
Münif Sayt B.:
Hilmi Naili Barlo B.:

HAKİKAT M.M.

Cevat Meruş B.: (imza)
Agopyos Ananyadis B.: (imza)
Yorgi Mavromati B.: (imza)

MURAHHASLAR MÜLÂZİMLERİ

**Locası /
Adı, Soyadı** **İmza**

ATLAS M.M.

Affan Balzar B.:
İsak Altabev B.:
Jozef Marguliyes B.:

MÜSAVAT M.M.

Ferit Ramiz B.:
Sadettin Ozil B.:
Ardavatz Savcı B.:

LİBERTAS M.M.

Garbis Veziryan B.: (imza)
İzzet Berk B.:

HAKİKAT M.M.

Aleksandros Saris B.: (imza)
H. Vasilyontis B.:
K. Çuhacis B.:

Gran Metr Dr. Fethi Erden B.:
Gran Metr Mua.: Dr. Ekrem Tok B.:

* *
*

ÜS.: MUHTEREMLER

Toplantı Tarihi: 23.05.1954

Locası / Adı, Soyadı	İmza	Locası / Adı, Soyadı	İmza
<u>İDEAL M.M.</u> Dr. Nuri Kâmil Mesen B.:	(imza)	<u>SEVGİ M.M.</u> Dr. Salim Ahmet Çalışkan B.:	
<u>KÜLTÜR M.M.</u> Tevfik Ararad B.:	(imza)	<u>ATLAS M.M.</u> Antoin Chiappe B.:	(imza)
<u>ÜLKÜ M.M.</u> Yaşar Ali B.:		<u>MÜSAVAT M.M.</u> Kemâl Sâlih Sel B.:	
<u>KARDEŞLİK M.M.</u> Cevdet Hıfzı Oşan B.:	(imza)	<u>LİBERTAS M.M.</u> Lazaro Franko B.:	(imza)
<u>HÜRRİYET M.M.</u> H. Bezmi Ötkeren B.:		<u>HAKİKAT M.M.</u> Aristo Papadi B.:	(imza)

* *
*

ZİYARETÇİ ÜS.: ve KK.:

Toplantı Tarihi: 23.05.1954

İbrahim Hoyi	Kültür	18°	(imza)
Muhsin ????	Hürriyet	22°	(imza)
Asaf Sirman	Hürriyet	22°	(imza)
A. Zoletti	Atlas	32°	(imza)
?????? ???	Kültür	2°	(imza)
Sırrı Tümer	Müsavat	18°	(imza)
Nuri Pere	İdeal	3°	(imza)
Sedat Kantoğlu	Hürriyet	4°	(imza)

* *
*

L Ü G A T Ç E

(KÜÇÜK SÖZLÜK)

ârâ: oylar

arz-ı mâzeret: mazeret belirtme

bâdehu: ondan sonra

balotaj: bir seçimde adaylardan hiç birinin, oyların salt çoğunluğunu alamaması hali.

BB.: Birâderler, Kardeşler

Bü. Hs. Em.: (Bü. Em. Hs.) (Büyük Emin-i Hasenat) Büyük Hasenat Emîni

Bü. Kâ.: Büyük Kâtip, Büyük Sekreter

Bü. Muh. Dah.: Büyük Muhafız-ı Dahili, Büyük Koruyucu

Bü. Muhak.: Büyük Muhakkik

Bü. Müf.: Büyük Müfettiş

Bü. Teş.: Büyük Teşrifatçı, Büyük Tören Üstadı

Bü. Üs. Mua.: Büyük Üstat Muavini, Büyük Üstat Kaymakamı

Büyük Mah.: Büyük Mahfil, Büyük Loca

Büyük Mahfil: Büyük Loca

Da. Hey.: Daimi Heyet, Büyük Görevliler Kurulu

Defter-i mahsus: özel defter

Hâk. Bü. Â.: Hâkim Büyük Âmir hâfi: gizli, saklı

hatve: adım

hitam: son; bitme

hülâsa: özet, sözün özü

İçtimaat-ı Umûmiye Kanunu: Genel Toplantılar Kanunu [*Bugünkü Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu*]

ihzarî: hazırlayıcı

iktiza: lâzım gelme; gerekme

infikâk: ayrılma; ilişki kesme

inkîşafına delâlet: gelişmesine kanıt

intaç: netice, sonuç, sonuç verme, sonuçlandırılma

intihabat: seçimler

irşat: doğru yolu gösterme, uyarma

iş'âr: yazı ile bildirme

ittifakla: oy birliğiyle

kâfesi: hepsi, tamamı

kâin: bulunan, var olan

kefil-i muhadenet: dostluk kefilî

Kentüki: Kentucky eyaleti, ABD

mahafil-i muhtereme: Muhterem Localar

matlub: istenilen

mebde-i hareket: hareket başlangıcı

Menafi-i umumiye: Genel Yararlar

meşbû: 1. dolmuş, dolu. 2. kim. doymuş, doygun

mezâya: meziyetler

mukayyet: kayıtlı, kaydolunmuş; deftere geçmiş; bir işe önem veren

mukteza: iktizâ etmiş, lâzım gelmiş, kanun gereğine göre yazılan yazı, derkenar

murahhas: ruhsath, izinli; Delege

Mütalaat: düşünceler; tetkikler; okumalar

mücmel: icmal olunmuş, kısa ve az sözle anlatılmış

Mülâzım: stajyer; [burada] yedek delege; [askerlikte] teğmen

müstacel: acele, tez, hemen yapılması gereken

Müşahade: gözlem

müteamel: öteden beri yapılagelen

müteselli: avunmuş

Müzaheret: Arapça (zahr'den) yardım etme, koruma

Müzakerat: müzakereler, görüşmeler

nisab-ı müzakere: görüşme yeter sayısı

nisbet: oran

nokta-i hendese: geometrik nokta

rabıta: bağlantı

remzî mahfiller: Sembolik Localar

rûznâme-i müzakerat: görüşme gündemi

serdedilmiş: [*düzgün ve yerinde*] söylenmiş

şayan-ı arzu: istemeye değer

şitap: acele, srat, şabukluk
taazzuv: uzuv peyda etme, uzuvlanma, organ oluşturma, şekillenme, bişimlenme
tdil: değişiklik; doğrultma, doğrulama
taht-ı muhakeme: yargılama altında
tahlif: Yemin ettirme, andişirme, işirilme
tlik: asma, askıda bırakma; geciktirme; erteleme
tarsin: sağlamlaştırma
tarzi ceryani: oluş biçimi
tasrih: açıkça belirtme
tediye: ödeme
teksl: uşenme; ilgisizlik

tekerrür: tekrar etme
tenevvür: parlama, ışıldama, aydınlanma
tesand: dayanışma
teşrih etmek: açmak; yaymak
tetebb: bir şeyi etrafılıca tetkik etme, inceleme, bir şey hakkında geniş bilgi edinme
tevakuf: uyma, uygun gelme
tevcih: yöneltme, şevirme, verme
tezyin: süsleme
uful: vefatı
vahdet: birlik
vazifedaran: görevliler
zıkr: anma, anılma

K A Y N A K L A R

Abdullah Yeğin, et.al., *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lgat*, Trdav, 1997

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lgat*, 1998

Mustafa Nihat zn, *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, İnkılp Kitabevi, 1997

şevket Rado et.al, *Hayat Büyük Türk Sözlüğü*, 1969-1971

OSMANLI HÜRMAONLUĞU VE LÂIKLİK⁽¹⁾

Paul DUMONT
Çeviren: Celil LAYİKTEZ

OTTOMAN FREEMASONRY AND LAICISM

The Tanzimat reform edict of the 3rd November 1839 was the first step of the separation of the state from religion. We witness a de-facto increasing laicity movement in the 19th century. The anti-clericalism of the French Republic was reflected in the French Masonic Lodges established in the main cities of the Ottoman Empire. The intelligentsia was frequenting these Masonic lodges and was highly influenced by this movement, and in turn, this reflected itself in the legal and education systems with new lay schools being projected and formed in cities like Istanbul, Izmir, Beirut, Cairo and in the Balkans.

GİRİŞ:

Paul Dumont Strasbourg'da Marc Bloch Üniversitesi'nde Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi profesörüdür ve konunun bölüm başkanıdır, modern Türkiye'nin entelektüel ve sosyal gelişmesine odaklanmıştır. Azınlıklar, gezi günlükleri ve Hürmasonluk gibi konularda da çalışmalarda bulunmuştur. Şu anda güncel Türkiye'de İslamcı yönelmeleri incelemektedir. Türk Tarih Kurumu yayınlarında ve Mimar Sinan'da birçok eseri yayımlanmıştır.

Bu çalışmasını çevirip Mimar Sinan'da yayımlamak üzere Prof. Paul Dumont ve Sheffield Üniversitesi Tarih Fakültesinin Hürmasonluk ve Kardeşlik Cemiyetleri Kürsüsü başkanı Prof Andreas Onnerfors'tan ayrı ayrı izin alınmıştır.

Celil LAYİKTEZ

Niyazi Berkes 19. Yüzyılda Türkiye'de sekularizmin ortaya çıkması ve gelişmesi üzerine önemli bir çalışma yapmıştır. Gene de, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında lâiklik veya *devletin din dışında kalması* kavramlarının tarihi hâlâ yazılmayı beklemektedir. Örneğin, 19. yüzyılın son yıllarına ait Sir James Redhouse'un Osmanlıca - İngilizce sözlüğünde, veya Bianchi ve Kiefer'in birçok baskı yapmış Osmanlıca - Fransızca sözlüklerinde "lâik" veya "lâiklik" sözcüklerini bulamayız. 19. Yüzyıl Osmanlı yazarları, Fransız politik edebiyatında büyük sıklıkla rastladıkları "*laïcité*" kavramının ne ifade ettiğini bilmelerine rağmen onu Türkçe'ye nasıl çevireceklerinde tereddüt ediyorlardı.

Ekonomik ve Sosyal bilimleri Türkiye'ye getiren Ahmet Şuayib, 1909'da yazdığı bir metinde "Hürriyet-i Mezhebiye" tabiri ile lâikliğı tarif etmektedir. Bu son tarif, devletle dinin ayrılmasından ziyade fertlerin mezhep seçme hürriyetini çağırıştır.² Aynı yıllarda, Ziya Gökalp Fransızca "*laïcité*" (lâiklik) tabirini "la-dini" olarak, yetersiz bir tarzda çevirmektedir. "La-dini" tabiri negatif bir anlam ifade etmektedir ve "din düşmanlığını" çağırştırmaktadır³. Türk sözlüklerinde yeni "lâiklik" sözcüğünün gözükmesi için 1920'li, 1930'lu Kemalist devrimi beklemek gerekecekti.

1830'ların sonlarında Osmanlı devletinin Tanzimat adıyla uygulamaya başladığı reformlarda, devleti dinden ayıracak bir akım belirlemektedir. 19. Yüzyıl boyunca, padişahlarla Osmanlı idaresi bir çok değişik düzenleme ve müessesesel yeniliklerle Türkiye'de bir *de-facto* lâiklik, veya *din ve itikattan arınmış bir durum* gözlenebilir. Böylece Osmanlı adli sistemi Avrupa'dan ithal edilen kanun kodlamalarıyla derinlemesine değişmiş ve kadınlara tanınan otorite kısmen sivil mahkemelere intikal ettirilmişti. Eğitim sisteminde de büyük farklılıklar gerçekleşti; aynı dönemin Fransız okullarına benzer okullar devlet tarafından kuruldu. Bu okullarda eğitimde dinsel öğeler asgariye indi-

rilmeye çalışılıyordu. Padişahın din kurumunun başkanlığı gibi bir sıfatının olmasına rağmen, yeni akım devletin sekülerliğini vurguluyor ve dinî konular sürekli kenara itiliyordu.

Toplumun gizli lâikleştirilmesi gibi bir bağlamda (Osmanlıların adını bile koyamadıkları bir lâiklik) Osmanlı Mason Localarının tutumu ne olmuştu? Devleti dinden ayırma sorununa ne nazarla bakıyorlardı? Fransız görüş açısından baktığınızda, bu soru hiç de anlamsız değildir. Gerçekten, 19. yüzyılın son ve 20. yüzyılın ilk yıllarında, Fransız Masonluğu Devletin dinle ilişkileri sorunu üzerine odaklanmıştı. Fransız antiklerikalizm felsefesi denizleri aşarak Osmanlı masonik ağına sızmış mıydı? Bu tebliğimde bu soruya cevap aramaya gayret edeceğim

Tetkik edebildiğim arşiv malzemesinin kısıtlı olması nedeniyle çizeceğim tablonun eksikleri olacaktır. Ne yazık ki yalnızca ana hatların kaba bir krokisini yapabileceğim. İngiliz ve İtalyan Localarında olup bitenlerden fazla bir bilgim yok. Yunan, Romanya, Alman, İspanyol ve Portekiz Locaları hakkındaki bilgilerim daha da azdır. Her ne kadar Osmanlı İmparatorluğunda yer alan Locaların bibliyografisi sürekli geliyorsa da, keşfedilecek daha çok şey vardır.

Fransız Masonik Ağ Örgüsü

Daha ileri gitmeden, Osmanlı İmparatorluğunda Fransız masonik ağ örgüsünden kısaca bahsetmek gerekir.⁴ On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı İmparatorluğunun başkenti İstanbul aynı zamanda ülkenin en kalabalık masonik merkeziydi. 1860'ların sonuna doğru, muhtelif obediyanlara bağlı yaklaşık 15 Loca vardı. Bunların dördü Fransa Grand Orient'ına bağlıydı. En faal ve başarılı olanı *Union d'Orient* idi. Bu Locanın 1860'lı yılların sonlarında, çoğu Osmanlı sivil ve askeri yönetimlerinin kremasından oluşan, yaklaşık 170 üyesi vardı. *La Renaissance* adlı bir diğer Fransız Locası 1908 yılında aynı kentte kuruldu ve Jön Türk devriminde önemli bir rol oynadı.

Bir diğer önemli masonik merkez İzmir kentiydi. Büyük Fransız Devriminin döneminde bu önemli ticaret merkezinde anlamlı bir adı olan *Les Nations Réunies*⁵ (Birleşmiş Milletler) Locası kuruldu. 1860'lı yıllarda bu Loca en az altı başka Locayı şemsiyesinin altına almıştı. Bu Localardan 1868'de kurulan "Mélès", Fransa Grand Ori-

ent'ına bağıydı. Birkaç yıl sonra, "Homère" adında başka bir Fransız Locası daha kurulacaktı.

Üçüncü önemli masonik merkez Mısır'dı. Süveyş Kanalı'nın inşaatı ve başka ekonomik projeler nedeniyle binlerce avrupalı Mısır'a yerleşmişti. Sonuç olarak, 1860'ların sonlarında Grande Loge de France (Fransa Büyük Locası) İskenderiye, İsmailiye, Port-Sait ve Kahire'de en az altı Loca kurmuştu. Başka avrupalı obediyanlara bağı Localar da vardı. 1880'li yılların sonunda Mısır, İngiliz yönetimine geçtiğinde, masonik faaliyette ikinci bir dalga görülmüştür.

Son olarak, yukarıda sayılanlardan önemleri daha az olan üç Osmanlı merkezden daha bahsetmemiz gerekir: Kıbrıs'ta İngiltere'nin işgalinden sonra, bir çok Loca kuruldu; Suriye - Lübnan merkezinde, özellikle Beyrutta, 1860'lı yıllarda fransızlar birçok Loca kurdu; ve nihayet Makedonya'nın başkenti Selânik. Burada, Napoleonik genişleme döneminde (1804 öncesi) L'Amitié (Dostluk) adında bir Locanın var olduğu sanılıyor; 1864'te İtalyan *Grande Oriente*'si "Makedonya" adında bir Loca kurmuştu, ilerde bu Loca, Jön Türk Devriminde önemli bir rol oynayan "Makedonya Risorta" adını alacaktı. Yirminci yüzyılın başlarında Selânik ile Kavala ve Janina kentlerinde, değişik obediyanlara bağı ondan fazla Loca kurulmuştu. Bu obediyanların içinde, İtalyan *Grande Oriente*'si, Fransa'nın *Grand Orient* ile *Grande Loge*'u, Yunan *Megali Anatoli*'si, İspanyol *Grande Oriente*'si, Romanya'nın *Loja Nationala*' sı ve Maria Deraisme tarafından kurulan, kadınlarla erkeklerin birlikte çalıştığı uluslararası nizam, Droit Humain'i sayabiliriz.

Osmanlı Hürmasonluğunun bu coğrafi dağılımı hiç de şaşırtıcı değildir. Mantık çerçevesinde, Localar İmparatorluğun önemli politik ve ticari merkezlerinde kurulmuştu. Bu kentlerin ticaret ve kültür alanlarında Avrupa ile yakın ilişkileri vardı. Son olarak, İmparatorluğun masonik coğrafyası ile Avrupa sömürgeci (*colonial*) Masonluğunun yayılması arasında da bir paralel çizilebilir. Suriye, Lübnan, Mısır ve Kıbrıs gibi batı nüfuzuna açık yerler ile politik istikrarsızlığın hüküm sürdüğü Makedonya gibi yerlerde Locaların çoğalmasa şans eseri değildir.

"Evrenin Ulu Mimarı" Sorunu.

İlke olarak, Osmanlı İmparatorluğunda bulunan tüm Masonluklar dinî itikatlara büyük saygı gösterirlerdi. Masonik tekrisin yoğun

dinsel tarafları vardı ve Localar, tüm inançlara açık bir uluslararası din kurmanın gereğine inanıyorlardı. Bir Fransız Locasında tekris edilen Etem Pertev Paşa, *Hab-nâme*'de, merasim üstadını "rahip" diye gördüğü bir tekris ritüelini tarif eder. Risalenin yazarı merasimin dinsel taraflarını vurguluyor ve Hürmasonluğu, müslümanları hıristiyanlaştırmak isteyen bir tarz kript-Hıristiyan örgüt olarak görüyor.⁶

Osmanlı İmparatorluğunda aynı yıllarda yayımlanmış bir çok masonik metinde Hürmasonlar için dinsel değerlerin önemi vurgulanıyor. Oysa, Fransa'da durum çok değişti. Özellikle, Fransa Grand Orient'inin Localarında çok sayıda Kardeş ruhun ölmezliğine ve Tanrı'nın varlığına inancın masonik ideolojinin şartı olmasına karşıydı. Hatta bazıları mutlak düşünce özgürlüğünün Masonluğun başlıca erdemi olmasını savunuyor ve Evrenin Ulu Mimarının huzurunda yemin etmenin ritüellerden çıkarılmasını istiyorlardı.

Fransa Grand Orient'i kısa zamanda bu fikirleri Osmanlı İmparatorluğuna ihraç etmeye başladı. 1866 Haziranında, Tanrı'ya ve ruh'un ölmezliğine inanç Fransa'da hâlâ masonik inancın bir parçası iken, İstanbul'da Union d'Orient Locası Evrenin Ulu Mimarını içeren bir metinle yemin etmeyi reddeden Gustave Flourens adında bir Fransız'ı tekris etmişti. Flourens açıkça ate olduğunu söylüyor ve Tanrı'ya herhangi bir referansı reddediyordu. Bu olay Osmanlı İmparatorluğu Localarında çok büyük bir skandal yarattı. Gustave Flourens'i tekris eden Üstad-ı Muhterem'in, Fransa'da büyük üne sahip Louis Amiable'in⁷ kendisi olması olayı büyütüyordu. Louis Amiable Grand Orient'in Paris yönetimiyle yakın temastaydı ve bir çok önemli masonik çalışmaya imza atmıştı.

Gustave Flourens de tanınmış bir kişiydi, ünlü Collège de France'ın profesörlerinden birinin oğluydu. Kendisi de henüz 26 yaşında profesör olmuş, ancak dinî görüşleri nedeniyle istifa etmek zorunda kalmıştı. 1866'da Osmanlı yönetimine karşı Girit isyan hareketine katılmış ve isyancı Giritliler tarafından Yunanistan Kralı nezdinde büyük elçi olarak atanmıştı. Ancak kısa bir süre sonra Yunanistan'dan kovulmuş ve bir süre İstanbul'da ikamet etmişti. Birkaç yıl sonra Gustave Flourens devrimci Paris Komünü çarpışmalarında ileri gelenlerden biriydi ve askeri becerileri nedeniyle bir milis gücünün komutası kendisine verilmişti. 1871 yılında, Gustave Flourens henüz 36 yaşındayken, Versailles Hükümeti güçlerine karşı Paris'i savunurken vuruldu⁸.

Flourens'in İstanbul'da tekrisi büyük bir karışıklık yarattı. Birçok Kardeş Union d'Orient ve başka Fransız Localarından ayrılma kararını aldı. Bu karşı çıkış uzun sürmedi, İstanbul'da aynı Fransız Locaları en güçlü dönemlerini bir ateistin tekrisini izleyen yıllarda yaşadılar.

1877'de Grand Orient ritüellerinden Evrenin Ulu Yaradanı'na atfı kaldırma kararını aldı. Bu karar Osmanlı yönetici kitlesini geleneksel rite sadık kalan İngiliz Locaları veya diğer masonik cemiyetlere yönlendirebilirdi. Oysa, 1880'li yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğunun özellikle Suriye, Lübnan ve Mısır gibi Arap topraklarında Fransa Grand Orient'inin çok sayıda Loca kurabilmesi şaşırtıcıdır.

Osmanlı topraklarında 1880'li yıllarda Fransız Masonluğunun gelişmesi toplumun ileri gelenlerinin Fransız sömürgecilik anlayışını İngilizlerinkine stratejik olarak tercih etmelerindedir. İdeolojik yaklaşım da göz önüne alınmalıdır. Gerçekten, bir bütün olarak, Fransız Masonluğu geleneksel Masonluğa göre daha az muhafazakâr ve konformist idi. Localar Fransız Aydınlanması'nın Osmanlı topraklarında yayılmasını teşvik ettiler; aynı zamanda da sosyalizm, politik müesseselerin reformu, müspet bilimler, kadın - erkek eşitliği, refahın dağılımı gibi devrin güncel konularının her veçhesinin serbestçe tartışılabildiği bir forum oluşturuyorlardı. Fransız Localarının Makedonya, Mısır ve Suriye'de çok başarılı olmalarını Osmanlı elitinin bu tarz entelektüel özgürlük alanlarına büyük ihtiyaç duymasına bağlayabiliriz.

Masonik Antiklerikalizm (kilise - ruhban sınıf karşıtlığı)

1700'den sonra, Fransa'da Grand Orient'la ilişkili masonik çevrelerde din karşıtı düşüncelerle antiklerikalizm sürekli artan oranlarda yükseldi. Osmanlı İmparatorluğunda durum bir hayli değişti. Ondokuzuncu yüzyılın son yıllarında birçok Fransız Locası gösterişli bir şekilde dinsel duygulara bağlılığı sergilemek ve Localarda herhangi bir dinsel veya siyasi tartışmayı yasaklamak eğilimindeydiler. Bu dikkatli davranışın nedeni bellidir. Birçok din ve kültürün bir arada yaşadığı ve Padişahın ileri gelen dinin başkanı olduğu Osmanlı İmparatorluğunda, Mason Localarının özelinde de olsa, bu konuların tartışılması riskli durumlara yol açabilirdi.

Aslında, şüphe ve güvensizliği önlemek için, birçok Fransız Locası devlet güvenlik teşkilâtlarından da üye sahibi olmuşlardı. Böylece, 1860'lı yıllarda l'Union d'Orient Locasının matrikülünde Emniyet Bakanlığında görevli dört ya da beş üyesi vardı⁹. Aynı şekilde, Grand Orient ağında Ermeni "Ser" Locası da milli istihbarat mensubu bir üyesi-

nin himayesine güveniyordu.¹⁰ Birçok Locada Müslüman din adamlarının da üye olduğu belirtilmelidir. Gerektiğinde, bu din adamları Locayı korumada faydalı olabilirlerdi.

Osmanlı İmparatorluğundaki Fransız Localar din hakkında tartışmalara izin vermezken, Hıristiyan din adamlarına karşı davranışları başkaydı. 1880'li yıllardan sonra, birçok Locada, özellikle, İmparatorlukta görev yapan çok sayıda Katolik misyonerlere karşı, doğrudan bir antiklerikal tutum sergilendi. Bu tarz agresif tutumun Osmanlı yöneticilerinin beğenisini kazanacağı şüphesizdi. İstanbul hükümeti ve yerel Osmanlı yöneticiler de misyonerlere karşı sürekli idari ve genel engeller çıkarıyorlardı. Osmanlı rejimi ile Batı dinsel müesseseleri arasında gelişen bu güvensizlik ortamında, Mason Locaları Katolik misyonerlere karşı gelirken yerel idarelerce engellenmiyorlardı.

Katolik misyonerler en büyük faaliyetlerini Beyrut Kentinde gösterirken, Beyrut Locaları Paris'teki Grand Orient merkezine Katolik rahiplerin entrikalarını yazıyorlardı. 28 Nisan 1876 tarihli "Le Liban" Locasının, tüm üyeleri tarafından imzalanmış dilekçesinde, Katolik Kilisesinin Hürmasonluğa karşı iftiralarına işaret edilmişti.¹¹

Birkaç yıl sonra Katolik misyonerlere karşı suçlamalar daha belirgin olmuştu. 17 Ocak 1881 tarihli bir dokümanda Cizvitler Lübnan'da en nüfuzlu grup olarak niteleniyor ve kadınları kullandıkları yazılıyor, Masonluğun ve her türlü hasenat hareketinin can düşmanı olarak tanımlanıyorlardı. Aynı mesajda Hürmasonların Osmanlı Devletine karşı komplo kurdukları da belirtiliyordu.¹²

Cizvitler ayrıca, 1885 yılında Beyrut Posta Bürosuna teslim edilen masonik evrakları yok etmekle suçlanıyorlardı. 1901'de, Beyrut eşrafının ileri gelenlerinden Sursock ailesinin bir ferdi Grand Orient'a yol aldığı bir mektupta Cizvitlerle Hürmasonların bitmek bilmeyen bir çatışma içinde olduklarını yazıyordu. Cizvitler Hürmasonları iki grupta mütalaa ediyorlardı: eşkiyalar ve ahlâksız serseriler. Diğer taraftan Loca üyeleri, Cizvit karşıtı risaleleri Arapça'ya çeviriyor ve bunları kiliselerde halka dağıtıyorlardı.

Doğu Akdeniz'in diğer bölgelerinde de benzer durumlar gözleniyordu. Örneğin, Kahire'de "le Nil" Locasının Üstadı Muhteremî Ocak 1897'de Grand Orient'a yolladığı raporda Cizvitleri Mısırlı yöneticilere rüşvet vererek, dinî okullar inşa etmek üzere, ucuza arsa kapatma-

ya çalışmakla suçluyordu. Yazar, bu durumu karşılamak üzere tek yapılabilecek şeyin Fransız Milli Eğitim Bakanlığının desteği ile lâik okulların kurulması olacağını ifade ediyordu.¹³

Osmanlı başkentinde antiklerikalizmin bayraktarı, 1858'de kurulan "l'Etoile du Bosphore" Locasıydı. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında bu Loca Grand Orient'in kendisi tarafından en problemlili Loca olarak nitelendiriliyordu. Obediyansın Paris merkezi ile yakın ilişkileri olan Brémond d'Ars adındaki Fransız diplomat, Locanın üyelerinin yarısının casus, diğeri yarısının da teres¹⁴ olduklarını söylüyordu¹⁵. Gene de Loca üyeleri antiklerikal propaganda üretiminde faaldiler. Grand Orient arşivinde bu Loca ile ilgili bölüm İstanbul'da radikal katolik cemaatlerin komplo raporları ile taşıyor. Mihran Marachian adında bir Loca görevlisi antiklerikal risale üretiminde özellikle çok üretkendi. Ana hedefi dinî okullardı ve tekrar tekrar lâik okulların kurulmasını öneriyordu.¹⁶

Tabiatıyla, Cizvitlerle diğeri Katolik cemaatler bu aktif ajitasyon karşısında boş durmuyorlardı. Mason karşıtı risaleler ve kilise bültenlerinde düşmanları hakkında olumsuz görüşler yaratacak metinler yayımlıyorlardı. O denli etken olmuşlardı ki, Katolik Levantenlerin büyük çoğunluğu Hürmasonluğun Şeytanın hizmetinde olduğuna inanıyorlardı. Cemaatlerin propagandası Fransa'nın sefaret ve konsolosluk erkânlarınınca desteklenince, etkinliği artıyordu. 1900'den önce ve sonrası yıllarda, Fransa'da yönetim dinsel her şeye çok karşıydı. Oysa, Şark'ta durum farklıydı. Burada, Büyük elçiler ve konsoloslar siyasal realizmi seçerek, dinsel müesseselerin desteklenmesini yeğliyorlardı.¹⁷

Lâik Okulların Kurulması için Seferberlik

Osmanlı İmparatorluğunda katolik cemaatlerin topluma en büyük katkıları, açtıkları okullar olmuştur. Doğu Akdeniz'de yüzlerce okul açılmıştır. Fransız yazar Maurice Barrès'e göre 1905 yılında, İmparatorluk'ta 300'den fazla Fransız cemaat okulu vardı.¹⁸ Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, bugünkü Türkiye coğrafyasında bu okulların sayısı yüzden fazla idi.¹⁹ Fransız nüfuzuna açık yerleşim merkezlerinde (İstanbul, İzmir, Batı Anadolu, Makedonya, Karadeniz sahil şeridi, Kilikya, Lübnan, Mısır) yaklaşık her kentte en az bir cemaat okulu vardı. Demiryolları sayesinde de bu okul ağı daha önceleri misyonerlerin ulaşamadığı bölgeleri de kapsıyordu. Cizvitlerle As-

somptionnist cemaatlerin, Anadolu Demiryolu Şirketinin neredeyse her istasyonunun bulunduğu kentte (İzmit, Eskişehir, Konya ve Kayseri) okulları vardı.²⁰

Doğal olarak, Katolik Kilisesine karşı mücadeleye kendilerini adayan Fransa Grand Orient'ına bağlı Kardeşler, cemaatlerin eğitim faaliyetlerinin farkındaydılar. Bu konu hakkında en kapsamlı yazı, Galatasaray lisesinde öğretim üyesi, Etoile du Bosphore Locası üyesi bir Kardeşin 1901 yılında yollamış olduğu rapordur.²¹ Bu raporda İstanbul'da Katolik eğitim ağının tamamı tasvir edilmektedir. Pedagogik konuların uzmanı olan biri tarafından yazılan bu rapor, okul programları, sınıflarda kullanılan el kitapları, ödül sistemi, okul kulüpleri, günlük ders saatleri gibi konuları içermektedir. Açıktır ki rapor cemaat okullarını övmek için yazılmamıştır. Raporun amacı dinî okulların çocuklarda zekâ geliştirme yerine, itaat ve saygı duygularını teşvik ettiklerini, böylece de gençlerin enerjilerini Kilise yararına yönlendirdiklerini sergilemekti.

Lübnan ve Mısır'da hedef aynıydı. Cemaatlerin eğitim faaliyetleri ana tehlike olarak algılanıyordu. Mısır ve Lübnanlı Masonlar, cemaatleri öncelikle Kilisenin çıkarlarını gözetmekle suçluyorlardı; cemaatler ayrıca, despotizmi desteklemek üzere gençlere dogmatik bilgi aşılama ve böylece onları günün gerçek ihtiyaçlarından uzaklaştırmaktan sorumlu tutuluyordu. 1907 yılında, "Les Amis du Progrès" Locası Üstadı Muhtereminin yazdığı rapor Yakın Doğu'da cemaatlerin bu tarz faaliyetlerine dikkat çekiyor ve kızların eğitimine önem verilmediğini vurguluyordu.²²

Cemaat eğitiminin yayılmasını önlemek için ne yapılabilirdi? Fransa Grand Orient'i bu konuyu 1869 Konvanının gündemine aldı. Okulların lâikleşmesi için (sécularisation) her Kardeşin elinden geleni yapması istenmişti. Yeni öğretim sistemi lâik olmaktan öte, tüm çocuklara parasız ve mecburi olacaktı. Masonların bu seferberliklerinin dışında, birçok müessese, başlarında, 1866'da kurulan "Ligue de l'Enseignement" (Eğitim Ligi), herkese açık lâik cumhuriyetçi bir okul ağının kurulabilmesi için yardımı temin etmek üzere aktif bir kampanya başlattı.

İşte bu yıllardadır ki Osmanlı İmparatorluğunda Galatasaray Lisesi kuruldu. 1868 yılında açılışı yapılan bu ünlü müessese yeni eğitim ideolojisinin Fransa'da yarattığı ve Fransa Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye'ye ihraç edebildiği tipik bir örnektir. Bu Osmanlı topraklarında cemaat okullarının savunmasında açılan ilk gediktir.

Galatasaray Lisesi İstanbul'da kuruluş aşamasında iken, Fransa Grand Orient'ına bağlı Lübnan Hürmasonları da eğitim konularına eğiliyorlardı. "Le Liban" Locasının yolladığı bir rapora göre, bu Loca "yoksulların okutulması" ve "yetimlerin eğitimi" için önemli harcamalar yapmıştı.²³ 1876'da Loca kendi okul ağını kurmaya teşebbüs etti. Bu okullarda Hürmasonların çocukları ile toplumun en yoksul sınıflarının çocukları, hiçbir din ve mezhep ayırımı yapılmadan, birlikte okuyacaklardı.²⁴

Bu projenin başarısız olduğunu anlaşıyor. Lübnan'da Fransız diplomatik ve konsolosluk çevrelerinin desteklediği çok sayıda cemaat okulu vardı, lâik okulların barınma şansı yok gibiydi. Gene de, kısa bir süre için, ondokuzuncu yüzyılın sonlarında, Beyrut Masonları, Fransa Grand Orient'ına bağlı Henri Olivier adlı bir Kardeşin açtığı lâik okula destek oldular.²⁵ Okul ciddi engellerle karşılaşmış ve gelişme planlarına son vermek zorunda kalmıştı. Ancak, birkaç yıl sonra, güçlü masonik bağları ile çok faal bir müessese olan Mission Laïque française", günümüzde hâlâ var olan bir lâik okul açmayı başardı.²⁶ Le Liban Locası üyelerinin arasında çok sayıda öğretmenin olduğu ilginç bir saptamadır.²⁷ Her ne kadar bu öğretmenler cemaat okullarında çalışıyor idiyse de, Lübnan'da lâik eğitimin gerçekleşmesi için büyük çaba harcıyorlardı.

Mısır'da da buna benzer bir durum vardı: ülkede yaşayan Fransız Hürmasonlar lâik okul ağının kurulmasına destek için Fransız hükümetinden finansal destek almaya çalışıyorlardı.

Fransa Grand Orient'ına bağlı kardeşler Mısır eğitim sistemi içinde görev almayı başararak pedagojik vizyonlarını gerçekleştirme imkânını bulmuşlardı. Bu Hürmasonlardan biri, Fransa ilk öğretim müfettişi, Mısır'a yerleşen Peltier Bey, 1885 yılında Kahire Öğretmen Lisesine müdür tayin edildi. Bu görevde iken, birkaç meslektaş ile birlikte "Şark okullarında kullanılmak üzere Fransız Dil Dersleri" ²⁸ kitabını yayımladı. Peltier Bey, ayrıca tüm ülkedeki muhtelif okullarda çok sayıda Fransız öğretmen görevlendirdi. Bu öğretmenler, Fransa Grand Orient'ının etkisinde Mısır'da Hürmasonluğa bağlı lâik eğitim sistemini geliştirdiler.

İstanbul'da, cemaat okullarına masonik reaksiyon Beyrut ve Kahire'de olanlara benzemektedir. Yirminci yüzyılın başlarında, "Etoile du Bosphore" Locası Kardeşleri eğitimde masonik ilkeleri benimseyen lâik bir okul kurmayı amaçladılar. Böyle bir projeyi tasarlamak ger-

çekleştirmekten kolaydı. Masonların çoğu Osmanlı burjuvazisinin üst katmanlarından geldikleri için, projeyi gerçekleştirecek finans gücüne sahiptiler. Osmanlı bürokrasisine de kolay ulaşabiliyorlardı. Bürokrasinin üst kademelerinden çok sayıda Kardeş Fransız Localarına devam ediyordu ve yardıma hazırdılar. Bu grubun içinde çok sayıda doktor, mühendis, hukukçu ve gazeteci vardı. Ancak eğitim sahasında öğretmenlerin gelirleri, üye çoğunluğunun Osmanlı elit tabakasına ait olan Locaların aidatlarını karşılayamayacak kadar düşüktü. Kaldı ki, daha önce de belirttiğimiz gibi, Fransız diplomatik ve konsolosluk ağı, birkaç idealist pedagoğun kurduğu lâik okullar yerine Katolik cemaat okullarını destekliyorlardı. Bu stratejinin bir nedeni Osmanlı İmparatorluğunda çok sayıda bulunan Protestan vakıflarına karşı Katolik vakıflarının mücadele etme ihtiyacıydı. En kolay mücadele tarzı dine karşı dini kullanmaktı.

Bu arada, Fransız diplomatların büyük çoğunluğunun Katolik ortamlarda yetişmiş olduklarını unutmamak gerekir. Bazı diplomatların Mason olmalarına rağmen, sefaretler ve konsolosluklar genelde masonik girişimlere sıcak bakmıyordu.

Ancak, yirminci yüzyılın başlarından itibaren durum değişti. Fransa'da antiklerikal zümreler görüşlerini empoze edebildiler, cemaatler hükümetten uzaklaştırıldı ve 1905 yasası ile, din ve devlet işleri kesin bir şekilde ayrıldı.

Bu politikanın paradoksal sonucu Yakın Doğu'da cemaat faaliyetlerinin artışı olmuştur. Ancak, aynı zamanda Fransa Hükümeti lâik okulların açılışını desteklemeye başlamıştır. Bu bağlamda 1906 yılında, Grand Orient'la yakın bağları olan Mission Laïque Française, Selânik'te, günümüzde faaliyetini sürdürmeye devam eden, Fransız Lise'sini açmayı başarmıştır. Buna benzer okullar Beyrut, Kahire ve İskenderiye'de de açılmıştır.²⁹ Aynı kentlerde, diğer okullar da masonik etkilenme göstermişlerdir. Örneğin, Veritas Locası muhaberatından, 1905 yılında Thierry Kardeşin Selânik'te bir lâik okul açtığı anlaşılmaktadır. Aynı yıl, birkaç eğitim müessesesi daha kurulmuş, bunlar da *Mission Laïque*'in Fransız Lisesini açmasına yol açmıştır.

Yirminci yüzyılın ilk on yılları Fransız sömürgeci Masonluk tarihinde pek de başarılı olmamıştır. Örneğin, 1901'de Mısır'daki Fransız Locaları Mısır Grand Orient'inin, özgür Mısır Hürmasonluğu ile ilgili yeni yazılı anayasasını kabul etmeye mecbur kalmışlardır.³⁰ Aynı şekilde, Osmanlı İmparatorluğunda 1909 yılında yerel bir Grand Orient

kurulmuştur. Bu müessesenin hedeflerinden biri tüm yabancı Locaların "millileştirilmesi" idi. Zaten Fransız Localarının çoğu Birinci Dünya Savaşından sonra yok olmuştur.

Türkiye'de Fransız ve diğer obediyanlara bağlı Locaların kapanması Doğu Akdeniz'de Hürmasonluk tarihinin dönüm noktası olmuştur. Altmış yıllık sömürgeci Hürmasonluğun hiçbir etkisinin kalmadığını düşünmek çok yanlış olur. Özellikle Türkiye'de sömürgeci Hürmasonluk Batı düşünce sisteminin yayılmasına etkin şekilde hizmet etmiştir. Fransa'dan ithal edilen "lâiklik"³¹ kavramı, Türkiye Cumhuriyetinin, kısmen de olsa, Fransa Grand Orient'ı ideolojisine bağlı olan anahtar kavramlardan biridir.

DİPNOTLAR:

¹ *The University of Sheffield, Centre For Research Into Freemasonry and Fraternalism, Edited by Andreas Önerfors and Dorothy Sommer, Lectures.....No.1, Sheffield 2008. Bu çalışmada Galatasaray Lisesinin kuruluşundaki masonik bağlar da incelenmektedir.*

² *Aykut Kansu'nun "20. Yüzyıl Başlı Türk Düşünce Hayatında Liberalizm" (Mehmet Ö. Alkan'ın Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası. Tanzimat ve Meşrutiyet Birikimi, İstanbul, İletişim yay. 2001, s. 277 - 295.*

³ *Jean Paul Burdy ve Jean Marou, "Laïcité/Lâiklik: giriş" 'e bakınız, Cahiers d'études sur la Méditerranée orientale et le monde turco-iranien, sayı 19, Ocak - Haziran 1995. (internette: <http://www.cerisciencespo.com/Publica/cemoti/textes/19/intro19.pdf>)*

⁴ *Bu ağ örgüsü hakkında daha kapsamlı bilgi için P. Dumont'un "Une langue et des idées pour changer le monde: les franc-maçonneries d'obédience française dans l'Empire Ottoman", Patrick Cabanel'in (ed.) Une France en Méditerranée. Ecoles, langue et cultur françaises. XIXe - XXe siècles, Paris, Creaphis, 2006, s. 339 - 360.*

⁵ *Bakınız: Celil Layiktez, Les Nations Réunies Locası, Mimar Sinan sayı 13, s. 19*

⁶ *Habnamenin özeti Kemal Salih Sel tarafından, Türk Masonluk Tarihine Ait Üç Etüd çalışmasında verilmiştir.; Mimar Sinan Özel yayını sayı 2, s. 47 - 61, (1972). Ayrıca, Thierry Zarcone'nin Secret et Sociétés secrètes en Islam, Turquie, Iran et Asie Centrale, XIXe - XXe siècles, Milan - Paris, Arché, 2002.*

⁷ Louis Amiable Osmanlı İmparatorluğu'na baro teşkilâtını kurmak üzere davet edilmiş, V. Murat onun evinde tertip edilen bir merasimle tekris edilmişti.

⁸ Gustave Flourens hakkında Fransızca *Encyclopedia Universalis*'e müracaat edebilirsiniz.

⁹ P. Dumont, "La Turquie dans les archives du Grand Orient de France", dipnot 29, s. 180

¹⁰ A.g.e., s. 184 - 188.

¹¹ Bu doküman için Eric Anduze'un *La franc-maçonnerie coloniale au Maghreb et au Moyen-Orient (1876-1924), un partenaire colonial et un facteur d'éducation politique dans la genèse des mouvements nationalistes et révolutionnaires*, 2 ciltlik doktora tezi, Marc Bloch- Starsbourg Üniversitesi, 1996, cilt 2, s. 489 - 495.

¹² 17 Ocak 1881 tarihli "Le Liban" Locasının mektubu, A.g.e, E. Anduze, s. 497

¹³ Karm Wissa "Freemasonry in Egypt 1798 - 1921. A Study in Cultural and Political Encounters". *Bulletin (British Society for Middle Eastern Studies)*, cilt 16, No. 2, 1989, s. 143-161

¹⁴ Teres: Ters, sınırlı kimse. 2. Eşcinsel, kötü huylu erkek

¹⁵ A.g.e., 4 Aralık 1901 tarihli mektup.

¹⁶ A.g.e, 4 Aralık 1901 tarihli mektup.

¹⁷ Fransa'nın Şark politikaları için: Jean Riffier, *Les oeuvres françaises en Syrie (1860-1923)*, Paris, l'Harmattan, 2000.

¹⁸ Maurice Barrès *Faut-il autoriser les congrégations ?*, Paris, 1923, Plon-Nourrit, s. 533.

¹⁹ Robert Mantran, "Les écoles françaises en Turquie (1925-1931)", in P. Dumont ve J.-J. Bacqué-Grammont (eds.), *La Turquie et la France à l'époque d'Atatürk*, Paris. Association pour le développement des études turques, 1981, s. 179-189.

²⁰ Christiane Babet, *Les missions jésuites et assomptionnistes en Anatolie (Turquie) à la fin de l'Empire ottoman et au début de la République turque*, doktora tezi, Marc Bloch- Starsbourg Üniversitesi, 2000.

²¹ Fransa Grand Orient'i arşivleri, Etoile du Bosphore, "Les français et l'enseignement à Constantinople. L'influence française, ce qu'elle aurait pu et dû être, ce qu'elle est devenue, (Constantinople), 1901, 84 sayfa.

²² E. Anduze, op. cit, cilt 2, s. 455 (*Les Amis du Progrès Locası Üstadı Muhtereminin 7 Nisan 1907 tarihli mektubu*).

²³ Fransa Grand Orient arşivleri, *Le Liban*, Nisan 1876 tarihli dilekçe.

- 24 Fransa Grand Orient'ı Arşivleri, a.e., E. Anduze, a.e., cilt 2, s. 490.
- 25 *Le Liban Locasının Grand Orient'a yolladığı 29 Ağustos 1902 tarihli mektup. Bu mektup E. Anduze da a.e.'de, cilt 2, s. 506 aynı mektubu konu etmektedir.*
- 26 Andre HÉVENİN, *La mission laïque française à travers son histoire, 2002, s.87-91*
- 27 E. Anduze'un yayımladığı 1883 Loca matrikül cetveline göre, a.e., cilt 1, s. 166-167.
- 28 *Cours de français à l'usage des écoles d'Orient. Paris, Delagrave, 1898.*
- 29 A. Thevenin, *op. cit.*, s. 80 - 107
- 30 Bakınız K. Wissa, *op. cit.*
- 31 *Metinde Türkçe*

19. YÜZYILIN BENZERSİZ BİR POLİTEKNIĞİ: MÜNİF PAŞA K. (1820 -1910) VE CEMİYET-İ İLMİYE-İ OSMANİYE (1861-1890)

Tamer AYAN

Biz mektebi takdis ederek Kâbe deriz, hep;
Çünkü küçücük hacıların Kâbe'si, Mektep.
Münif Paşa, *Mektep Şarkısı*¹

BRO. MUNIF PASHA AND OTTOMAN INSTITUTE OF SCIENCE

It is not possible to record the history of our intellectual and philosophical past, neither the history of our educational and cultural background nor the progress of our literature and journalism without mentioning the name of Münif Pasha. He has achieved great success in the improvement of enlightenment and rational thinking and has made progressive services during his ministry as the Minister of Education who was brought to this post three times. He has established the first scientific association (Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye) (Ottoman Institute of Science) and has published the first science magazine of the Empire named (Mecmua-i Fünûn) (Magazine of Science). He furthermore has made the first philosophical literature translations and has always been a member in all correspondence and communication with the Western world. All his efforts have effected and have become a guidance to the after generations. However, when modernisation movements are concerned, our history has always brought forward the names such as Mustafa Reşit Pasha, Şinasi and Namık Kemal and therefore names like Münif Pasha have remained within the shady parts of our history.

Giriş

Gelenek, çoğunlukla Doğu'da ve Batı'daki aynı "çok bilen" insanı makbul sayagelmiştir. Gerek Doğu, gerekse de Batı gelenekleri "çok bilen"den ziyade "pek çok bilgiden haberdar olan" insanı anardı. Onları Doğu'da "Hezar-fen"; Batı'da da "Poly-technique" diye yücelttiler. Modernizmin işaretini ise insan yetiştirme düzenindeki değişiklik verir ve "çok bilgi"den ziyade tek bilgi alanında derinleşen kişi anlaşıl-maya başlar. Bahsedilen konular aşağıda belirtilen tarihsel gelişim-lerle birlikte daha iyi anlaşılacaktır.

Sultan Abdülmecit², 1839'da tahta çıkınca, Mustafa Reşit Pa-şa'nın etkisiyle, Tanzimat Fermanı (*Gülhane Hatt-ı Hümayunu*) de-nen bir ferman yayınlamış, siyasal ve sosyal bazı düzenlemeler yapıla-cağını halka duyurmuştur. Böylece, Tanzimat (*düzenlemeler*) dönemi başlamıştır. Aynı doğrultuda, 1856'da Islahat Fermanı yayınlanmış-tır. Bilahare Sultan Abdülaziz Padişah olmuş ve 1876'da Tanzimat dö-nemi kapanmıştır. I. Meşrutiyet dönemi iki yıldan az sürmüş ve II. Abdülhamit Parlamentoyu süresiz kapatarak 1878'de Meşrutiyet'e son vermiştir. Sultan Abdülhamit'in Parlamentoyu süresiz tatil etmesin-den itibaren 1908 yılına kadar geçen döneme Mutlakiyet dönemi de-nir. Parlamentolu rejime dönüş için Anayasanın tekrar yürürlüğe gir-diği 1908'den 30 Ağustos 1918 Mondros Mütarekesine kadar geçen za-mana da II. Meşrutiyet dönemi denir.

Doğu'da ve Batı'da "çok bilen" insanları yüceltme gelenekleri aynı-dır. Her iki gelenek de "çok bilen"den, pek çok bilgi alanında haberdar olan insanı anlarlar, onları Doğu'da "hezârfen"³ anlamıyla yüceltirler-di. İşte, Batı'nın modern bilimleri ile Doğu'nun tanışma noktasında Osmanlı'nın yetiştirdiği bu "hezârfen"lerden biri de Münif Paşa'dır. Tanzimat sonrasında Batılılaşmanın sanattan edebiyata, giyimden mimariye günlük hayatın her alanında hissedildiği, "terakkiyat-ı cedide"⁴ nin âdeta büyüğü bir kelime hâline geldiği zaman aydınlar üç parçaya bölünmüşlerdi.

* Birinci gruptakiler, "ansiklopedistler" dir. Bunlar daha çok Batı-lılaşıma taraftarı devlet memuru aydınlardan oluşur.

* İkinci gruptakiler, Batılılaşmayı reddeden ve onun sosyal yapı içinde çok önemli sorunlar yaratacağını ileri süren aydınlardır.

* Üçüncü gruptakiler, siyaset alanında dinî gelenekçilikle siyasî li-beralizmi beraber yürütmeye çalıştıkları gözlemlenen Yeni Osmanlı-lardır.

Müniş Paşa

Mekteb-i Osmanî, Robert Koleji, Mekteb-i Sultanî, Darü'l-Fünun, Darü'l-Muallimat, Hukuk Mektebi açılışı ve Darü'l-Mualliminin yeniden düzenlenmesidir.

Yaşamı

Devlet adamı, şair ve bilgin Mehmed Tahir Müniş Efendi (*Paşa*), Gaziantep (*Halep şehrine bağlı Ayıntap ilçe merkezi*)'de Kurbusencirli Mahallesi-Güzelce Sokağı'ndaki evlerinde doğar. Doğum yılı için, 1820'den başlayıp 1830'a kadar uzanan değişik tarihler verilmekteyse de; oğlu Celâl Münir Olgun'a göre, 1820 yılında doğduğu kabul edilmektedir. Ayıntap eşrafı olan Arap-Tahirzadelerin ünlü bilginlerinden Abdünnâfi Efendi (öl. 1850)'nin oğludur. Mehmed Tahir olan adını muhtemelen memur olduktan sonra benzer isim sahipleriyle karıştırılmaması için "**Müniş**" olarak değiştirmiştir.⁵

Müniş Paşa, "ansiklopedistler" arasında bu akımın en önemli temsilcisi olarak yer almıştır. Müniş Paşa'nın sosyal etkinliklerinden birincisi gazeteciliğidir, ikinci sosyal yanı cemiyetçiliğidir ve üçüncü sosyal yanı ise bilim önderliğidir. Batıya ve Batılılaşmaya açılan hemen bütün iletişim kanallarında etkin ve öncü bir aydın olarak Müniş Paşa'nın adına rastlanmaktadır. Müniş Paşa, şair ve yazarlıktan çevirmenliğe, gazeteciliğinden bilimsel önderliğine kadar, çeşitli yönleri ve cepheleriyle, dönemin koşulları içinde değerlendirilecektir.

Osmanlı Devleti'nde 1859 - 1870 döneminde açılan eğitim kurumları şu şekilde sıralanır: İlk kız ortaokulu olan Cevri Kalfa Rüşidiyesi, Mekteb-i Mülkiye, Paris'te

Münif Paşa'nın kartvizitleri

Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa 1832'deki Suriye seferi sırasında, oğullarına Farsça öğretmek üzere Abdünnâfi Hoca ve çocuklarını 1835 yılında Mısır'a götürür. Kahire'de 15 yıl kadar kalırlar. Ayıntap bir kaza merkezi olduğundan, Kahire gibi Mısır'ın başkentine oranla daha yoğun bir eğitim faaliyetinin içine girmektedir. İstanbul'da III. Selim'in başlattığı, ancak tamamlama şansı bulamadığı reformları, Mehmet Ali Paşa Kahire'de bir hayata geçirmektedir. Münif Efendi, Gaziantep'te Nûr-ı Osmânî Medresesi'nde başladığı öğrenim hayatını, Kahire'nin Kasrû'l-âli ve Şam'ın Emeviyye medreselerinde sürdürür. Devrin bilginlerinden Arapça, İranlı Mirza Senglâh'dan Farsça öğrenir. Bilgisi arttıkça genişleyen ufku, öğrenme arzusunu daha da genişletir. O yıllarda devrin modasına uyarak Fransızca'yı da öğrenmeye başlar. 1851'de Şam ili Büyük Meclis kâtibi olarak memuriyet hayatına girer. Münif Efendi, en büyük hocası ve dayanağı olan babası Abdünnâfi Efendi'yi kaybetmiştir.

Münif Efendi, 1852'de İstanbul'a giderek Arapça ve Farsça tercümanı olarak Tercüme Odası'na girer. Fransızcaya da aşina olması ve bu dilden bazı çeviriler yapmış olması Oda'ya kabulünü kolaylaştırmıştır. Çünkü Batı rüzgârlarının böylesine kuvvetli estiği bu devirde, bir Avrupa dili, özellikle Fransızca'yı, bilmek devlette yükselmenin en önde gelen şartıdır. Bu sırada Ecnebi Lisanlar Muallimi mühendis Prusyalı Emin Efendi ile yaptığı çalışmalarla Fransızcasını iyice pekiştirir; Münif Efendi hem Doğu dillerini, hem de bir Batı dilini çok iyi derecede bilmektedir.

Münif Efendi, 1855'de Mekâtib-i Umumiye Nazırı Ahmet Kemal Efendi'nin heyetinde Berlin ortaelçiliğine ikinci kâtip olarak Almanya'ya atanır. Kemal Efendi, birinci kâtip olarak gelecek vaat eden gençlerden birini Habname yazarı ⁶ Edhem Pertev Efendi ⁷ (sonra Paşa)'yi seçer. Münif Paşa ile Edhem Pertev Paşa, kaderleri birçok defa kesişmiş iki devlet adamıdır. Münif Efendi, üç yıl Berlin'de kalarak Al-

manca'yı da öğrenmiş ve Berlin Üniversitesine devam etmiştir. Berlin Üniversitesinde; Felsefe, Tabii Bilimler, Uluslararası Hukuk, Ekonomi dersleri okuduğu; Aydınlanma Çağı felsefesinden de etkilendiği bilinmektedir. Münif Efendi için Gaziantep "doğduğu", Kahire ve Şam "öğrendiği", Berlin de "düşündüğü" kent olmuştur. Kişiliği Berlin'de oluşmuş, düşünce yapısı Berlin'de biçimlenmiştir.

1857'de Berlin orta elçisi Ahmet Kemal Efendi (*Paşa*)'nin geri çağrılması üzerine, Münif Efendi İstanbul'a döner. Edhem Pertev Efendi, Berlin'de kalır. Kemal Efendi ile beraberce gittikleri Karadağ (*Rumeli*)'dan sonra Münif Efendi 1859'da tekrar İstanbul'a avdet eder. Yeneden Tercüme Odası'nda çalışmaya başlar ve bu arada İngilizce dersleri de alır. Uzun yıllar üzerinde çalıştığı Muhâverât-ı Hikemiyye⁸ adlı eseri 1859'de yayımlar. Eser, Aydınlanma Çağı'nın Fransız yazar ve düşünürleri, Fénelon, Fontenelle ve Voltaire'den seçilmiş on bir diyalogun çevirisinden oluşmuştur. İki diyalog Fénelon'a, bir diyalog Fontenelle'e, diğer sekiz diyalog da Voltaire'e aittir. Osmanlı Devleti Voltaire'i ve düşüncelerini hoş karşılamaz; bunun bir sebebi siyasî ise, diğer bir nedeni de dinîdir. "Mahomet ou le fanatisme" gibi bir eserin yazarına halkın olumlu bakması mümkün olamaz. Münif Efendi'ye atfedilen "gâvur" suçlamalarının nedenlerinden biri Voltaire ve ikincisi de İncil'dir.⁹ Muhâverât-ı Hikemiyye eserinin gündeme getirdiği, yarıdılış, varlık-yokluk, şöhret olma arzusu, kişisel ihtiras, vatan sevgisi, toplumsal ahlâk, kadın hakları ve eğitimi gibi konularla Türk okuyucusunun düşüncesinde büyük bir devrim yapmıştır.

Münif Efendi, 1860'ta Ticaret Mahkemesi reisliğine getirilir. Ceride-i Havadis Gazetesi'nde yazmaya ve bu gazetenin eki olarak Ruzname-i Ceride-i Havadis¹⁰'i çıkarmaya başlar. Aynı yıl içinde, Besime Hanım'la evlenir.¹¹ Münif Efendi'nin ilk konağı Nûr-u Osmâniye'deki Şeref Efendi Sokağı'ndadır. Bu sokak üzerinde bir ev satın alarak; "Frenk Evi" olarak restore ettiği eve (*İttihat ve Terakki Cemiyet'inin Merkez-i Umumîsi; günümüzde Cumhuriyet Gazetesi binası*) yerleşir. Bu evin taşlığında iki ayağı üstüne dikili olarak doldurulmuş "ayı"; Erenköy'deki konağın bahçesinde ise bire bir ölçülerindeki "zürafa" heykeli olmasıyla ünlüdür. Münif Efendi'nin, Ticaret Mahkemesi'ndeki faaliyetleri veya dinsizlikle suçlanmasından olsa gerek, Şeyhülislamın gazabına gelir. Münif Efendi'nin işine son verilemez; tek yolu terfi ettirilmesi olur. Tercüme Odası Mütercim-i Evvelliği uygun görülür. Münif Efendi, 1862'de bu yeni görevine tayin olur; Tercüme Odası'ndaki işi gereği, Ceride-i Havadis'teki gazetecilik görevinden ayrılır.

Münif Paşa, Tanzimat maarifçiliğinin Batılı yönünü temsil eden iki ağızlı bir kılıçtır; ağzın bir yanını Münif Paşa temsil ederse, öteki yanını Ali Suavi temsil eder. Batı dünyasını ancak eğitilmiş insan bilincinin kavrayabileceğine inanan bu tanınmış yenilikçi, 19. yüzyıl başındaki bazı köksüz kurumların başarısızlığını görmüş ve kendisinin öncülük yaptığı yeniliklerle eski programları uygulamaktan sürekli kaçınmıştır. Bu açıdan, Münif Paşa'nın gözünde 1851'de kurulan Encümen-i Dâniş'in yetersiz etkinliği, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin hangi ilkeler çevresinde biçimlenmesi gerektiği fazlasıyla netleşmiştir.

İstanbul'un gerçek anlamda ilk özerk akademisi olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye¹², Münif Efendi'nin girişimciliği ve Keçecizade Fuad Paşa'nın desteklemesiyle 1861'de kurulmuştur. Başkanlık için Petersburg Elçisi Halil Bey'den sonra, ikinci isim de ikinci başkan Münif Efendi'dir. Cemiyet merkezi olarak verilen Mısır Çarşısı-Çiçek Pazarı'nda Taş Mektep binasındaki yerli-yabancı sürekli yayınların da bulunduğu halka açık bir kütüphane kurar. Burada konferanslar düzenler. Cemiyet, sadece Tanzimat dönemine değil, yüzyılın son çeyreğine de damgasını vuracaktır. Cemiyet'in en büyük başarısı ise; Türkçe ilk bilimsel periyodik olan Mecmua-i Fünûn'nu çıkarması (1861 -1890, 46 sayı) olmuştur. Mecmua-i Fünûn'a yazı yazarlar: Münif Efendi (70 yazı), Kadri Bey (23), İbrahim Edhem Paşa (22), Mehmet Şevki Bey (18), Edhem Pertev Paşa, Ahmet Rifat ve diğerleri 4'er yazı yazmışlardır. Bu derginin sayfaları bugün bile ilgiyle okunacak yazılarla doludur. Bunlar o zamanki deyimle fen, felsefe, ekonomi ve hukuk konularında yazılmış ve baştanbaşa çağdaş Batı düşüncesini yansıtmayı amaçlı güden yazılardı.

Münif Efendi, Tercüme Odası-Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye-Mecmua-i Fünûn¹³ üçgeninde geçen dört yılın ardından, 1865'de, yine benzer bir işin içine girmiştir. Bu sefer devlet eliyle kurulmuş olan bir kurumun; Tercüme Cemiyeti'nin başına geçmiştir. Maarif Nazırlığına bağlı olarak kurulan Tercüme Cemiyeti'nin amacı; "Devletin ve milletin yararına olarak, yabancı dillerde yazılmış olan bilimsel kitapları çevirmek suretiyle ülkeye bu yeni bilimleri tanıtmaktır." Ne var ki, bu iyi niyetli başlangıç birkaç girişimden ileri gidememiş, ne isabetli bir eser, ne de çevirmen seçilebilmiştir.

Münif Efendi, 1867'de Zaptiye Nazırlığı Müsteşarlığına, ertesi yıl da Divan-ı Temyiz Reisliğine getirilir. Sadrazam Âli Paşa, Münif Efendi'yi Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye sayesinde yakından tanımış ve hi-

mayesine almıştır. Bu çerçevede Zaptiye Nezareti içinde yeni kurulan Divan-ı İstinaf Reisliğine getirilir. 1869'da Meclis-i Kebir-i Maarif'in Reisi olur. Münif Efendi, Türk eğitiminin köklü bir reforma ihtiyacı olduğunu savunur. Fakat hepsi de ayrı telden çalan Meclis-i Kebir-i Maarif üyesi arkadaşlarına bunu bir türlü anlatamayan Münif Efendi, ileriki yıllarda bu görevinden söz ederken "*Meclis-i Kebir-i Maarif reisliğinde iken, değil eğitim, Meclise özel kâğıtların başlığındaki hitabı bile düzeltmeye başarılı olamadım.*" demiştir.

Münif Efendi, bu görevi sırasında büyük bir mutluluk da yaşamıştır. Kuruluş çalışmaları yapılan, Osmanlı ıslahatçılarının en büyük hayali Dârülfünun (*Üniversite*) nihayet açılmıştır. Açılış törenine, 20 Şubat 1870'da Maarif Nazırı Safvet Paşa, Meclis-i Maarif Reisi Münif Efendi, Dârülfünun Müdürü Hoca Tahsin Efendi, Cemaleddin Efganî ve öğretmen Aristoklis Efendi yaptıkları konuşmalarla katılmışlardır. Üniversite'nin açılma aşamasına gelmesinde, Münif Efendi'nin, Meclis-i Kebir-i Maarif başkanlığının çok öncesinde Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye ve Mecmua-i Fünûn yöneticisi olarak büyük emeği ve payı bulunmaktadır.

Münif Efendi, 1871'de İran orta elçiliğine atanmış ve Tahran'da geçirdiği süre (1871 -1877), İstanbul'da siyasî çalkantıların iyice arttığı bir döneme rastgelmiştir. Âli Paşa'nın ölümü ve Mahmut Nedim Paşa'nın sadrazam olması üzerine çıkan genel af sayesinde Namık Kemal ve Ziya Paşa tekrar yurda dönmüşlerdir. İstanbul'da padişah aleyhtarı bir grup devlet adamı, 30 Mayıs 1876 tarihinde Sultan Abdülaziz'i tahttan indirerek yerine V. Murat'ı geçirmiş, sürgünler affedilmiş ve kaçanlar dönmüştür. Sultan V. Murat'ın akli dengesinin bozuk olduğu ortaya çıkmış, talihsiz padişahın saltanatı sadece 93 gün sürebilmiştir. Mithad Paşa'nın kendisiyle görüşerek Meşrutiyeti ilân edeceğine dair söz aldıktan sonra, 31 Ağustos 1876'da II. Abdülhamit'i tahta çıkarması, Meşrutiyetin ilânı (23 Aralık 1876), Mebûsân Meclisinin açılması (Mart 1877) ve hemen ardından 93 Harbi diye bilinen Türk-Rus Savaşının başlaması (24 Nisan 1877) ülkede büyük sarsıntılar meydana getirmiştir.

Birinci Maarif Nazırlığı: Münif Efendi Tahran'da geçirdiği gurbet hayatını İstanbul'dan gelen müjdeli bir haberle sona erdirir. Maarif Nazırı olarak Kabineye girmiştir. Dâhiliye Nazırlığına bağlı kaymakam yetiştirmek üzere 1859'te açılan, ancak yetersiz kalan Mülkiye Mektebinin, yeni bir bina ve programla ilk sivil yüksek okul olarak açılması Münir Efendi'nin nazırlığında gerçekleşir. İstanbul'da büyük

bir kütüphane kurulması düşüncesi, Münif Efendi'nin kafasında yıllar önce yer tutmuştur. Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye kapsamında ilk modern kütüphanenin kapanması üzerine, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye başkan vekili olarak Sadrazam Âli Paşa'ya bir dilekçe sunmuştur. Münif Efendi'nin Millet Kütüphanesi adıyla genel kütüphane fikri, ancak beş yıl sonra (1882), Beyazıt'ta Kütüphane-i Umumi Osmanî'nin kurulmasıyla hayata geçirilebilecektir.

Münif Efendi'ye yönelik yoğun bir suçlama kampanyası başlatılmış; bu kampanyanın başını çeken de Ali Suâvi olmuştur. Münif Efendi'nin Maarif Nazırlığına getirildiği gün, Ali Suâvi de Mekteb-i Sultani'ye müdür atanmıştır. Ali Suâvi, eğitim dilinin Fransızca, öğrencilerin çoğunun gayrimüslim ve yabancı oluşuna, yabancı öğretmenlerin okuttukları derslere kadar, Mekteb-i Sultani'de köklü değişiklikler yapmak istemektedir. Münif Efendi'den istediği yardımı alamamış, bazı engellemeleriyle karşılaşmıştır. Ali Suâvi, Münif Efendi'ye âdeta düşman kesilmiş; resmî yazılarla padişaha ve camilerde vaazlarla halka şikâyet etmiş, suçlamaları onun "Frenk meşrep, Gâvur Münif, mürdet, ateist ve Rus ajanı" olduğuna ilişkin sözler söylemeye başlamıştır. Ancak, tüm bu olup bitenler Münif Efendi'ye de, Ali Suâvi'ye de yaramamış, hemen hemen aynı tarihlerde ikisi de görevlerinden uzaklaştırılmıştır (*Ekim 1877*).

İkinci Maarif Nazırlığı: "93 Harbi kaybedilmiş, Rus ordusu İstanbul kapılarına dayanmış, yerinden yurdudan olmuş yüz binlerce muhacir kışın en dehşetli günlerinde, şehrin kar ve buz içindeki sokaklarına aç ve çıplak dökülmüştür". İşte bu günlerde, Münif Efendi'ye ikinci defa Maarif Nazırlığının yolu açılmıştır. İkinci Eğitim Bakanlığı sırasında, Mülkiye Mektebi'nden sonra Hukuk Mektebi'nin açılması da Münif Efendi'ye nasip olmuştur. Münif Efendi, aynı zamanda, Hukuk Mektebinde dersler de vermektedir. Bu defaki nazırlığında, Mecmua-i Fünûn'da tartışmaya açtığı; "Osmanlı alfabesinde okumayı kolaylaştıran ve harflerin yanlış okunmasını önleyici çalışmaların yapılması" konusunu tekrar gündeme getirmiştir.

Münif Efendi'nin en çok yankı getiren çalışmalarından biri de, Avrupa kız okulları tüzüğüne uygun olarak bir programla İstanbul'da lise düzeyinde bir kız okulu açmış olmasıdır. Kızların da erkekler gibi eğitilmesine yönelik bu çaba bir ilk adım olması bakımından büyük önem taşır. 3 Mart 1880 tarihinde öğretime başlayan kız okulundan sonra, reform niteliğinde bir başka uygulama ise, kız ortaokullarında Fransızca öğretime karar verilmesidir. Münif Efendi'nin başlatıp da

istediği gibi sonuçlandıramadığı iki girişimden biri, İstanbul'da bir Ticaret Okulu açılması, diğeri de Kız Öğretmen Okulu'nda pedagoji der si okutulmasıdır.

Münif Efendi bir "dans okulu" açılması için Meclis-i Vükelâya bir dilekçe yazmıştır. Buna tepki olarak Şeyhülislam Esat Efendi'nin "Nazırın bunda da bir oyunu var. Düz yürümek için muntazam bir yolu olmayan bir memlekette böyle garip şeyler ihdası, taklidine yeltendiğimiz ülkeleri bile güldürür." demiştir. Münif Efendi, Maarif Nazırlığının sonuna doğru 3 Mart 1880'de "Paşa" unvanını alır. Münif Paşa, 12 Eylül 1880'de nezaretten ayrılır.

Üçüncü Maarif Nazırlığı: II. Abdülhamit, Münif Paşa'yı 17 Nisan 1887'de Kâmil Paşa kabinesinde Maarif Nazırı yapar. Münif Paşa, Sadrazam Kâmil Paşa ile devamlı olarak görüş ayrılığı içinde olur; 6 Eylül 1891'de kabinenin düşmesiyle nazırlıktan ayrılır. Münif Paşa tarafından taşra ilkokullarına da fazlasıyla ağırlık verilmiş, birçok yeni ilkokul açılmıştır. Bazı illerde lise öğrenimi konulmuş, liselerin bulunduğu yerlerde ortaokullar kaldırılarak öğrenciler liselere aktarılmıştır. İstanbul'da ilk defa "kör ve dilsizlere mahsus" bir okul da 30 Eylül 1899'ta Münif Paşa'nın bu nazırlığı döneminde açılmıştır. Türkçe veya Fransızcadan diploma alan Mekteb-i Sultanî öğrencilerine hem Fransızca, hem de Türkçeden sınav şartı koşularak diploma verilmesi uygulaması da onun altına imza attığı etkinlikler arasındadır.

Osmanlı Devleti'nde 1859 -1870 döneminde açılan veya açılması düşünülen bu eğitim kurumları şu şekilde sıralanmaktadır: İlk kız ortaokulu olan Cevri Kalfa Rüşidiyesi, Mekteb-i Mülkiye, Paris'te Mekteb-i Osmanî, Robert Koleji, Mekteb-i Sultanî, Darü'l-Fünun, Darü'l-Muallimat, Hukuk Mektebi açılışı ve Darü'l-Mualliminin yeniden düzenlenmesi.

Münif Paşa, üçüncü defa Maarif Nazırlığından ayrılınca başka bir göreve tayin edilmemiştir. Üstelik bu defaki boşluk süresi bir hayli uzundur. Münif Paşa tam dört yıl bekler. Sultan II. Abdülhamit'in Münif Paşa'ya karşı tutumu anlaşılabilir değildir. Bu uygulama kendisine özgü politikanın tipik bir yansımasıdır. Bu bilgili ve kültürlü, fakat aynı zamanda atak ve korkusuz adamı, çevresinden kopararak zararsız hâle getirmek, bir bakıma "daha sağ iken mezara sokmak" istemektedir. Münif Paşa, padişah tarafından görevlendirerek Nasirüddin Şah'ı kutlamaya gider. Tahran'da, orta elçiyken şimdi büyük elçidir. Bu tayin kibarca yapılmış bir sürgündür. II. Abdülhamit, dokuz yıla yakın Maarif Nazırlığı yaptırdığı eski ekonomi-politika hocasını¹⁴

Münif Paşa son yıllarında

İstanbul'dan uzaklaştırmak şekliyle cezalandırılmayı uygun görmüştür. Tahran'da daha birinci yılını doldurmadan çok sevdiği kızının (*Leyla Hanım*) on üç yaşında veremden öldüğünü haber alması ise tam bir yıkım olmuştur.

Münif Paşa'nın Tahran'dan İstanbul'a dönüşü bir sürü yazışmalardan sonra 1898'de olmuştur. Havası daha güzel ve ılımlı olduğu için Erenköy'deki köşkünde herkesten uzak bir hayat sürmüştür. Zaten yaşı da bir hayli ilerlemiş, bilinci zayıflamıştır. Münif Paşa, bütün bedeni ve akli zaaflarına rağmen, 1908'de Meşrutiyetin ilânından sonra, "Oğlu Celal Münif Beyin

koluna girerek değneğini kaka kaka Babiâli'ye yürüdüğünde alkışlanmıştır." Münif Paşa bir yılı aşan bir süre yatalak olduktan sonra, 6 Şubat 1910 tarihinde vefat etmiştir. Erenköy'deki Sahra-yı Cedid Mezarlığında gömülüdür. Münif Paşa'nın devlet ve toplum hizmetiyle geçen 80 yılı aşkın hayatı, *Servet-i Fünûn*'da iki cümleyle özetlenmiştir.

*"Efkâr-ı cedide ve hürriyet-perveranenin mülkümüzde ilk müreviç ve naşirlerinden olan Maarif Nazır-ı esbakı Münif Paşa senelerden beri esir-firâş iken bu defa vefat etmiştir. Münif Paşa Osmanlı erbâb-ı kaleminin dahi ser-efrâzındandı. 6 Şubat 1910."*¹⁵

Münif Paşa, mükemmel Türkçesinin yanında, Doğu dillerinden Arapça ve Farsçayı, Batı dillerinden de İngilizce, Fransızca ve Almanca ile Rumca'yı okuyup yazabilecek düzeyde bilmektedir. Son zamanlarında Çinceyi de öğrenmeye çalışan Paşa'ya, bu özelliğinden dolayı, çevresinde "Ebu'l-Lisan"¹⁶ lâkabı takılmıştır.

Münif Paşa, biri Cumhuriyet Gazetesi'nin bulunduğu bir konak, diğeri de Erenköy'de bir konak sahibi idi; Erenköy'deki konağın içinde bir zürafa heykeli, İstanbul'daki konağın kapısından girince de şaha kalkmış bir ayı heykeli vardı.

Masonluğu

Münif Efendi (Paşa), 1869 tarihinde l'Union d'Orient locasının kayıtlı bir üyesidir. Osmanlı Devlet'inde temsil edilen diğer masonik güçler gibi, Fransız obediyanı da Masonluk konusunda işe İstanbul'da sağlam bir köprübaşı kurarak başlamıştır. İstanbul'un en girişimci localarından l'Union d'Orient (*Doğu Birliği*) 23 Mart 1864'de kurulmuş ve kuruluşundan altı yıl sonra, 143 kardeşi çatısı altında toplamıştı. İstanbul'da Fransa Maşrık-ı Âzamı'na bağlı ilk loca l'Etoile du Bosphore (*Boğaz Yıldızı*) 1858'de kurulmuştur. Aradan birkaç yıl geçmemiş ki, bu ilk locayı diğerleri izledi: 1864'de kurulan l'Union d'Orient (*Doğu Birliği*) ve diğerleri takip etti. Üstadı Muhteremlik görevine, sırasıyla, Alexandre Schines, Serafin Aznavour ve Louis Amiable gelmiş; Amiable'in Üstadı Muhteremliği sırasında geliştirilen en parlak düşünce, locayı Müslümanlara açmak olmuştur. 1865'da sadece üç Türk üyesi vardı; iki yıl sonra, sayıları 16'ya çıkmıştı. 1868'de 127 üyesinden 41'i Müslüman'dı. Locanın 1869 matrikül cetveli, üye kayıtlarının niteliği ve üyelerin kıdemine göre üst düzeyde olmaları hakkında da bir fikir vermektedir. 1872 yılı başında yeni seçilen Üstadı Muhterem Kont Stanislas de Rochetin (*Madenler ve Orman Nazırlığında çalışmak için gelmiştir*) döneminde durum birdenbire değişmiş ve Loca, 28 Ocak 1874 tarihinde uykuya girmiştir.¹⁷

Paul Dumont'un kitabının 163 numaralı sayfasındaki cetvelde, l'Union d'Orient Locasının 1869'daki üyeleri listesinde, "*Mehmet Münif Efendi, Adliye Nezareti'nde müsteşar*" adıyla kayıtlı bulunmaktadır. Aslında Münif Efendi 1867'de Zaptiye Nazırlığı Müsteşarlığına seçilmişse de, görevi herhalde sehven Adliye Nazırlığı'nda müsteşar olarak yazılmıştır. Münif Efendi'ye, "paşa"lığı daha sonra verilmiştir (1880). Gene Paul Dumont'un kitabının 157 numaralı sayfasında "... görevleri nedeniyle orada bulunamayan, İran'da sefir olarak bulunan Münif Efendi vb.." gibi üst düzey hükümet görevlilerinin, locadan ihraç edilecekleri ileri sürülmüştür; oysa bu üyeler görevleri ve mevkileri nedeniyle Padişaha şikâyet edip locaya zarar verebilirlerdi. Münif Efendi, 1871'de Tahran orta elçiliğine tayin edilmiş ve gurbette geçirdiği süre içinde Osmanlı Devlet'inden uzakta kalmıştır. (1871 - 1877).

Mason Millî Eğitim bakanlarımız isimli listede yer alan Münif Paşa 17 yıl içersinde üç kez Maarif Nazırlığı ve bir kez de Tahran Sefirliği yapmıştır. Cumhuriyet devrinin başta gelen üç öncü ve devrimci Millî Eğitim Bakanları; Hüseyin Vasıf Çınar (1895 -1935) 2 yıl (1924, 1929);

Mustafa Necati¹⁸ 4 yıl (1925 -1929); ve Hasan Âli Yücel¹⁹ 8 yıl (1938 -1946) bu görevde bulunmuşlar ve çok önemli yenilikler yapmışlardır.

Hizmetleri

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan sonra sistemli bir şekilde uygulamaya konulan Batılılaşma hareketleri içinde Münif Paşa, doğrudan doğruya Batıdaki modern bilim anlayışını ülkeye getirmeye çalışan aydınlardan biridir. Ülkenin ancak eğitim ve kültür sayesinde ilerleyeceğine inanmış; ülkenin kalkınmasını, daha çok kitap, gazete ve dergi yayımlamakla ve okul sayılarının artırılması yoluyla gerçekleştirebileceğinden görmüştü. Bundan dolayı maarif nazırlıkları sırasında kitap ve gazete yayımını desteklemiştir. Bu amaçla Cemiyet binasındaki kütüphaneden sonra özellikle Kız Öğretmen Okulu'nun gelişmesine de yardımcı olmuştur.

Münif Paşa'nın gerçek bir Batılı bilimsel anlayışla Cemiyet kapsamında gerçekleştirdiği çalışmaları ve yayımladığı Mecmua-i Fünûn ile 18. yüzyılda Fransa'da Büyük Fransız Ansiklopedisi'nin rolünü oynadığı üzerinde durulmuştur. Münif Paşa Ceride-i Havadis'te yayımlanan yazılarında Şinasi'den çok önce sade bir dil ve üslup kullanmış, Mecmua-i Fünûn ise Arap alfabesinin Türk dili için yeterli olmadığını sorununu gündeme getirmiştir. Doğudan ve Batıdan birçok fikir adamı ve edebiyatçının uğrak yeri olan konağı, devrinde önemli kültür yuvalarından birini oluşturmuştur.

Münif Paşa, Mecmua-i Fünûn'da 1862'de yayınladığı Ehemmiyeti Terbiye-i Sıbyan başlıklı yazısında özetle şöyle der: *"Halkın çoğu eğitimin önemini anlamamakta, ailelerinde nasıl gördülerse öyle davranmaktadırlar. Bizde bazı babalar, çocuklarının doğum, sünnet ve evlenmelerinde çok masraf yaptıkları halde, sıra eğitime gelince, bunun parasız ya da çok az bir para ile yapılmasını istemek gibi bir çelişkiye düşerler. Çocukların eğitim ve öğretimi bir ülkenin servet, mutluluk ve gücünün kaynağıdır. Dünya ve ahirette insanın mutluluğu iyi bir eğitim görmesine bağlıdır. Bu nasıl bir eğitim olacaktır? Artık aileler çocuklarının yalnızca biraz okuma yazma öğrenmelerini sağlamakla yetinmemelidirler. Gerçi, çocuğun okuma, yazma, hesap öğrenmesi de gereklidir. Fakat bu bilgiler, başka bazı önemli olumlu bilimlerini öğrenmek için bir araç olmalıdır. Aileler çocuklarını, geleceği düşünerek yetiştirmeli, onlara olumlu, teknik ve bir meslek kazandırmalıdır. Aslında hangi meslekte olursa olsun, onu alışkanlıkla öğrenip yapa gelenler pek çoktur. Ama böyle kimseler yalnızca taklitçidir-*

ler. Bu durumun sonucu olarak ülkemizde sanayi durgun bir hale gelmiş, bu gidişle kaçınılmaz biçimde gerileyecektir. Çünkü sanayide, yaratıcılığın yolu, Avrupa'da görüldüğü gibi bilimsel bilgiden geçer. İşte bizim de çocuklarımıza bilimsel bilgiyi kazandırmanın gerekir."

Münif Paşa'nın, Batı dillerinden okuyup öğrendiği ve ülkedeki insanlarına duyurmak üzere ele aldığı çok sayıda makale ve yayımlanmayan eserleri dışındaki kitapları şunlardır: **Muhâverat-ı Hikemiye** (*Felsefi Konuşmalar*): Batı dillerinden Türkçeye yapılan ilk edebî çeviri olarak kabul edilen bu eser Fénelon, Fontenelle ve Voltaire'nin felsefi diyaloglarından meydana gelmektedir (1859); **Dâsitan-ı Âl-i Osman**: Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 600. yıldönümü dolayısıyla kaleme alınmış uzun bir manzumedir (1882); **Telhis-i Hikmet-i Hukuk** (1884); **Hikmet-i Hukuk** (1885); **İlm-i Servet** (1885).

CEMİYET-İ İLMİYE-İ OSMÂNİYE ve SERVET-İ FÜNÛN

Batı'da bilim derneklerinin 17. yüzyıldan itibaren kurulmaya başladığı görülür. Academia dei Lincei 1603'de, L'Académie Française 1635'de, Royal Society 1662'de ve Academia St. Petersburg 1727'de oluşturulmuştur. Bu cemiyetlerin hepsi de devlet desteği ile kurulmuş ve uzun ömürlü bilim merkezleridir. Osmanlı Devleti'nde ise, bilimsel cemiyet ihtiyacını konaklarda karşılamağa çalışırlar. Bunlar daha ziyade dost toplantısı sayılabilecek düzenli bilim sohbetleridir.

Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi adlı topluluk, 1815 yılında Sultan II. Mahmut zamanında Beşiktaş'ta yahısı bulunan, 1797 -1800 yılları arasında İngiltere'de büyükelçilik yapmış İsmail Ferruh Efendi (öl. 1840) ile Şânizâde Atâullah Efendi, Melekpaşazâde Abdülkadir Bey ve Kethüdâzâde Arif Efendi (öl. 1849) genellikle kendi aralarında, zaman zaman dışarıdan gelen bazı öğrenci ve dinleyicilerin katıldığı din, felsefe, tıp, fen ve edebiyat konularında bilimsel konuşma ve tartışmalar yapmaktaydılar. Bunlar İslâmî bilimlerle ilgilenmeleri yanında Batılılarla da temas halindeydiler. Cemiyet, Batın anlamda bilimsel cemiyet ol-

Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin
Amblemi

maktan çok, Doğulu anlamda irfan topluluğu ve bir entelijansiyadır. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması ile birlikte topluluk mensupları da Bektaşilik'le suçlanarak sürgüne gönderilirler. Bu suçlamanın en ünlü kurbanı, zamanın bir tıp ve tarih bilgini olan Şânizâde Atâullah Efendi olmuştur. Felsefi düşüncelerinden dolayı Bektaşilik'le suçlanarak sürülmüş, ancak sonradan affına ilişkin hüküm gelince idam hükmünün geldiğini sanarak kalp durmasından ölmüştür.

Tanzimat'ın getirdiği geniş çaptaki modernleşme hareketiyle Osmanlı Devlet'inde eğitimi yeniden düzenleme, bilim ve teknikte ilerleme hedefine yönelik olarak "meclis" ve "encümen" adı altında bazı resmî kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunların ilki, Abdülmecit'in emriyle eğitim sisteminin ıslahı için kurulan Meclis-i Muvakkat'tir. Bu mecliste alınan kararları uygulamak üzere bir de Meclis-i Maarif-i Umumiye oluşturulmuş ve burada eğitimle ilgili bazı temel kararlar alınmıştır. Bu kararlar arasında İstanbul'da bir Dârü'l-Fünûn kurulması da vardı. 1851 yılında, Dârü'l-Fünûnda okutulacak ders kitaplarının yazılması ve çevrilmesi için 4 Mayıs 1853 tarihinde Encümen-i Dâniş adıyla bir kurul oluşturulmuştur. Gerek Encümen-i Dâniş gerekse adları geçen meclisler devlet tarafından oluşturulmuş ve maarif politikasına uygun çalışmalarda bulunmuş kurumlardır.

Dârü'l-Fünûn kitaplarını yazmak için oluşturulan Encümen-i Dâniş'in görevini kaybetmesi üzerine, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye adı ile başka bir cemiyet kurularak bu eksik kapatılmaya çalışılır. Petersburgh Büyük Elçisi Halil Şerif Bey 19 Nisan 1861 tarihli bir dilekçe ile bir tür özel akademi olan Cemiyet'in kuruluşunu devlete haber verir ve tüzüğünü ekler. Devlet eliyle, bir cemiyet kurma fikri, Encümen-i Dâniş'in işe yaramadığını gören Âli ve Fuad Paşalardan çıkmıştır. Cemiyet, dinî sorunlar ve politika dışında her türlü "ulûm ve maarife dair" kitap ve dergi yazımı ve çevirisi yapacaktır. Ayrıca belirli günlerde herkese açık dersler verilecektir. Cemiyet'in giderleri üyeler tarafından her ay verilecek aidatlarla karşılanacak; devlete hiçbir şekilde yük olunmayacaktır. Devrin sadrazamı Keçecizade Fuad Paşa, cemiyetin ileride fesh edilmesini engellemek için padişah'tan da irade çıkarılmasını ister; 23 Mayıs 1861 tarihinde dilekçesi üzerine, hemen ertesi gün 24 Mayıs 1861'de Cemiyet kurulur.

Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin kurulduğu sırada Cemiyet'e üç ayrı statüde üye alınacaktır: Daimî Üyeler, Daimî olmayan Üyeler ve Muhabir Üyeler. Daimî olan ve olmayan üyelerde gerekli özellikleri taşıdıktan, Türkçe veya Arapça ve Farsçayı lâyıkıyla bildikten başka

Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Rumcadan birini de bileceklerdir. Daimî Üyeler, mutlaka 'tebaa-ı Devlet-i Âliye'den seçilecekler; üye seçim ve kaydında din, ırk ve cinsiyet farkı gözetilmeyecektir. Cemiyet'in, daimî üyelerinin 16'sı Tercüme Odası'ndan, 3'ü Mühendishane hocası, 2'si kurmay subay ve 1'de Harbiye'de subaydı. Daimî üyelerden 11'i gayrimüslimdi. Kurucu üyeler arasında "ulema"dan hiç kimsenin olmaması dikkat çekicidir. Bilim adamı ve devlet erkânı ile ünlü tarihçi **Joseph von Hammer**, sözlükçü ve gramerci **James William Redhouse** (çok daha önce Müslüman olarak *Mustafa* adını almıştır) gibi yabancı bilgiler de üye olmuşlardır.

Cemiyet'in kurucular listesinde 33 daimî, 8 daimî olmayan olmak üzere toplam 41 üyenin adları yer almıştır. İdare Meclisi olarak şu görevler belirlenmiştir. Başkan **Halil Şerif Bey** (*Petersburg Büyük Elçisi*); Başkan Baş Yardımcısı **Münif Efendi** (*Ticaret Mahkemesi Reisi*); Başkan İkinci Yardımcısı **Sait Efendi** (*Mühendishane hocalarından, İngiliz Sait Paşa*); Baş Kâtip **Kadri Bey** (*Meclis-i Tanzimat çevirmeni*); İkinci Kâtip **Sadullah Bey** (*Tercüme Odası*); Fransızca Kâtibi **Karabet Efendi** (*Meclis-i Hazain "Hazine" memuru*); Kütüphane Memuru **Mordtmann Efendi** (*Meclis-i Ticaret üyesi*) ve Hazine Emini **İstefan Efendi** (*Ticaret çevirmeni*)'dir.

Büyük elçi Şerif Bey, görev gereği Petersburg'a geri döner. Cemiyet'in devletle olan sorunları Sami Paşa'nın; idarî sorunları ise Münif Efendi'nin üstüne kalır. Sami Paşa da Mısır'a gidince, Cemiyet'e ait bütün sorumluluk Münif Efendi'nin omuzlarına yüklenir. Münif Efendi'nin Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin kurucusu ve başkanı olarak bilinmesinin nedeni, Şerif Bey'in ve Sami Paşa'nın resmî görevleri nedeniyle Cemiyet'teki işlerini yarım bırakmış olmalarıdır. Birçok kurucu üye de memuriyetleri dolayısıyla ayrılmışlardır. Böylece Cemiyet'in yönetimi ve Mecmua-i Fünûn'un çıkarılması da başından itibaren Münif Efendi'ye kalmıştır. Bernard Lewis²⁰e göre, İngiltere Royal Society'i model alan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ve Cemiyet'in yayın organı Mecmua-i Fünûn büyük ölçüde onun kişisel eseri ve aracı olmuştur.

Mecmua-i Fünûn'un ilk sayısı 12 Ağustos 1862 tarihinde çıkmıştır. İkinci sayının bir nüshası Sultan Abdülaziz'e takdim edilmiş ve onun da dikkati çekilmiştir. Cemiyet'in merkezi yoktur. Yeni Camii yakınlarındaki Çiçek Pazarı'nda bulunan dört sınıflı Taş Mektep'in Cemiyet'e merkezlik görevi yapan bir bina olduğu bilinmektedir. Cemiyet toplantıları hep orada yapılır. Fakat bina fazla haraptır ve onarımıyla 22 Ocak 1863'de yeniden toplantılara açılır. Önce Dârü'l-

Fünûn binasının boş odalarında halk konferanslarına, daha sonraki aylarda da Cemiyet merkezinde ücretsiz dil ve bilim derslerine başlanır. Cemiyet'in ve derginin bütün yükünü sırtlayan Münif Efendi, Cemiyet'in açtığı bu halk dershanesinin de genel müfettişi gibidir. Onun da katıldığı dersleri zamanın önde gelen devlet adamları vermektir. Örneğin doğal tarih dersini Hekimbaşı Salih Efendi, jeolojiyi İbrahim Edhem Paşa, tarih dersini Ahmet Vefik Paşa, Avrupa tarihini Cenani zade Kadri Bey, ekonomiyi Sakızlı Ohannes Efendi, Roma tarihini de Kara Todori Paşa okutmaktadır.

Cemiyet merkezinde bir kütüphane ve okuma salonu açılmış, bu salonda 30'dan fazla Türkçe, Fransızca, İngilizce, Rumca ve Ermenice gazete ve dergi okuyuculara sunulmuş; ayrıca kütüphanede müsbet bilimlere ait yabancı dilde yazılmış 1000 kadar kitap bulundurulmuştur. Cemiyet'in merkezindeki programlı derslerden önce, Dârü'l-Fünûn'da başlattığı halk konferanslarının amacı, çağdaş temel bilimleri halka tanıtmaktır. Bu yüzden, konferansların herkesin anlayacağı bir dille verilmesi, konunun iyi anlaşılabilmesi için deneyler de yapılması kararlaştırılmıştır. Avrupa'da jeoloji öğrenimi yapmış İbrahim Edhem Paşa'nın denetim ve gözetiminde yapılacak konferansların ilk hocası, yine Avrupa'da Kimyagerlik konusunda öğrenim gören Derviş Paşa²¹ olmuştur. İlk dersler fizik ve kimya konularında verilecekti; Avrupa'ya sipariş edilen cihazların gelmesiyle kimya, botanik ve astronomi derslerinin verilmesine başlanacaktır. Bir hafta içinde dersi izleyenlerin sayısı 500 kişiyi bulmuştur. Derviş Paşa'nın, halka açık olarak verdiği "hava"nın niteliği ve "elektriğin gücü" ile ilgili dersler ve yaptığı elektrik deneyleri dinleyicileri hayretler içinde bırakmıştı. Halkın ilgisini canlı tutabilmek için 24 Ocak 1863 günü verilen derse Keçecizade Fuad Paşa, 13 Şubat'dakine ise Sadrazam Âli Paşa katılırlar.

Cemiyet'in, Dârülfünun'da verdiği halka açık konferanslar geleceği Darülfünun'un açılmasından sonra da, 1870'e kadar devam etti. Münif Efendi ve Dârülfünun Müdürü Hoca Tahsin Efendi'ler konferansların en önemlisi olan "Fen ve Sanatların İlerleyişi" adlı konferansı Cemaleddin Efganî'nin vermesini kararlaştırırlar. Konferansın metni Arapça yazılmış; Münif ve Tahsin Efendiler tarafından uygun bulunmuş, onlardan birinin yaptığı Türkçe çeviriyi Efganî okumuştur. Konferansın konusunun, Şeyhülislâm Hasan Fehmi Efendi'nin dikkatini çektiğine şüphe yoktur. Münif Efendi ve Hoca Tahsin Efendi gibi mimlenmiş "zındık"larla Cemaleddin Efganî gözden kaçırılma-

mıştır. Efganî, konferansında²²:

"Toplum hayatını cansız bir bedene benzetmiş, sanayinin her bir yolunun bu bedenin uzuvları olduğunu belirtmiştir. Bu bedene bir can, yani toplum hayatına bir ruh gerekmektedir. Bunu da ya Tanrı vahyiyle ya da felsefeyle sağlamak mümkündür. Efganî bu noktada, felsefe ile peygamberliği karşılaştırmış, nübüvvetin (peygamberlik) bir âta-yı ilâhî (ilahi bağış) olduğunu, çalışmakla elde edilemeyeceğini, Cenâbı- Hakkın bir tercihi olduğunu, buna karşılık hikmetin düşünce ve bilgiyle kazanılabileceğini belirtmiştir. Bundan dolayıdır ki; nebî (peygamber) hatâdan masundur (hata yapmaz); hakîm (bilgin) ise her an hataya düşebilme tehlikesiyle karşı karşıyadır."

Bu sözler, medreselilerce çarpıtılmış, Efganî'nin "nübüvvet, yani peygamberlik bir sanattır" dediği, "fen"lerin "din"e üstün olduğunu ileri sürdüğü iddiaları yayılmıştır. Tepkilerin ayaklamaya dönüşmesi üzerine Cemaleddin Efganî sınırdışı edilmiş; Hoca Tahsin Efendi görevinden alınmıştır. Savaşın asıl hedefi Efganî'nin konferansı değildir, Dârülfünun bizzat kendisini ve Maarif Nazırı Safvet Paşa (1815 - 1883), Münif Efendi ve Hoca Tahsin Efendi (1811 -1881)'lerle uygulamakta oldukları Fransız eğitim sistemidir.

Cemiyet'in faaliyetleri, Avrupa'da gelişen modern bilimlere genç aydınlarla tanıtmak şeklinde özetlenebilir. Cemiyet içinde uzman bilim adamı ve araştırmacıların bulunmaması, faaliyetlerin daha verimli hale gelmesini engellemiştir. Cemiyet'in bilimsel araştırmaları hedef alan bir amacı da olmamıştır. Aslı görevlerinden saydığı bilimsel anlamda yazma ve çeviri eser yayımlanması gibi faaliyetlerini ise geliştirememiştir. Bu nedenle, Cemiyet beş yılı aşkın bir süre faaliyet gösterdikten sonra kapanmıştır.

Münif Efendi, Mecmua-i Fünûn'u 1892'de yeniden çıkarmaya girişirse de, ilk sayısına koyduğu "Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu" fıkrası, o sıralar artık bütünüyle Yıldız'a çekilmiş olan Abdülhamit'i kuşkulandırdığı için, dergi kapatılır ve basılmış nüshaları da toplatılır. "Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu" fıkrası: *"Bir yolcu, gece karanlıkta yolunu şaşırır. Uzakta bir yıldız böceği görür. Bunu fenerli bir kişi sanıp arkasından giderken, bir bataklığa saplanır. Adam kızıp, 'Allah müstahakını versin, beni niçin böyle fena yerlere getirdin?' dediğinde, böcek, 'Sana benim ardımdan gel diyen oldu mu?' diye yanıt verir."* Fıkranın altına: *"Her ne gelirse sana senden gelir / Sen onu zannetme ki benden gelir"* gibi kurtarıcı bir beyit konduğu halde, Mecmua-i Fünûn kurtarılamaz.²³

Sonuç

Münif Paşa, birçok konuya birden ilgi duymuş, önümüze çok zengin bir düşünce yelpazesi koymuştur. Bütün renkliliğine ve çeşitliliğine rağmen bu yelpaze, büyük bir uyum ve bütünlük içindedir, çünkü aslında tek bir rengin tonlarından oluşmuştur. Münif Paşa'nın düşüncelerinin bu ana rengi; yeniden eski gücüne kavuşmuş bir devlet, kalkınmış ve medenî bir toplum idealinin sembol kavramı olan "**bilim**" dir. Münif Paşa, düşünce yelpazesinin bütün renklerini, "**bilim**" adlı bu ana renkten çoğaltmıştır. Ona göre, "Cenab-ı Hakk'ın kendi sıfatından olan" bilim (ilim), bir devletin de güçlülüğünün en önemli göstergesidir.

Batıda bilimin baş döndürücü bir gelişme içinde esen değişim rüzgârları Osmanlı Devleti'ne Mecmua-i Fünûn penceresinden girmiş; Batıya açılan bir pencere ve tam bir mektep olmuştur. Mecmua-i Fünûn penceresinden, sadece, giderek yaygınlaşıp 1875 yılında neredeyse yüz yıl sonra bile aşılamayacak bir yayın zenginliğine ulaşmış olan fen bilimleri, felsefe (hikmet), ekonomi, tarih, coğrafya, jeoloji, pedagojiye dair bilgiler girmiştir. Bütün bunların bir sonucu olan, "çağdaş olumlu görüş" ve ayrıca bilim ve felsefe dili, ülkenin kültür ortamına taşınmıştır.

Münif Paşa, etkin bir devlet adamı olarak da "ulûm ve fûnûn²⁴" un yayılması için çaba harcamıştır. Üç dönemde on yıla yakın Maarif Nazırlığı, yaklaşık beş yıllık Meclis-i Maarif Reisliği yapmıştır ki, bu resmî hayatının 15 yılının eğitimin içinde geçtiği anlamına gelmektedir. Münif Paşa'nın Batılılaşma sürecine katkısı üç yönde gerçekleşmiştir. Bu yönler onun üç ayrı cephesini de yansıtmaktadır. **Birinci yön**, Münif Paşa; gazeteci, cemiyetçi, dergi yönetmeni ve Mekteb-i Hukuk hocası kimlikleriyle sosyal bir kişiliktir. **İkinci yön**, şair, yazar ve araştırmacı kimlikleriyle bireysel kişilik; **üçüncü yönden** ise Tercüme Odası Mütercim-i Evveli, Meclis-i Kebîr Maarif Reisi, Tahran Sefiri ve Maarif Nazır kimlikleriyle etkin bir devlet adamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Münif Paşa'yı fikirleri ve faaliyetleri ile 19. yüzyılın Osmanlı Devleti'nde ilerleme fikri ve eğitim aşkı oluşturmaya çalışan, bunu azimle, hatta inatla sürdüren öncü kuşağın bir bireyi saymak, onun hakkında verilebilecek son karar olmalıdır.

*Ele geçmezse eğer sevdiğimiz,
Çare ne, sevmeliyiz eldekini.²⁵*

Münif Paşa

D İ P N O T L A R :

¹ 1956 -57 yılları arasında Haydarpaşa Lisesi'nde, 5-H sınıfında okurken Sosyoloji Hocam Felsefe Doktoru Ziya Somar'ın (26 Kasım 1983 günü öldü) karısı Nezahat Hanım onun bir kısım kitaplarını Beyazıt Kütüphanesi'ne bağışladılar. Sayın M. Kayıhan Özgül'ün 2005'de çıkan "Münif Paşa" adlı kitabında bu satırları okudum.

² Sultan Abdülmecit 1839 ile 1861 yılları arasında padişahlık yapmıştır.

³ hezârfen: elinden çok iş gelen, bin bir hüner sahibi

⁴ terakkiyât-ı cedide: yeni ilerlemeler

⁵ Tercüme Odası'nda devrin icabına göre, Mehmet Tahir'e "Münif" mahlâsı verilir.

⁶ Edhem Pertev Paşa, rüyasında Habnâme adıyla bilenen Masonlukla ilgili bir eser yazmıştır (1872)

⁷ Tamer Ayan, Edhem Pertev Paşa, Habnâme, Mimar Sinan Dergisi, Sayı 136

⁸ Muhâverât-ı Hikemiyye: Hikmet ve Felsefe ile İlgili Karşılıklı Konuşmalar

⁹ İncil, Münif Efendi tarafından Ermeni halkının yararlanması için Türkçesi düzeltilmiştir.

¹⁰ Ceride-i Havadis Gazetesi: Haberlerin Gazetesi; Ruznâme-i Ceride-i Havadis: Gündemi Haberlerin Gazetesi

¹¹ Münif Paşa dört defa evlenmiştir. Biri Fransız, biri Türk, biri Acem ve biri Çerkez asıllı olan eşlerinden, 5'i erkek 4'ü kız, 9 çocuk sahibi olmuştur. Her biri başka bir ulustan dört eşli Münif Paşa'nın evlilikleri gibi çocuklarıyla ilgili de fazla bir haber yoktur.

¹² Cemiyet-i İltiye-i Osmâniye: Bilimler Akademisi

¹³ Mecmua-i Fünûn: Bilimler Dergisi

¹⁴ II. Abdülhamit, Münif Efendi'den önceki yıllarda ekonomi ve politika dersleri almıştır.

¹⁵ "Ülkemizde çağdaş düşüncenin ve özgürlüğü koruyanların eserlerini ilk düşünce hayatına geçiren ve yayınlayan eski Eğitim Bakanlarından Münif Paşa yıllardan beri döşeğinde yatalakken ölmüştür. Münif Paşa, Osmanlı yazarlarının da ünlülerindendi 6 Şubat 1910"

16 *Ebu'l-Lisân: Lisânların Babası*

17 *Paul Dumont, Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk, YKY, İstanbul, 1999, s. 157 ve s.163*

18 *Mustafa Necati Uğural (1894 -1929): Önemli yenilikler; yeni harflerin kabulü, her düzeydeki öğretimden ücret alınmasının kaldırılması; okul kitaplarının Bakanlıkça basılması kararı, Gazi Orta Muallim Mektebi kurulması ve köy öğretmeni yetiştirilmesi için çeşitli girişimlerde bulundu.*

19 *Hasan Âli Yücel (1897 -1961): Köy Enstitüleri açıldı, ilköğretimin yaygınlaştırılmasında önemli adımlar atıldı, Teknik eğitim ve öğretimde önemli gelişmeler oldu, bazı Liselerde Lâtince okutuldu, Eğitim Şûraları toplanması geleneği kuruldu, klâsik eserler Türkçeye çevrildi; 500 kadar eser dilimize aktarıldı; İslâm Ansiklopedisi, Türk Ansiklopedisi gibi önemli eserler o zaman yayınlanmaya başladı.*

20 *Bernard Lewis, Djemiyet-i İlmiye-i Othmaniyye, The Encyclopedia of İslam, II. Vol., Ledien, 1965,*

21 *Müşir Derviş Paşa (1817 -1878), Usûl-i Kimyâ; Türkçe olarak tek başına basılan ilk kimya ders kitabıdır. Bütün okullarda temel ders kitabı olarak okutuldu.*

22 *Tamer Ayan, Habnâme ve Edhem Pertev Paşa, Mimar Sinan, 136*

23 *Server Tanilli, Batı'dan Yapılan İlk Edebî Çeviri, Tarih ve Toplum, C.2, 1984*

24 *ulûm ve fûnûn: bilimler ve fenler*

25 *Münif Paşa'nın Erenköy'de geçirdiği emeklilik ve yalnızlık günlerinde kendisini ziyarete giden Mithat Cemal Kuntay'ın elindeki not defterine kırmızı renkli mürekkeple yazmış olduğu son beyit.*

KAYNAKLAR :

Âdem Akın, *Münif Paşa ve Türk Kültür Tarihimizdeki Yeri*, Ankara, 1991 (basılmamış)

Âdil Dai, *Münif Paşa, Hayatı ve Eserleri*, 1951 (lisans tezi)

Ali Budak, *Münif Paşa*, Kitapevi, 2004

Bernard Lewis, *Djem'iyyet-i İlmiye-i Othmaniyye*, The Encyclopedia of İslam, Vol. II. Leiden, 1963

- Bernard Lewis, **The Arap in History**, New York, 1967
- Cemil Aydın, **Mecmua-i Fünun Dergilerinin Medeniyet ve Bilim**, 1995 master tezi)
- Dündar Akunal, **Münif Paşa**, Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, 1980
- Ekmeleddin İhsanoğlu, **Cemiyet-i İlmiye ve Mecmua-ı Ulûm**, OİMC, S.221 - 245
- Ekrem Işın, **Osmanlı Bilim Tarihi: Münif Paşa ve Mecmua-ı Fünun**, Tarih ve Toplum, C.2, 1984
- Ekrem Işın, **Osmanlı Bilim Tarihi: Münif Paşa ve Mecmua-i Fünun**, Tarih ve Toplum, C.11, 1985
- Fuad Ali Türkgeldi, **Münif Paşa**, Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, 1930
- İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, 1984
- İsmail Eren, **Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin Faaliyeti**, Belgelerle Türk Tar. Dergisi, 1971
- İsmail Doğan, **Münif Paşa ve Ali Suavi**, İz Yayıncılık, 2000
- Kayahan Özgül, **Münif Paşa**, Elips Kitap, 2005
- Kemalettin Apak, **Ana Çizgileriyle Türkiye'de Masonluk Tarihi**, İstanbul, 1958
- Lewis Farley, **Modern Turkey**, C. II., London, 1872
- Münir Süleyman Çapanoğlu, **Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar**, İstanbul, 1962
- Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, YKY, İstanbul, 2002
- Paul Dumont, **"Tanzimat Dönemi 1839 -1878"**, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II., İstanbul, 1995
- Paul Dumont, **Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk**, YKY, İstanbul, 1999
- Recep Duran, **Münif Paşa, Hayatı, Felsefesi**, Erdem, C.II, 1986
- Reşat Kaynar, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, Ankara, 1954
- Roderic Davison, **Reform in the Ottoman Empire**, New Jersey, 1963
- Sina Akşin, **Türkiye Tarihi: Düşünce ve Bilim Tarihi**, C.3, 1990
- Stanford Shaw-Ezel Shaw, **Ottoman Empire and Modern Turkey**, Vol. II, Cambridge Univ. Pres
- Server Tanilli, **Batı'dan Yapılan İlk Edebî Çeviri**, Tarih ve Toplum, C.2, 1984

Tamer Ayan-Uğur Özcan, **Cemalettin Afgani** (1838 - 1897), Mimar Sinan Dergisi, No. 127, 2003

Tamer Ayan, **Habnâme ve Edhem Pertev Paşa**, Mimar Sinan Dergisi, No. 136, 2005

Tevfik Ebuzziya, **Farmasonluk**, Mecmua-i Ebuzziya, Y. 30, Cüz 100, 1329

Tevfik Ebuzziya, **Münif Paşa**, Yeni Tasvir-i Efkâr, No. 251 -253, 10 -12, Şubat 1910

Yılmaz Öztuna, **Münif Paşa**, Türk Ansiklopedisi, C. 25, MEB, Ankara, 1977

Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001

Ziya Somar, **Münif Paşa ve Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye**, Gaziantep Kültür Derneği, C. IV, 1961

LESSİNG: ERNST İLE FALK

Çeviren : Ahmet ÖRS

LESSİNG: ERNST AND FALK

Gotthold Ephraim Lessing is a German Freemason and one of the most eminent literateurs of the 18 th century, born in 1729, died in 1781. He was made a Freemason at Hamburg and was author of "Ernst and Falk" and "Nathan the Wise", a dramatic poem. He was a strong advocate of the Templar origin on Freemasonry, holding that the Fraternity, sprang out of the Temples of London, and modified by Sir Christopher Wren.

The full title of this work is "Ernst and Falk, Conversations for Freemasons" which explained Freemasonry in conversational form. It was published in 1778 and at that time became very popular . It was first translated into English in 1854.

Gotthold Ephraim Lessing'in Hayatı

Aydınlanma dönemi Alman edebiyatının büyük yazarlarından Gotthold Ephraim Lessing 22 Ocak 1729'da Oberlausitz bölgesinin Kamenz kentinde rahip Johann Gottfried Lessing'in üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. 1741-1746 yılları arasında Meissen kentindeki St. Afra Prenslik Okulu'nda öğrenim gör-

dü. İlk şiir yazma denemeleri bu döneme rastlar. 1746'da Leipzig'de teoloji öğrenimi çerçevesinde felsefe, filoloji ve arkeoloji dersleri de aldı. 1748'de Leipzig ve Wittenberg'de tıp okudu. 1770 yılında hamisi "Strikt Observanz Riti" nin başkanı Veliaht Prens Carl Wilhelm Ferdinand von Braunschweig onu Wolfenbüttel kentine kütüphaneci olarak atadı. 15 Şubat 1781'de Braun-

schweig'e yaptığı bir yolculuk sırasında hayatını kaybetti.

18. Yüzyılda Almanya ve Masonluk

18. yüzyıl Alman toplumunu ve onun Masonluk üzerine etkilerini daha iyi anlayabilmek için o dönem Almanya'sına bir göz atmak yerinde olur. Bu toplumda Lessing ile birlikte Herder, Knigge, Kleist ve Goethe'nin de çok önemli izleri vardır.

O dönemi bizim bugün kavrayabilmemiz kolay değil. Lessing'in yaşadığı dönem Almanya'sında krallar ve prensler hüküm sürüyordu. Etraflarını bir saray erkânı çevrelemişti ve bu hükümdarlar kendilerini Tanrı'nın lûtfuna mazhar olmuş özel insanlar olarak görüyor, neyin doğru, neyin yanlış olduğuna kendileri karar veriyordu. Geniş halk kesimleri için tek umut kaynağı sadece papazların pazar günleri verdikleri vaazlardı ama bunlar da öteki dünyaya ilişkindi. Toplum hiçbir zaman o dönemdeki kadar kesin sınırlarla iki sınıfa bölünmemişti.

Bu dönemde Aydınlanma çağının bir ürünü olan Masonluk, doğrudan bir zorunluluktaki İdeolojisi akılcı düşünce, mistik öğeler ve okkültizmin bir bileşimiydi. Buradan gerçi dinine bağlı ama mezhepler üstü, devlet gücüne sadık ama aynı zamanda

kozmopolit bir insan tiplemesi doğdu.

Modern Masonluk 1717'den itibaren o dönemin dünyası tarafından kabul edilmiş, James Anderson adlı İngiliz din adamı 1723 yılında Spekülâtif Masonluğun kurallarını oluşturmuştu. Böylelikle düzenli Masonluk İngiltere'de simyacılarla, büyücülerle, Bilgelik Taşı ile ilişkilerini geride bırakmıştı. Ancak kıta Avrupa'sında, öncelikle bugünkü Fransa, Almanya, Avusturya ve İsviçre'yi kapsayan bölgedeki soylu masonlar, ahlâki mükemmelliğe götüren kademeli, üç dereceli sistemden hoşnutsuzluklarını dile getirmeye başladılar. Özellikle Fransız Localarının Masonluğu hafife alan uygulama biçimine bir çekidüzen vermek isteyen Şövalye Andrew Michael Ramsay, daha eski ve daha hakiki olduğunu öne sürdüğü yeni bir sistem getirdi. 1737'de Paris Büyük Locası'nda, masonların aslında erken Ortaçağ'ın Tampliye Şövalyeleri'nden geldiği görüşünü ortaya attı. İlk Tampliye Şövalyelerinin İskoçya'dan yayıldığı yolundaki bu yanlış inancın sonucu olarak, bunu izleyen 45 yıl süreyle Fransa, Almanya, İsviçre, Avusturya ve başka birçok ülkede filizlenecek olan İngiliz sisteminden yola çıkan ama çok farklı bir Skoç Masonluğu sistemi oluştu.

Almanya'da ilk düzenli loca, Hamburg'daki Absalom Locası'dır. Açılış tarihi 1737 olup patentini İngiltere'den almıştır. Hamburg'da ayrıca bir Bölge Locası da kurulmuştu. Bunu diğer Alman kentleri izlemiştir. Ancak, Tampliye Şövalyeleri başta olmak üzere değişik rit uygulamaları ve bu sistemlerle çalışan muhtelif ritlere ait localar, bütün işleri karmakarışık etmiş ve Alman Masonluğunu kaosa götürmüştür. Bu localar Fransa'dan, mülteciler ya da savaş esirleri, kısmen de saraylarla iş gören tüccarlar arasında yayılmıştı. Az zamanda sayıları arttı.

Bir başkası, Almanya'da 18. yüzyılın ortalarından itibaren etkin olan Rozkruva tarikatıydı. Tampliye Şövalyeliğini yeniden diriltme amacını güden diğer bir yoz gelişme ise "Strikt Observanz Riti" idi. 1742 yılında kurulan ve o dönemin çağdaş Masonluğunu karıştıran bu nizamın adının anlamı, temel ilkesi olan "Sıkı İtaat" idi. 1782 yılında Wilhelmsbad kentinde düzenlenen Masonik Konvanda bu örgüt feshedilmiştir.

18. yüzyılın 70'li yıllarında kurulan bir başka gizli teşkilat Illuminati örgütüydü. Bu teşkilatın kurucusu Ingolstadt'lı Profesör Adam Weishaupt idi ve örgütünü savaş halinde olduğu Cizvit tarikatının örgütlenme yapısını örnek alarak oluşturmuştu.

Amacı gizli bir bilgelik okulu kurmaktı. Masonluğun yapısı ve hedefleriyle hiçbir bağı ve benzerliği olmamasına rağmen, Johann Wolfgang Goethe, Prens Karl August, Braunschweig Dükü Ferdinand gibi dönemin önemli Masonlarının da bir süre bu tarikata girmeleri nedeniyle anılmaya değer.

Bu dönemde artık her yerde canı isteyen herkes Loca kuruyor, bu Localarda en akıl almaz efsanelere dayanan ritüeller uygulanıyordu. Nihayet, Almanya'da bu keşmekeş sona erdi ve günümüzde de çalışmalarına devam eden düzenli Büyük Localar kuruldu.

Lessing'in Masonluğu

Lessing ise tekrisinden çok önce Masonluğa ilgi duymuş, birçok Masonla tanışmış, nihayet, bizzat Mason olmayı arzulamıştı. Bu konuda Nicolas Borneville'in 1788 yılında yayınlanan "Les Jesuites chassés de la Maçonnerie" adlı kitabının Almanca çevirisinin önsözünde Bode şöyle yazmaktadır: "Lessing ile yakın ilişkileri olan bu kitabın çevirmeni, şu sözleri söylemeye kendini borçlu sayar: Lessing, Strikt Observanz'ın Üstadı Muhteremine Masonluğun sırrını kimse kendisini aydınlatmadan öğrendiğini ve bunu yazacağını söylemişti. Üstadı Muhterem buna karşılık,

'Lessing; herhangi bir bilimsel konuda sizin hasmınız olmayı istemem. Fakat bu konuda o kadar az şey biliyorsunuz ki, mızrağımı size yöneltmek benim için zor olmayacak' dedi. Tabii Lessing Üstadı Muhteremin bu sözleri kendi adına söylediğini sanmıştı. Bu arada da bir arkadaşının ciddi önerileri, Masonluğa alınması için onu başvurmaya yöneltti. Ancak Üstadı Muhteremin yanıtı şöyle oldu: *'Kendisine sizden daha çok 'Kardeşim' demeyi istediğim başka kimse yok. Ama bu yüzden aramıza girmemenizi size öneririm; zira sistemimiz, sizin yaşınız ve ateşli karakterinize göre çok yavaş ilerliyor.'*

Lessing'in Masonluğa girme isteğini daha sonra Eyalet Locasına bağlanan Hamburg'daki "Üç Gül" Locasını kuran, Prusyalı binbaşı, Georg Johann Freiherr von Rosenberg de duymuştu. Bu sırada Dük'ü Mason olan Braunschweig'de, Lessing, Masonlukla teorik olarak ilgilenme olanağını buldu. 1771 yılında bir tatil yolculuğundan Hamburg'a dönünce, Bode'ye bir yazı gönderdi. Makalenin adı, "En Eski Kaynaklardan İtibaren Araştırılmış ve İspatlanmış Masonluğun Gerçek Tarikatı" idi. Bode bunu basmayı reddetti. Aynı yılın Ekim ayında bu makale Berlin'de Nicolai ve Ramler'e gösterildi. Onlar da Bode gibi bu yazıyı yayınlamayı reddettiler. Friedrich Nico-

lai'nin makalenin bir suretini saklaması sayesinde bu yazı günümüze kadar kalabildi.

Lessing'in bu faaliyeti kısa sürede Masonlar arasında duyuldu. Bundan sonra Lessing'in çevresinde bir takım entrikalar dönmeye başladı. Bode gibi, Lessing'in gerçek arkadaşları, onun o zamanlarda pek de hoş olmayan Loca düzenine alınmasını, zehir gibi dili olduğu için pek tavsiye etmedikleri halde, bazıları da onun gibi ünlü bir eleştirmen ve yazarı Localarına kazandırmak için birbirleri ile yarışıyorlardı.

Lessing'in tekris töreni de gizemli biçimde düzenlendi. 14 Ekim 1771 tarihinde Lessing, Rosenberg'in evinde, Eyalet Büyük Locasından gönderilen bir müfettişin de hazır bulunmasıyla tekris edildi ve üç dereceye birden yükseltildi. Aslında tekris tümüyle masonik yasalara aykırıydı. Çünkü Nazırlar ve diğer görevliler çağrılmamıştı. Rosenberg, belki de töreni istediği gibi yürütmek için, kendi locasının kardeşlerine haber vermemişti. Yine de, Eyalet Büyük Üstadı, her ne kadar Rosenberg'in davranışını hoş karşılamadığını belirtse de, tekris'i geçerli saydı. Bu garip tekris töreni Lessing'in üzerinde birçok açıdan kötü etki bırakmıştı. Bu konuda Bode şöyle yazıyor: "Aynı akşam Rosenberg, Lessing'e, *'Görüyorsunuz ki, size*

söylediğim gibi oldu. Burada din ve devlet aleyhine hiçbir şey yok!' dedi. Bu söz üzerine, içi sıkılmış olan Lessing döndü ve *'Ha! Keşke böyle bulsaydım, daha mutlu kalırdım'* diye yanıtladı.

Locanın Lessing'in üzerinde bıraktığı olumsuz izlenim, Büyük Üstat Zinnendorf'un, Lessing'e tekris töreninden beş gün sonra gönderdiği sıradan bir mektup ile daha da güçlendi. Bir takım basmakalıp kutlama ve öğüt sözcüklerinden sonra Zinnendorf, Lessing'den Masonluğun ona gösterdiği pergelin sınırları dışına çıkmamasını istedi. Bununla Lessing'in Mason olmadan önce yayınlamayı istediği yazıyı kastediyor, daha sonra yayınlayacak olduklarını da kayıt altına alıyordu.

Lessing, Masonluğa alındığı akşamdan sonra bir daha Locayı ziyaret etmedi. Buna karşılık, şaşılacak biçimde, Loca ile hiçbir ilişkisi olmadan kendisini iyi bir Mason olarak yetiştirdi. Masonik düşünceleri gitgide olgunlaştı ve "Ernst ile Falk" ortaya çıktı. Ernst ile Falk'ın üç konuşmadan meydana gelen birinci kısmı 1778 yılında, iki konuşmadan oluşan ikinci kısmı ise 1780 yılında yayınlandı. Eserin başındaki Braunschweig Dük'üne ithafı yazarın kendisi yazmamıştır.

"Ernst ile Falk" yayınlanmadan önce Braunschweig Dükü ile

Lessing arasında yazışmalar olmuştu. Lessing, 1778 yılının Temmuz ayında eserin taslağını Dük Ferdinand'a göndermiş, Ferdinand Lessing'e teşekkür mektubu yollamış ve taslağı dikkatle saklayacağını söylemişti. Bunun üzerine Lessing, 19 Ekimde diyalogu bastırıldığını Düke yazdı. Dük de kendisinden izin alınmadan eserin bastırılmasını kınadı, ancak eseri yasaklaması söz konusu olmadı.

"Ernst ile Falk" ın yazılışı

"Ernst ile Falk" adlı masonik diyalogda geçen tarihi bilgiler, bilimsel açıdan bakıldığı takdirde yüzde yüz doğru değildir. Ancak özellikle ikinci konuşmadan dolayı Lessing, Masonluk ve sosyal ahlâk açısından, felsefi düşüncenin öncüsü sayılabilir. Falk, yani eserde Lessing'in bizat kendisi, Masondur; Ernst ise Masonluk hakkında bilgi edinmek isteyen bir haricidir.

Lessing, öteki büyük eserlerinde, bu eserdeki masonik konuşmalarda belirttiği insanlık düşüncelerine büyük yer vermiş ve bu onu her açıdan Masonluğa giderek daha da yaklaştırmıştı. Lessing, Loca yaşamından ayrı olarak var olabilen ve etki yapabilen Masonluk düşüncelerinin tam ve mükemmelliğinin canlı kanıtı sayılır. Bu nedenle bütün Masonluk sistemlerinde bir ha-

vari olarak görülür. Ama bu ona günümüze dek süregelen düşmanlıklar kazandırmamış da değildir.

Onun "Bilge Nathan" 1 Almanya'daki Nasyonal Sosyalizm döneminde halka unutturulmaya çalışılmış, hatta Hitler gençliği tarafından yakılmıştı. Ancak masonlar onu asla unutmadılar. Birçok Loca onun adını taşımaktadır. "Ernst ile Falk" bütün dillere çevrilmiştir. "Bilge Nathan"daki üç yüzük alegorik öyküsü adeta dünya Masonluğunun bir simgesi haline gelmiştir. "Bilge Nathan", Büyük Üstat En Muh. Hayrullah Örs K. tarafından dilimize de çevrilmiş ve MEB tarafından "Dünya Klasikleri" serisinde yayınlanmıştır.

İngiltere'den kıta Avrupası'na geçtikten kısa süre sonra Masonluğa giren, belki daha önce var olan, belki de bazı maceracıların uydurdukları çeşit çeşit gizemli, hatta korkunç, bazen de gülünç uygulamaların birçoğu günümüzde tümüyle unutulmuştur. Bir bölümü ise esash bir arınmadan geçirildikten sonra çeşitli ritlerde yaşamaya devam etmiştir. Bunlar saymakla tükenmeyecek kadar çoktur. İşte Masonluğun en büyük sırrı bu kargaşa içinden, yine en eski ve arı biçimiyle bütün Avrupa'ya ve öteki kıtalara yayılıp, yerleşmiş olmasıdır.

Ernst, Almanya'daki locaların keşmekeşinden yakınan, buraya dolan çıkarıcı kişilerden tiksinen bir tiptir. Falk ise, bütün bunların ne de olsa bir amaca doğru gittiğine inanır ve günün birinde bunların ortadan kalkacağını umar.

"ERNST ile FALK"

BİRİNCİ KONUŞMA

Ernst: Ne düşünüyorsun dostum?

Falk: Hiçbir şey.

Ernst: Ama pek sessizsin.

Falk: Hiçbir şey düşünmediğim için! Keyif sürerken kim düşünür? Ben de bu nefis sabahın tadını çıkarıyorum.

Ernst: Haklısın. Sözümü geri alıyorum.

Falk: Eğer bir şey düşünseydim, söyledim bunu. Bir dost ile akıldan geçen şeyleri karşılıklı konuşmak kadar güzel bir şey yoktur.

Ernst: Kuşkusuz.

Falk: Bu güzel sabahın tadını yeteri kadar çıkardın; eğer aklına bir şey geliyorsa, önce sen söyle. Benim aklıma bir şey gelmiyor.

Ernst: Peki öyleyse! Çoktan beri sana bir şey sormak

istediğim aklıma geldi.

Falk: Sor bakalım.

Ernst: Senin Mason olduğun gerçek mi, dostum?

Falk: Bu soru, öyle olmayan birinin sorusu.

Ernst: Evet öyle! Ama bana dosdoğru cevap ver! Sen Mason musun?

Falk: Öyle olduğumu sanıyorum.

Ernst: Bu, kendinden emin olmayan birinin cevabı.

Falk: Yok, yok! Ben kendimden eminim.

Ernst: O halde Masonluğa kabul edilip edilmediğini, ne zaman, nerede, kimin tarafından kabul edildiğini de herhalde bilirsin.

Falk: Gerçi bunu bilirim; ama bu kadarı bir şey ifade etmez.

Ernst: İfade etmez mi?

Falk: Kim kabul etmez, kim kabul olunmaz ki?

Ernst: Açık söyle.

Falk: Ben bir Mason olduğumu sanıyorum; ama bu, benden eski Masonlar tarafından muntazam bir Locaya kabul edildiğim için değil: Masonluk nedir ve ne içindir, ne zaman ve nerede kurulmuştur, nasıl ve ne yolda iletildi mi ya da engellenmiştir,

bunları bildiğim ve anladığım için böyle sanıyorum.

Ernst: Bu kadarını biliyorsun da, yine böyle çekimserce mi söylüyorsun bunu: "Mason olduğumu sanıyorum!"

Falk: Bu söze alışmışım bir kere. Bu, kendimden emin olmadığımından değil, kimseye bilgiçlik taslamayı sevmediğim için.

Ernst: Sen benimle bir yabancıymışım gibi konuşuyorsun.

Falk: İster yabancı olsun, ister dost.

Ernst: Mademki Masonluğa alındın, o halde sen her şeyi bilirsin.

Falk: Başkaları da alındılar ve bildiklerini sanırlar.

Ernst: Sen bildiklerini bilmeseydin, alınır mıydın?

Falk: Yazık ki alınırdım.

Ernst: Neden?

Falk: Çünkü başkalarını Masonluğa alanların çoğu bunları bilmez, bilen birkaçı da söyleyemez.

Ernst: Peki, Masonluğa kabul edilmeden de bunları bilmen mümkün müydü?

Falk: Neden bilmeyeyim? Masonluk isteğe kalmış, vazgeçilebilir bir şey değildir: Tersine,

zorunlu bir şeydir; insanın ve toplumun özünde vardır. Demek ki başkalarının yol göstermesiyle ulaşılabileceği gibi, düşünmeyle de insan buna varabilir.

Ernst: Masonluk isteğe bağlı bir şey değil mi? Daha farklı kelimeleri, işaretleri ve gelenekleri olamaz mı, o zaman bunlara keyfi denemez mi?

Falk: Bunlar var. Ama bu kelimeler, bu işaretler ve gelenekler Masonluk değil.

Ernst: Masonluk vazgeçilmez bir şey değil mi? Ya Masonluk yokken insanlar ne yapardı?

Falk: Masonluk daima vardı.

Ernst: Peki, ya bu zorunlu, vazgeçilmez bir şey olan Masonluk ne?

Falk: Sana az önce açıkladığım gibi: Hatta bilenlerin de söyleyemeyecekleri bir şey.

Ernst: O halde ismi var, cismi yok bir şey.

Falk: Acele etme.

Ernst: Bir şey hakkında fikrim varsa, onu sözlerle de ifade edebilirim.

Falk: Her zaman değil; hiç değilse çok defa başkaları, benim edindiğim fikirleri, kelimeler aracılığıyla tümüyle edinemeyeceği için, bu olamaz.

Ernst: Tümüyle aynı ol masa bile, hiç olmazsa şöyle böyle.

Falk: Şöyle böyle bir fikir, burada faydasız, hatta tehlikeli olur. Eğer yetersizse, faydasızdır; yok eğer birazcık fazlasını kapsıyorsa, tehlikelidir.

Ernst: Tuhaf! Demek tarikatlarının sırrını bilen Masonlar, bunu sözle dile getiremiyorlar, o halde tarikatlarını gene de nasıl yayabiliyorlar?

Falk: İşlerle. Daha yakın ilişkiler kurmaya lâıyk gördükleri genç ve yaşlı erkeklere kendilerinin işlerini tahmin ve keşfettiriyorlar, görülebilenleri gösteriyorlar; onlar da bunlardan hoşlanıyor ve benzeri işler yapıyorlar.

Ernst: İşler mi? Masonların işleri mi? Ben onların konuşmalarından ve şarkılarından başka bir şey bilmiyorum. Bunların da çoğu basılmış haldeyken, tasarılanıp söylenişlerinden daha güzel.

Falk: Başka birçok konuşmalar ve şarkılar da öyledir.

Ernst: Yoksa bu konuşmalar ve şarkılarda öğündükleri şeyleri onların işleri olarak mı kabul etmek gerek?

Falk: Ya bunlar sadece öğrenmek değilse?

Ernst: Neyle öğreniyorlar bunlar? Hepsini, her dürüst

yurttaştan beklenen şeyler. Öyle arkadaş canlısı, o kadar iyiliksever, öyle itaatli, öyle yurtsevermiş ki onlar!

Falk: Öyle değil mi ya?

Ernst: Başka insanlardan kendilerini ayırt etmeleri için değil! Kim böyle olmama-lı ki?

Falk: Öyle ama!

Ernst: Kim böyle olmak için, Masonluğun dışında da bol bol güdüler ve fırsatlar bulamaz ki?

Falk: Ama bunlara Masonlukta Masonluk sayesinde bir güdü daha eklenir.

Ernst: Bana böyle bol bol güdülerden söz açma. Tek bir hareket noktasına olabildiğince güç yüklemek daha hayırlıdır. Böyle birçok güdüler tıpkı bir makinadaki bir sürü çark gibidir. Çark ne kadar çoksa, makina o kadar çürük olur.

Falk: Bu sözüne itiraz edemem.

Ernst: Hem de nasıl bir güdü daha! Bütün ötekileri küçülten, şüpheli duruma düşüren, kendisini de en kuvvetli ve en iyi olarak gösteren bir güdü!

Falk: Dostum insaf! O tatsız şarkılar ve nutuklar abartı

ve yanılmazdır! Denemelerdir, çocukluk çocuk işidir!

Ernst: Demek oluyor ki: Hatip Kardeş gevezenin biri.

Falk: Bu sadece şu demek oluyor: Hatip Kardeşin Masonlukta övdüğü şeyler aslında Masonluğun işleri değil. Çünkü hiç değilse Hatip Kardeş ağzına ne gelirse söylemez ve işler kendi kendilerini anlatır.

Ernst: Ha! Şimdi sözü nereye getirmek istediğini anlıyorum. Neden bu işler, bu kendini anlatan işler hemen aklıma gelmedi! Neredeyse haykıran işler diyeceğim. Masonların sadece birbirlerini desteklemeleri, en sağlam şekilde desteklemeleri yetmez, çünkü bu türliğin gerekli özelliği. Onlar üyesi buldukları ülkelerin halkı için neler yapmazlar!

Falk: Mesela neler? Senin doğru yolda olup olmadığını anlamam için bunu duymam lazım.

Ernst: Örneğin Stockholm'deki Masonlar! Onlar terkedilmiş çocuklar için büyük bir tesis kurmadılar mı?

Falk: Eğer Stockholm'deki Masonlar başka bir amaçla da etkinlikte bulunmuşlarsa.

Ernst: Nasıl bir başka amaç?

Falk: Başka şeylerde demek istiyorum.

Ernst: Ya Dresden'deki Masonlar! Yoksul genç kızlara iş buluyorlar, onlara dantel ördürüyor, iş işletiyorlar. Terkedilmiş çocuklar evini büyütmeğe gerekmesin diye.

Falk: Ernst! Adının anlamını sana ne zaman hatırlattığımı bilirsin. (*Ernst, Almanca'da 'ciddi' demek; Ç.N.*)

Ernst: Öyleyse alayı bırakalım. - Ya Braunschweig Masonları! Yoksul, yetenekli çocuklara resim dersi verdiriyorlar ya!

Falk: Niçin verdirmesinler?

Ernst: Ya Berlin'deki Masonlar! Onlar da Basedow'un Philanthropi Derneğine yardım etmiyorlar mı?

Falk: Ne diyorsun? Masonlar mı? Philanthropi Derneği mi? Desteklemek mi? Kim yutturdu bütün bunları sana?

Ernst: Gazeteler avaz avaz haykırdı.

Falk: Gazeteler mi? Basedow'un imzalı makbuzunu göreyim ki inanayım. Bundan başka makbuzun Berlin'deki Masonlar adına değil, Masonlar adına doldurulduğundan emin olmam gerekiyor.

Ernst: Bu da ne? Basedow'un enstitüsünü beğenmiyor musun?

Falk: Ben mi? Benden fazla kim olumlu karşılayabilir bunu?

Ernst: O halde bu yardımı ona çok görmezsin, değil mi?

Falk: Kim ona bu kadar iyilik dilemez?

Ernst: E, pekâlâ! Seni artık anlayamıyorum.

Falk: Tahmin ederim. Ama haksızlık bende; çünkü Masonlar da Mason olarak yapmadıkları şeyleri yapabilirler.

Ernst: Bu, bütün öteki iyi davranışları için de geçerli mi?

Falk: Belki! Belki de bana söylediğin bütün iyi işler, -kısaca söylemek gerekirse- göstermelik işler.

Ernst: Ne demek istiyorsun?

Falk: Bunlar Masonların sadece halkın gözüne çarpan işleri; sadece halkın gözüne çarpsın diye yaptıkları işler.

Ernst: Kendilerini saysınlar ve hoş görsünler diye mi?

Falk: Belki de öyle.

Ernst: Fakat gerçek işleri ne? Ne o, susuyor musun?

Falk: Sana çoktan cevap vermedim mi? Onların gerçek işleri onların sırları.

Ernst: Ha, ha! Demek bunlarsözle anlatılamaz, öyle mi?

Falk: Hiç de değil! Sana sadece şu kadarını söyleyebilirim ve söylememde bir sakınca yok: Masonların gerçek işleri o kadar büyük, o kadar geniş görünüşlüdür ki, "şunu yaptılar!" diyebilmek için yüzyılların geçmesi gerekir. Bununla birlikte, dünyadaki her iyi işi onlar yaptılar, dikkat et: dünyadaki diyorum! ve hepsi henüz dünyada olması gereken bütün iyi işleri yapmaya da çalışmaktalar, iyi dikkat et, dünyadaki!

Ernst: Haydi oradan! Sen benimle alay ediyorsun.

Falk: Hiç de değil. -Bak, bak! Şurada bir kelebek uçuyor, onu yakalamam lâzım. Bir sütliyen kelebeği bu. - Şunu da sana söyleyeyim: Masonların gerçek işlerinin hedefi genellikle iyi işler denmesi adet olmuş işlerin çoğunu gereksiz hale getirmektir.

Ernst: Buna rağmen bunlar yine de iyi işler mi?

Falk: Bunlardan daha iyisi olamaz. Bir an düşün bunları. Ben çabucak gelirim.

Ernst: İyi işleri gereksiz kılmak amacını güden iyi işler ha! Bir bilmece bu. Ben bilmeceye kafa yormam. İyisi mi, bir ağacın altına uzanayım da karıncaları seyrediyim.

İKİNCİ KONUŞMA

Ernst: E! Nerede kaldın? Kelebeği tutamadın galiba?

Falk: Çalıdan çalıya arkasından koşturup durdu beni, ta dereye kadar. Birdenbire de öbür tarafa geçiverdi.

Ernst: Öyle, öyle. Böyle kandırıcılar çoktur!

Falk: Sen düşündün mü?

Ernst: Neyi? Senin bilmececi mi? -Ben de onu, o güzel kelebeği yakalayamayacağım! Onun için kendimi yormaya niyetim yok.- Seninle Masonluk üzerine bir kez konuştum, bir daha konuşmam. Çünkü senin de ötekiler gibi olduğunu gördüm.

Falk: Ötekiler gibi mi? Ötekiler böyle söylemezler.

Ernst: Söylemezler mi? Şu halde Masonlar arasında dinsizler de var, öyle mi? Sen de onlardan biri misin? - Ama bütün dinsizlerin müminlerle ortak bir yönleri vardır. Ben de bunu söylüyorum.

Falk: Neyi söylüyorsun?

Ernst: Mümin olsun, dinsiz olsun - hepsi kelimelerle oynarlar. Kendilerine soru sordururlar, cevap verir gibi görünürler ama vermezler.

Falk: Öyle mi dersin? Pekâlâ, öyleyse başka şeylerden

konusalım. Mademki olan oldu, sen beni sessiz bir hayranlığın zevkinden bir kez ayırmış oldun...

Ernst: Kendini yine o hale getirebilmen kolay. Gel; yanıma otur, bak!

Falk: Neye bakayım?

Ernst: Şu karınca yuvasının üstünde, içinde ve etrafındaki hayata ve kaynaşmaya bak. Ne çalışkanlık! Ama yine de ne düzen! Hepsi taşıyor, sürüklüyor ve itiyor; hiçbiri ötekine engel olmuyor. Bak bir kez! Birbirlerine yardım bile ediyorlar.

Falk: Karıncalar da arılar gibi topluluk halinde yaşarlar.

Ernst: Hem de arılardan daha şaşılacak bir topluluk. Çünkü karıncaların arasında onları bir arada tutan ve yöneten kimse yok.

Falk: Şu halde hükümeteşiz de düzen olabilecek.

Ernst: Her birey, kendi kendini yönetmeyi bildikten sonra neden olmasın?

Falk: Bir gün olup, insanlar da buna erişebilecek mi dersin?

Ernst: Herhalde pek zor.

Falk: Yazık!

Ernst: Öyle, yazık!

Falk: Kalk gidelim, yoksa karıncalar üstüne üşüşecek. Hem

de aklıma bir şey geldi. Fırsat bulmuşken sana sormam lâzım. Bu yoldaki düşünceni henüz bilmiyorum.

Ernst: Ne yoldaki?

Falk: Genellikle insan toplumu üzerindeki düşünceni... Nasıl buluyorsun onu?

Ernst: Çok iyi bir şey.

Falk: Buna şüphe yok. Ama sen toplumu amaç mı sayıyorsun, yoksa araç mı?

Ernst: Ne dediğini anlamıyorum.

Falk: Sen insanların devletler için yaratıldıklarına mı, yoksa devletlerin insanlar için mi olduğunu inanırsın?

Ernst: Bazıları bunlardan birincisini kabul ediyorlar gibi ama doğru olanı herhalde ikincisi.

Falk: Ben de öyle düşünüyorum. Devletler, her birey bu birlik sayesinde ve bu birliğin içinde kendi mutluluk payını daha iyi ve daha emin bir yolda tadabilsin diye insanları birleştirir. Bütün üyelerin tek tek mutluluklarının toplamı, devletin mutluluğudur, bunun dışında mutluluk yoktur. Bir devletin ne kadar az olursa olsun, bazı üyelerinin acı çektiği söyleniyorsa, diğer her türlü sözüm ona mutluluk, sadece zorbalığın üstü kapalı biçimidir. Başka türlüşü olamaz!

Ernst: Ben olsam bunu böyle yüksek sesle söylemezdim.

Falk: Neden?

Ernst: Herkesin kendi durumuna göre anlam verebileceği bir hakikat kolayca kötüye kullanılabilir.

Falk: Sen şimdiden bir yarı Mason olduğunun farkında mısın, dostum?

Ernst: Ben mi?

Falk: Sen ya! Çünkü şimdiden, söylenmemesi daha iyi olan hakikatleri ayırt edebiliyorsun.

Ernst: Ama yine de söylebilirler.

Falk: Bilge kişi söylenmemesi daha iyi olan şeyi söyleyemez.

Ernst: Eh, dediğin gibi olsun. Yine Masonlara dönme-yelim Benim onları öğrenmek istediğim de yok.

Falk: Affet! Hiç değilse benim onlar hakkında daha fazla şeyler söylemeye hazır olduğumu görüyorsun.

Ernst: Alay ediyorsun... Pekâlâ! İnsanların toplum hayatı, her devlet şekli insanların mutluluğu için araçtan başka bir şey değil. Peki sonra?

Falk: Araçtan başka bir şey değil! Hem de insanların icat ettikleri bir araç; yalnız şurasını da

inkâr etmek istemem: Doğa her şeyi öylesine düzenlemiştir ki, insanlar önünde sonunda bu icadı yapmak zorundadırlar.

Ernst: İşte herhalde bu nedenle bazıları toplumu doğanın amacı olarak kabul ediyorlar. Mademki, diyorlar, tutkularımız, ihtiyaçlarımız, her şeyimiz buna yönelmiş, o halde bu, doğanın da varmak istediği sonuç. Sanki doğa, aracı da amaca uygun biçimde meydana getirememiş gibi! Sanki doğa, devlet, vatan ve benzeri fazla soyut kavramların mutluluğunu tek tek gerçek bireylerin mutluluğundan daha önde tutmayı amaçlamış gibi.

Falk: Çok doğru! Sen karşıdan ama doğru yoldan bana yaklaşıyorsun. Şimdi söyle bakalım: Eğer devlet biçimi bir araçsa, insanların icat ettikleri bir araçsa, yalnız bu düzenler insanların icat ettikleri araçların kaderinin dışında tutulabilir mi?

Ernst: İnsanların icat ettikleri araçların kaderi diye neye diyorsun?

Falk: Tanrının, hiç şaşmayan araçlarından apayrı olan ve insanca araçlara çözülmez bir biçimde bağlanan şeye.

Ernst: Bu nedir?

Falk: Bunların şaşmaz şeyler olmadıkları. Bunların sadece

çoğu zaman amaçlarına uymakla kalmadıkları, hatta tam tersine çalıştıkları.

Ernst: Eğer bulabilirsen bir örnek göster.

Falk: Örneğin gemi ulaştırması; gemiler en uzak ülkelere varabilmek için bir araç; ama birçok insanın asla oralara varamalarının da nedeni yine onlar.

Ernst: Yani gemileri batan ve boğulanlar! Şimdi seni anladığımı sanıyorum. Fakat bu kadar çok bireyin devlet düzeni yüzünden neden mutluluğa kavuşamadıkları pekâlâ biliniyor. Devlet biçimleri de pek çok; demek ki, biri ötekinden daha iyi. Bazıları çok hatalı ve amaçlarıyla açıkça çelişki içinde. En iyilerinin de belki bundan sonra icat edilmeleri gerekir.

Falk: Bunu hesaba katmayalım! Düşünebileceğin en iyi devlet biçiminin icat edildiğini varsayalım. Yine bütün insanların bu en iyi devlet biçiminin içine alındığını varsayalım: Ama bu devlet biçiminde bile, insanların mutluluklarına son derece zarar veren ve insan doğal halinde kalmış olsaydı, hiçbir zaman göremeyeceği şeyler ortaya çıkmaz mıydı, sanırsın?

Ernst: Bana kalırsa, en iyi devlet şeklinden böyle şeyler doğduğuna göre, demek ki o

şekil de en iyi devlet şekli değil.

Falk: Daha mükemmeli de mümkün, öyle mi? Peki, o halde bu daha mükemmeli de en mükemmel olarak varsayıyorum ve senin demin sorduğunu soruyorum.

Ernst: Bana öyle geliyor ki sen, devlet biçimlerini de toptan içerisine kattığın insan icadı araçların mutlaka hatalı oldukları yolundaki bir takım düşünceleri peşin olarak kabul etmişsin; şimdi bunlarla mantık oyunları yapıyorsun.

Falk: Sadece bu değil.

Ernst: Bu zararlı dediğin şeylerden tek birini bile söyleyebilmek senin için de zor.

Falk: En iyi devlet biçiminden zorunlu olarak doğacaklardan birini mi? İstersem birini değil, onunu sayarım.

Ernst: Sadece bir tekini söyle.

Falk: Öyleyse, en iyi devlet biçimini icat edilmiş sayalım. Yine tutalım ki, dünyadaki bütün insanlar bu en iyi devlet biçimiyle yaşıyorlar: Böyle olunca, dünyadaki bütün insanlar sadece tek bir devlet mi meydana getireceklerdir?

Ernst: Pek sanmam. Böyle dev gibi bir devlet yönetilemez. Buna göre, hepsi aynı

yasalarla yönetilen birçok küçük hükümetlere ayrılma-ları gerektir.

Falk: Öyleyse: İnsanlar o zaman da hâlâ Alman, Fransız, Hollandalı, İspanyol, Rus ve İsveçli ya da adları başka neyse öyle kalacaklar.

Ernst: Kuşkusuz!

Falk: İşte birincisini bulduk! Bu küçük devletlerden her birinin özel çıkarları olacak. Bunların üyelerinden her birinin çıkarları da kendi devletinin çıkarlarının aynı olacak, değil mi?

Ernst: Başka nasıl olur ki?

Falk: Bu çeşitli çıkarlar, o zaman da tıpkı şimdiki gibi, sık sık çatışacak. Şimdi nasıl ayrı ayrı iki devlete bağlı iki birey, bir Alman'la bir Fransız, bir Fransız ile bir İngiliz, bağımsız bir zihniyetle, tarafsız bir yolda karşılaşamıyorlarsa, o zaman da yine öyle olacak.

Ernst: Büyük olasılıkla.

Falk: Sonuç şu: Şimdi bir Alman ile bir Fransız, bir Fransız ile bir İngiliz ya da bunun aksi, birbirleriyle karşılaştıkları zaman, ayrı yaradılıştaki oldukları için birbirlerine karşı sevgi duyan iki insan olarak karşılaşamıyorlar, daha her birinin kişiliği ötekini kişiliği ile teması girilmeden ve birbirleri ile anlaşmadan, kendilerini karşılıklı soğuk ve çekingen hale koyan ayrı eği-

limlerini bildikleri için, ancak şöylesine bir insanla böylesine bir insan olarak karşılaşabiliyorlar.

Ernst: Yazık ki böyle.

Falk: Şu halde, birleşme sayesinde mutluluklarını sağlamak için insanları birleştiren aracın aynı zamanda onları ayırdığı da bir gerçek oluyor.

Ernst: Eğer böyle anlıyorsan, öyle.

Falk: Bir adım daha at: Bu küçük devletlerden her birinin iklimi de apayrı olacaktır. Bu nedenle de ihtiyaçları ve bunların karşılanma yolları da çeşitli olacak. Bunun sonucu olarak da birbirinden tümüyle ayrı alışkanlıkları ve gelenekleri bulunacak. Bunun sonucunda da tümüyle ayrı ahlâk kuralları, onun sonucunda ise tümüyle ayrı dinleri olacak, öyle değil mi?

Ernst: Bu çok büyük bir adım.

Falk: O halde, o zaman da insanlar Yahudi, Hıristiyan, Türk ve bunun gibiler olacak.

Ernst: Sana hayır diyemiyorum.

Falk: Böyle olduklarına göre, adları ne olursa olsun, bizim Hıristiyanlar, Yahudiler ve Türkler oldum olası birbirlerine karşı nasıl davranıyorlarsa, onlar da bundan başka türlüünü yapamayacaklardır. Sadece salt

insanla salt insan gibi değil, doğal insanın hiçbir zaman aklına bile gelmeyecek bir tür manevi üstünlüğü paylaşamayan ve bunda her biri hak iddia eden insanlar olarak yaşayacaklar.

Ernst: Çok acı ama yazık ki pek olası.

Falk: Sadece olası mı?

Ernst: Evet, çünkü ben de düşünüyorum ki, sen nasıl bütün devletlerin tek bir biçimde olmasını tasarladınsa, yine böyle, hepsinin tek bir dini olması düşünülebilir. Ben tek bir devlet şeklini, dinin de tek olmasından başka türlü gerçekleştirebileceğini düşünemiyorum.

Falk: Ben de öyle! Bunu sadece senin kaçamak yollarını keşlebilmek için ileri sürmüştüm. Bunlardan biri de, öteki de, aynı derecede kabul edilebilir ama aynı derecede de olanaksız. Bir devlet: birçok devletler. Birçok devletler: birçok devlet biçimleri. Birçok devlet biçimleri: birçok dinler.

Ernst: Ne diyelim, öyle görünüyor!

Falk: Öyle. Şimdi toplumun amacının tümüyle tersine, neden olduğu ikinci felâkete bak: O, insanları toplayayım derken ayırıyor; ayırırken aralarındaki uçurumları kapatmıyor ve aralarına duvar çekmeden yapamıyor.

Ernst: Ya bu uçurumlar da ne korkunç! Bu duvarların aşılması nasıl da olanaksız!

Falk: Buna bir üçüncüyü de ekleyeyim: Toplumun insanları çeşitli uluslara ve dinlere bölüp ayırdığı yetmiyor -eğer bu bölünüş daha az sayıda ve büyük bölümlere ayrılış şeklinde olsa, bunların her biri bir bütün oluştursa, bu, yine de hiçbir bütünü bulunmayışından daha iyi olurdu- hayır toplumun bu bölünüşü, bu bölümlerin her birinde durmadan sürdürüp gidiyor.

Ernst: Neden?

Falk: Yoksa sen sınıf ayrılıkları bulunmayan bir devletin var olabileceğini mi sanıyorsun? İster iyi, ister kötü olsun, kusursuzluğa en yakın olsun, çok yakın olsun. Bir devletin bireyleri arasında hiçbir zaman eşit koşullar hüküm süremez. İsterse hepsinin yaşamada payları bulunsun, yine de aynı paya sahip olamazlar, hiç değilse doğrudan doğruya olan paylara. Şu halde üst ve alt sınıflar var olacak. Başlangıçta devletin bütün varlıkları onların arasında eşit paylaşılrsa bile, bu eşit bölüşme iki kuşak boyunca bile sürüp gidemez. Bunlardan biri kendi malını ötekine göre daha iyi işlemeyi bilecek. Biri, kötü işlediği malını yine de birçok mirasçılara bırakacak. Şu halde zengin ve yoksul bireyler bulunacak.

Ernst: Bundan kuşku yok.

Falk: Şimdi düşün: Bu dünyada kökü bu sınıf ayrılıklarında olmayan kötülükler ne kadar az!

Ernst: Ne olurdu, senin bu düşüncene karşı çıkabilseydim. Ama karşı çıkmama da ne gerek var? Evet, öyle, insanlar ancak bölünme yoluyla birleştirilebiliyorlar! Sadece boyuna bölünmekle birlik halinde tutulabiliyorlar! İşte böyle, bundan başka türlü olmasına da olanak yok.

Falk: Ben de bunu söylemiştim.

Ernst: Peki, ne istiyorsun? İsteğin beni toplum hayatından soğutmak mı? Keşke insanlar birleşerek devlet kurmak düşüncesine hiç varmasalardı, dememi mi istiyorsun?

Falk: Beni bu kadar az mı tanıyorsun? Eğer toplum sadece, kendi sayesinde insan aklının gelişebilmesi iyiliğine sahip olsaydı, ben onun en büyük kötülüklerini bile kutsardım.

Ernst: Bir atalar sözü var: Ateşin keyfini sürmek isteyen, dumanına katlanmalıdır.

Falk: Elbette! Ama duman ateşten ayrılamaz diye, bacayı icat etmeye de izin yok mu? Bacayı icat eden adam, bu yüzden ateşin düşmanı mı? Bak, işte ben sözü buna getirmek istiyorum.

Ernst: Neye? Ne dediğini anlamıyorum.

Falk: Benzetme çok yerindeydi. Eğer insanlar devletler halindeki o bölünmeler olmadan birleşemiyorlarsa, bu, o bölünmeler iyidir mi demek?

Ernst: Herhalde değil.

Falk: Onun için bu bölünmeler kutsal mı olurlar?

Ernst: Nasıl kutsal?

Falk: Onlara dokunmak yasak mı olmalı?

Ernst: Ne maksatla dokunmak?

Falk: Zorunlu olanı kadarından daha fazla parçalanmalarını önlemek maksadıyla. Onların sonuçlarını olabildiğince zararsız kılmak maksadıyla.

Ernst: Nasıl olur da bu yasak olabilir?

Falk: Ama bu, zorunlu bir ödev, yasalarla yüklenmiş bir borç da olamaz. Çünkü yasalar ait oldukları devletin sınırlarını hiçbir zaman aşamazlar. Ama tam da bu bütün devletlerin ve her devletin sınırlarının dışındadır. Bu nedenle ancak devletler üstü bir mesele olabilir ve her devletin en bilge ve en iyi bireylelerinin bu devletler üstü çalışmayı gönüllü olarak üzerlerine almaları ne iyi olurdu!

Ernst: Ne iyi olurdu; hem de ne iyi olurdu!

Falk: Ben de öyle düşünüyorum! Her ülkede, ulusların önyargılarının üzerine çıkmış olan ve yurtseverliğin nerede bir erdem olma niteliğini yitirdiğini tümüyle bilen insanların bulunması ne iyi olurdu!

Ernst: Ne iyi olurdu!

Falk: Her devlette, üyesi olarak doğdukları dinin önyargılarına boyun eğmeyen, kendilerinin iyi ve doğru olarak tanıdıkları her şeyin mutlaka iyi ve doğru olacağına inanmayan insanlar bulunsaydı, ne iyi olurdu?

Ernst: Sahiden iyi olurdu!

Falk: Her ülkede, yüksek sınıfların görkeminden gözleri kamaşmayan, aşağı sınıflardan da öğrenmeyen insanlar bulunsaydı; onların katında yüksekler seve seve alçalsalar, aşağılar da ürkmeyen, çekinmeden yükselseler, ne iyi olurdu!

Ernst: Gerçekten iyi olurdu!

Falk: Ya bu istek yerine gel-diyse?

Ernst: Yerine geldiyse mi?.. Gerçi ara sıra böyle bir insan görülmüyor değil.

Falk: Yalnız ara sıra değil, yalnız şurada burada değil!

Ernst: Bazı zamanlar bazı ülkelerde bir haylisi bulunuyor.

Falk: Ya böyle insanlar şimdi her yanda varsa? Ya bundan sonra da her zaman bulunacaksa?

Ernst: Allah vere de öyle olsa!

Falk: Ya bu insanlar etkisiz bir dağınıklık halinde yaşamıyorlarsa? Ya hep görünmez bir mabette bulunuyorlarsa?

Ernst: Ne güzel rüya!

Falk: Sözün kısası, ya bu adamlar Masonsalar?

Ernst: Ne diyorsun?

Falk: Ya başka işleri arasında insanları birbirlerine o kadar yabancılaştıran o bölünmeleri elden gelebildiği kadar birleştirmeyi kendilerine görev edinmiş olan bu insanlar Masonlarsa?

Ernst: Masonlar mı?

Falk: Başka işleri arasında bunu da görev edinmiş, dedim.

Ernst: Masonlar mı?

Falk: Ha! Affedersin, artık Masonlardan söz edildiğini duymak istemediğini unutmuştum. Bak, kahvaltıya gelmemiz için bize işaret ediyorlar. Gel!

Ernst: Yok, yok! Azıcık dur! Masonlar mı dedin?

Falk: Konuşmamız beni istemeye istemeye buna sürükledi. Gel! Orada daha kalabalık soframızda çok geçmeden daha işe yarar konuşma konuları buluruz. Haydi gel!

ÜÇÜNCÜ KONUŞMA

Ernst: Bütün gün kalabalık arasında benden kaçtın. Ama işte ben yatak odana kadar peşinden geldim.

Falk: Söyleyecek o kadar önemli bir şeyin mi vardı? Niyetin sadece konuşmaksa, vazgeç, bugün çok yorgunum.

Ernst: Benim merakımla alay ediyorsun.

Falk: Merakın mı?

Ernst: Bu sabah o kadar ustalıkla uyandırdığın merak.

Falk: Bu sabah ne üzerine konuşmuştuk?

Ernst: Masonluk üzerine.

Falk: E? Yoksa Pymont şarabının sarhoşluğuyla sırları açığa mı vurdum?

Ernst: Senin söylediğine göre, açıklanabilmesi mümkün olmayan sırları mı?

Falk: Öyle ya, doğru! Neyse, bu benim korkumu yatıştırdı.

Ernst: Ama sen yine de Masonluk hakkında öyle bir şey söyledin ki, ben bunu hiç beklemiyordum. Beni şaşırttı ve düşündürdü.

Falk: Peki, neydi bu?

Ernst: Üzme beni! Kesinlikle hatırlarsın bunu.

Falk: Evet, yavaş yavaş aklıma geliyor. Demek bütün gün

dostlarınla konuşmadan dalgın dalgın duruşun bundandı?

Ernst: Bundandı ya! Eğer hiç olmazsa bir soruma daha karşılık vermezsen, gözüme uyku bile girmeyecek.

Falk: Bakalım, soruna göre.

Ernst: Masonların gerçekten o büyük ve saygıdeğer amaçları benimsemiş olmalarını bana hiç değilse mümkün gösterebilecek hangi kanıtların var?

Falk: Ben sana onların amaçlarından söz ettim mi? Bilmiyorum, tersine, sen Masonların gerçek işleri hakkında hiçbir düşünceye sahip olmadığın için, dikkatini tek bir noktaya çekmek istedim: o da, dünyada bizim devlet adamlarımızın rüyalarında bile göremeyecekleri birçok şeylerin olabileceği. Belki de Masonlar bunlar etrafında çalışıyorlardır. Belki, etrafında!.. Ben sadece senin bütün yapı bekleyen alanların bulunmuş ve dolmuş, bütün işlerin gerekli eller arasında paylaşılmış olduğu yolundaki önyargını gidermek için bunu söyledim.

Ernst: İstedikğin kadar lafı çevirmeye çalış bakalım. Şimdi ben senin sözlerinden, Masonların, devletin önüne geçilmez kötülüklerine karşı çalışmak işini gönüllü olarak üzerlerine almış insanlar olduklarını düşünüyorum.

Falk: Bu düşünce hiç olmazsa Masonluk için bir leke değil. Böyle düşünmekte devam et! Yalnız bunu iyi anla. Bu düşüncenin içine, buna girmeyen şeyleri katma! Devletin önüne geçilmez kötülükleri! Şu ya da bu devletin değil, herhangi bir devlet biçiminin nasılsa içine almış olduğu ve bu devlet biçiminden zorunlu olarak doğan, önüne geçilmez kötülükler değil. Masonlar bunlarla hiçbir zaman uğraşmazlar; hiç değilse Mason olarak uğraşmazlar. Bunları azaltmayı ve tedaviyi yurttaşlara bırakırlar. Onlar, düşüncelerine ve cesaretlerine göre tehlikeyi göze alarak istedikleri gibi davransınlar. Masonların çalışma alanına girenler, başka türlü kötülükler, daha yüksek çeşitten kötülükler.

Ernst: Bunu pekâlâ anladım. Hoşnutsuz yurttaşlar yaratan kötülükler değil, mutlu yurttaşların da onlar-sız olamayacakları kötülükler.

Falk: Doğru! Nasıl demiştin? Bunlara karşı çalışırlar demiştin, değil mi?

Ernst: Evet.

Falk: Bu biraz fazla. Onlara karşı çalışmak! Onları ortadan kaldırmak için ha? Bu olamaz. Çünkü bu, onlarla aynı zamanda devleti de yok etmek demek olur. Bu, kafasında böyle düşünceler için hiçbir alışı yeteneği bulunma-

yan insanlara bir kelimeyle bile olsa ima edilmemeli. Olsa olsa, bu düşünceler insanlara uzaktan vermeye çalışılmalı. Bu tohumların gelişmesine, bunlardan çıkacak bitkilerin şaşırtılmasına, kötü otların yolunmasına, çürük yaprakların ayıklanmasına çalışmak, işte bu, kötülüklerle karşı çalışmak demek. Şimdi anlıyor musun, Masonların oldum olası çalıştıklarını ama yine de "bunları onlar yaptı" denmesi için daha birçok yüzyılın geçmesi gerektiğini neden söylemişim?

Ernst: Şimdi senin bilmece-nin ikinci kısmını da anladım: İyilikleri gereksiz kıla-cak iyilikler.

Falk: Haydi şimdi git, o kötülükleri incele, hepsini tanımaya çalış ve onların bütün etkilerini karşılaştı. Emin ol ki, bu inceleme tasalı günlerde alınyazısı ve erdeme karşı en ezici, çözümü en olanaksız itirazlar gibi görünen şeyleri sana açıklayacak. Bu açıklanış, bu aydınlanma sana huzur verecek, seni mutlu kılacak... Hatta Franmason diye anılmadan da...

Ernst: Böyle anılma üzerinde çok duruyorsun.

Falk: Çünkü insan herhangi bir şey olabilir de, yine de öyle anılmaz.

Ernst: Pekâlâ! Anlıyorum. Ama yine de benim soruma

gelelim. Bunu biraz değiştirmeliyim. Artık Masonların mücadele ettikleri kötülükleri bildiğime göre...

Falk: Biliyor musun onları?

Ernst: Onları bana söyleyen sen değil miydin?

Falk: Ben sana birkaç örnek saydım. Sadece en uzağı görmeyen gözlerin bile seçebileceklerini. Ama henüz bu kadar apaçık, bu kadar tartışma götürmez, bu kadar yaygın olmayan ama yine de bunlardan daha az belli, daha az zorunlu olmayan ne kadar çoğu var.

Ernst: O halde sorumu sadece senin saydıkların içinde bırakalım: Sen Masonların gerçekten bunları amaç edindiklerini bana nasıl kanıtlayabilirsin? Susuyor musun? Düşünüyor musun?

Falk: Buna ne karşılık vereceğimi düşündüğüm yok. Ama senin bunu sormaktaki amacını gerçekten anlamıyorum.

Ernst: Eğer bu amacı söyleyecek olursam, soruma karşılık verecek misin?

Falk: Buna söz veririm.

Ernst: Ben senin zekânı bilirim ve bundan korkarım.

Falk: Zekâmdan mı?

Ernst: Korkarım ki sen varsayımlarını bana gerçek diye satıyorsun.

Falk: Çok teşekkür ederim.

Ernst: Seni kırdım mı?

Falk: Yok, başka bir ad da verebileceğın şeye zekâ dediğın için sana borçluyum.

Ernst: Hayır, hayır, öyle değil! Sadece ben zekilerin kendilerini de nasıl aldattıklarını, ne kadar kolaylıkla başka insanlara, onların akıllarına bile getirmedikleri amaçları ve plânları mal ettiklerini bilirim.

Falk: Ama insanların plânları ve amaçları için neyle hüküm verilir? Onların yaptıkları tek tek işlerle değil mi?

Ernst: Başka neyle olacak? İşte yine benim soruma döndük. Masonların tek tek, kuşku götürmez hangi işlerinden senin söylemiş olduğun bölünmeyi, yani devletin ve devletlerin insanlar arasında zorunlu kıldığı bölünmeleri kendileri sayesinde ve kendi içinde yeniden birleştirme amacını güttükleri anlaşılabilir?

Falk: Hem de bu devletin ve bu devletlerin zararına olmadan.

Ernst: Bu daha iyi. Belki de bu herhangi bir iş olmaya bilir; bu sadece bir özellik, başkalarından ayrı olur da, bu yine o amaca götürür veya ondan doğabilir. Hatta sen mantık oyunlarında bundan

yola çıkmış olabilirsin, yeter ki senin sistemin sadece bir hipotez olmasın.

Falk: Hâlâ güvensizliğin görüüyor. Ama umarım ki sana Masonların bir ilkesini hatırlatırsam, bu geçer.

Ernst: Nedir bu?

Falk: Bu, yeteneği olan her onurlu insanı, vatanı neresi olursa olsun, dini ne olursa olsun, hangi sınıfa mensup olursa olsun, tarikatlarına alışlarıdır.

Ernst: Gerçekten!

Falk: Gerçi bu ana ilke böyle bölünmelerin üzerine çıkmış insanlar için, kendiliğinden var olması gereken bir koşul gibi görünür ama duvarda güherçile oluşması için havada Nitrum'un bulunması gerekir.

Ernst: Evet, öyle!

Falk: Ama Masonlar burada ya da her zaman görüle gelen bir hileye, yani daima görüldüğünden tümüyle başka şeyleri tahmin edenlerin kuşkusunu yanlış yollara yöneltmek için, gizli amaçlarının bir bölümünü tümüyle açık bir yolda göstermek hilesine başvuruyorlarsa?

Ernst: Neden olmasın?

Falk: Neden gümüş yapmasını bilen bir sanatçı, ne yapabildiği konusunda daha az kuşku duyulması için, gümüş hurdaları alıp satmasın?

Ernst: Neden yapmasın?

Falk: Ernst! Beni dinliyor musun? Sanırım, rüyada cevap veriyorsun.

Ernst: Hayır dostum! Ama artık yeter, bu akşam yeter bu bana. Yarın erkenden kente döneceğim.

Falk: Hemen dönüyor musun? Neden bu kadar çabuk?

Ernst: Sen beni tanırsın. Yine de soruyor musun? Senin içme tedavin daha ne kadar sürecek?

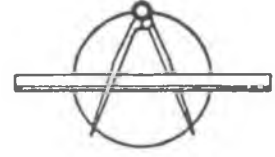
Falk: Henüz önceki gün başladım.

Ernst: O halde seni bunun sonunda yeniden görürüm. Allahaismarladık, gecen hayırlı olsun!

Falk: Gecen hayırlı olsun! Güle güle!

Bilgi edinilmesi için:

Kıvılcım tutuşmuştu: Ernst gitti, Mason oldu. Masonlukta önce ne bulduğu dördüncü ve beşinci konuşmaların konusudur ve yol bunlarla belli olacaktır.

RİT, RİTÜEL, ORDER, OBEDİYANS VE JURİDİKSİYON KAVRAMLARI ÜZERİNE

Yılmaz SUNER

ON THE CONCEPTS OF RITE, RITUAL, ORDER, OBEDIENCE AND JURISDICTION

When a Mason is exalted to a degree beyond Craft Freemasonry, he encounters such terms as rite, order, obedience and jurisdiction. In order to understand and grasp the masonic system in which we are working in, it would be very useful to repeat the definitions of these terms and comment on the related concepts.

Genellikle sembolik localardan felsefi derecelere adım atıldığında Rit, Order (*Nizam*) ve benzeri terimlerle karşılaşılır. İçinde bulunduğumuz masonik sistemi daha iyi anlayabilmemiz, ona nüfuz edebilmemiz için bu terimlerin neler ifade ettiklerini tekrarlamak faydalı olacaktır.

Bilindiği gibi, dünyada Masonluk, büyük localar, ritler, order'lar veya farklı sistemler şeklinde çalışır.

Rit Kavramı:

Oldukça geniş bir görüş açısından bakılacak olursa :

Kelimenin kökü Lâtince "ritus"dan gelmekte ve 'kabul edilmiş kullanım veya gelenek veya dışarıdan yapılan bir gözlem' anlamına gel-

mektedir. Vossius, kelimenin kökenini Yunanca'ya dayandırmakta ve "üzerinden gidilmiş yol" olduğunu söylemekte, sembolik olarak da, "uzun zamandır takip edilen gelenek" anlamına geldiğini ifade etmektedir. Rit, başka bir deyişle, Masonik Nur'un dereceler dizisi halinde verildiği yöntemi tanımlar. Diğer bir tanım da, bir masonik sistemde uygulanan yöntem ve kurallardır.

Diğer taraftan **Rit**, "yasa, gelenek ve âdet olarak tesbit edilmiş ilâhî veya kutsal bir hizmetin uygulama şekli" veya "kutsal veya dinsel tören için bir uygulama veya uygulamalar dizisi" veya "dinsel âyin töreni" veya kısaca "kutsal âyin ve dinsel tören şekli" anlamına gelir. Ritin, diğer bir anlamı da, "belirli amaç için belirlenmiş belirli yol"dur. Bu iki anlamın sentezinden de rit teriminin Masonlukta "belirli bir amaç için belirlenen belirli yol, derece ve törenler sistemi" şeklinde özel anlamı ortaya çıkar. Yâni, pratik olarak rit, "belirli dereceler dizisiyle Masonluğun yorumu"dur. Birbirinden farklı yorumların mümkün olması nedeniyle, ritin içine tefekkür ve tefsir, dolayısıyla felsefe girer. Öyleyse, ritler, "farklı yol, yöntem ve felsefelere göre, masonik ışığı yorumlayan özel masonik birimler"dir denilebilir. Aynen, dinin farklı yorumları olan mezhepler ve tefsir fraksiyonları olan tarikatlar gibi. Bu nedenle, ritlerin özelliği, amaçlarının aynı olmasına karşın; araçlarının, yâni, öğretilerinin ve yöntemlerinin niteliksel ve niceliksel olarak farklı olmasıdır. Masonlukta, mezheplere eşdeğer olarak "rit"ler gösterildiği gibi, tarikatlara örnek olarak da "order"lar verilebilir.

Spekülâtif Masonluğun orijinal sistemi, 1717'deki dönüm noktasında sadece üç sembolik dereceden oluşmakta ve buna "Kadim Zanaat Masonluğu" (Ancient Craft Masonry) denilmekteydi. Orijinal rit veya genel kabul görmekte olan kullanım böyleydi. Bu, İngiltere'de 1813 yılında iki rakip Büyük Locanın birleşmesi sırasında "Kutsal Royal Arch" (Holy Royal Arch) derecesinin sisteme dahil edilip İngiliz Riti dört dereceli bir şekle getirilene kadar bu şekilde devam etmiştir.

Ancak Kıt'a Avrupası'nda yeni sistemler daha önceki dönemlerde oluşmağa başlamış ve yüksek derecelerin teşekkülüyle birçok rit kurulmuştur. Bütün bu yüksek dereceleri barındıran ritlerin ana özelliği, hepsinin ilk üç sembolik derecenin üzerine inşa edilmiş olmalarıdır.

Yüksek derecelerde, ilk üç derecede bulunan masonik düşüncelerin genişletilmesi ve geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ritlerin kurucuları tarafından inşa edilen iç mâbede (inner temple) girebilmek için inisiye, öncelikle çırak, kalfa ve üstad derecelerinden geçmek zorundadır. İlk üç derece, bilgileri vermekte, yüksek derecelerde de bunların yorumlarının yapılması sağlanmaktadır.

Burada Albert G. Mackey Kardeşimizin vurguladığı bir noktaya temas etmek gerekir. Kardeşimiz diyor ki "bir Üstat Mason, herhangi bir başka ritin üstat derecesindeki bir toplantısına katılabilir. Çünkü, öğreti ve kuralları ne olursa olsun yüksek dereceler veren bütün ritlerde sembolik dereceler aynıdır. Ancak üçüncü dereceye yükseldikten sonra ritler, kendilerine has özellikleriyle faaliyet gösterirler."

18. yüzyılda Kıta Avrupası'nda pek çok rit kurulmuştur. Bunlardan bazıları sadece kurucularının yaşamlarıyla sınırlı kalmış, bazılarının yaşamı daha uzun süreli olmuş, bazıları ise halâ yaşamaktadır. Ritler, amacı aynı olan "Masonik Nur ile Hakikat"e ulaşmak için gidilen farklı yollardır.

Erken dönemlerde Masonluğa aktarılan bazı eski dinsel ritler; daha sonra Spekülâtif Masonluk ritüellerine tören pratikleri olarak alınmışlardır. Bunların başlıcaları, Kutsal Mekânda Ayakkabı Çıkarma, Kutsal Yeri Tavaf Etme, Vaftiz, Tekris, Önlük Kuşatma ritüelleridir.

Hür Masonluktaki, Çırak, Kalfa ve Üstat Mason dereceleri bir bakıma, müstakil ritler sayıldığı gibi; tüm Hür Masonluğa Sembolik Rit de denilebilir. Sembolik Rite, Masonluğa bağlanan temalar açısından, Hiram, Kapitüler, Kriptik ve Şövalyelik Ritleri de eklenir. Hatta bazı yazarlar, ilk üç sembolik dereceye Kutsal Royal Arch'ın da eklenmesinden oluşan İngiltere Masonluğu Sistemine özgü Working adı verilen özel çalışma tarzına İngiliz Riti derler.

Ritlerin, bugünkü anlamı ve yapısına göre, Masonluğa girişi 18.yy ortalarından itibaren Fransa'da başlayan Skoç Masonluğu yüksek derecelerinin teşekkülü ile olmuştur. İlk girişi 1738 yılıdır. Böylece, ritlerin, "tören şekli ve dizisi" olan eski yapısının yerini; "bir otorite tarafından yönetilen ve denetlenen bir dereceler dizisi" tanımını alır. Daha sonra, 19.yy'a kadar gitgide artarak ve yayılarak günümüzdeki ritlerin hemen hepsi kurulur.

Masonluktaki ilk rit, Fransa'nın Bouillon şehrinde 1738'de Şövalye Ramsay tarafından kurulan Eski Skoç Riti veya Ramsay Ritidir. Bu rit, sembolik üç derecenin üzerine eklenen üç yüksek derece ile altı dereceli bir rittir. Diğer taraftan, Masonluk tarihinde, 1762'de Fransa'da kurulan 25 dereceli Perfeksiyon Riti, kurumsallık ve yapılaşma açısından bakıldığında ilk rittir denilebilir. Bu rit, daha sonraları, Skoç Masonluğundaki diğer ritlerin de esin kaynağı olması yanında, "Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti"nin de temelini oluşturmuştur.

Skoç Masonluğu tarzındaki en önemli rit, , Perfeksiyon Ritinin 25 derecesine, diğer ritlerden alınan 8 derecenin ilâvesiyle 1786'da Al-

manya'da meydana getirilen EKSR'dir. 1801 yılında, ABD'nin Charleston kentinde EKSR'nin ilk Yüksek Şûrası toplanmıştır. Böylece, biri Avrupa'da diğeri Amerika'da olmak üzere kurulan Skoç Ritinin merkezî yönetim otoritesi Yüksek Şûralar olmuştur.

Bazı ritlerde, bilhassa York Ritinde, Skoç Ritindeki aksine, çok başlı yönetim tarzı vardır. Bu ritte, derecelerin oluşturduğu sınıfların yönetimi ve denetimi, birbirinden bağımsız ve özgür yönetim merkezlerindedir. Bu merkezler, Şapitr, Konsey ve Komandörlüktür. York Riti, tam bir dereceler, ritler ve order'lar karışımıdır.

Ritlerde derecelerin öğretileri farklı kaynaklardan seçilmiştir. Kitabı Mukaddese, diğer dinsel ve kısmen pagan efsanelerine dayanan öğretiler çoğunluktadır. Hemen bütün ritler, Simyacılık, Apokaliptik, Mimari, Nuh Tufanı, Astroloji, Şövalyelik, Haçlı, Hıristiyanî, Kriptik, Skoç, Seçilmiş, Süleyman Mâbedi, Hiram, Enoş, Noaşit ve benzeri efsanelerin dereceler dizisi halinde bir araya gelmesinden oluşmuş öğretileri kapsar.

Derece ve çeşitlilik yönünden Skoç Riti, York Ritine oranla, daha zengin bir bütündür. Rit derecelerinin kompozisyonu, zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlara göre değiştirilmiş çeşitli sınıflar veya birimler altında tekli veya çok başlı juridiksiyonlar oluşturmuşlardır.

Bazen, bir ritten diğesine derece transferleri olmuştur. Meselâ, York Ritinin Kriptik dereceleri olan 9. Krali Üstat ve 10. Seçilmiş Üstat dereceleri, aslında, Skoç Masonluğunun yan dereceleri olmalarına rağmen, sonradan York Ritine aktarılmışlardır.

Diğer bir ilginç nokta, meselâ, Royal Arch gibi çok özel bir öğretinin, farklı ritlerde değişik düzeylerde incelenmesidir. Tarihsel takdim tehire, hatta masonik tarihsel uyumsuzluğa pek dikkat edilmemektedir. Buna örnek olarak, Skoç Ritinde Tekemmül'ün doruğu olarak 13. Derecede işlenen ve 14. Derecede ikmal edilen Royal Arch'ın, dayandığı allegori farklı olsa da, York Ritine 7. derece olarak işlenmesinden sonra 8. derecenin ve hatta 9. ve 10. Kriptik derecelerin belirgin bir tarihsel uyumsuzluk şeklinde dahil edilmesi gösterilebilir.

Yeri gelmişken, dünyada en yaygın olan Skoç Riti ile York Ritini kısaca karşılaştırarak bilgilerinizi tazeleyebiliriz.

Skoç Riti, İskoçya'da Skoç Masonluğu olarak tohumlanan, Fransa'da büyüyen, Almanya'da gelişen, ABD'de erginleşen bir rittir. Kıta Avrupa'sı ve Amerikan kültür izlerini taşıması dolayısıyla heterojen-

dir. Doktriner olmaktan ziyade, ülkelere göre değişebilen ve uyum sağlayabilen yapısı nedeniyle daha yaygındır.

York Riti, İngiltere-York'ta, York Masonluğu olarak doğmuş, aktarıldığı Amerika'da büyüyüp gelişmiş ve olgunlaşmıştır. York Riti, sembolizma açısından zengin, ancak mistik, felsefî, siyasî, idarî ve diğer Skoç öğretisindeki felsefî çeşitlilik ve masonik sosyal pratikler açısından eksiktir.

Skoç Ritindeki doruğa yakın sınıfları teşkil eden Şövalyelik dereceleri, York Ritinde son üç Order olarak doruğu oluşturur. York Ritinde, Areopaj ve Konsistuar öğretilerinin olmayışı, felsefî düşüncenin farklı bakış açılarıyla bütünlenememesi yönünden dezavantaj olmuştur denilebilir.

York Ritinin ağır doktriner İsrailiyat veya Hristiyanî içeriği ve diğer inançların temalarına yer verilmemesi, lâik bir masonik ortama ve öğreti yöntemine ters düştüğü için tek taraflı ve tutucu sayılır. Bu nedenle, gelişimi, Lâtin Amerika, Orta Amerika, Anglosakson ülkeleri, bazı İngilizce konuşulan ülkeler ve bir iki Avrupa ülkesi ile sınırlı kalmıştır.

Ancak, Skoç Ritinin dinî inanç kriterinin her zaman liberal olduğunu söylemek güçtür. Meselâ, İngiltere'de sadece Hristiyanların Rit'e üye olabildiklerini belirtebiliriz. Fakat, bu Sembolik Masonluk için de geçerlidir. Meselâ, İsveç'te Hristiyan olmayanlar Mason olmazlar. Bunun için, bağınazlığın tamamen kalkması ve evrensellik ilkesinin yerleşmesi için Masonluğun yapacağı daha çok şey vardır.

Bütün bunların ışığında, "Türkiye Büyük Locası hangi ritte çalışmaktadır?" suali akla gelebilir. Büyük Locanın bu hususta hiçbir resmî beyanı yoktur. 1965 Reformuna kadar Büyük Locanın ilk üç derece ritüelleri ve çalışma tarzı incelendiğinde Skoç Ritinden pek çok alıntılarla çalışıldığı görülür. Tanınma çabaları sürecinde, eski ritüeller tamamıyla terk edilmemiş, bu ritüellere, İskoçya Büyük Locasının Modern Ritüel'inden (Modern Ritual) ilâveler olmuştur. Bundan sonraki süreçte, resmen başka bir rit benimsenmediğine göre, Büyük Locanın çalışması bir Rit'e göre değil; benimsediği Sembolik Masonluk veya Zanaat (Craft) Hür Masonluk tarzına göre devam etmektedir. Yapılan muhtelif ekleme ve değişikliklerle Modern Anglosakson tarzı hamura Kıta Avrupası Masonluğu mayası eklenerek Türk Masonluğuna özgü yeni bir ritüel modeli ortaya çıkmıştır denilebilir.

Şimdi de Masonlukta Order terimine gelelim.

Order'ın Masonluktaki anlamı, "belirli bir ortak ülkü ve amaç doğrultusunda oluşan, kendine özgü ilkeleri, yasaları, kuralları olan, genellikle inisiyatif üye kabulünü benimseyen, yeminle bağlanılan, özel kılık kıyafet, arma ve sembolleri olan, ezoterik öğretiyi yöntemlerini uygulayan, üyelerinin birbirlerine kardeşlik ve dostlukla bağlı oldukları kurum, tarikat veya örgüt" olarak açıklanır. Demekki, Order'lar ezoteriktir ve inisiyasyonla girilir. Ezoterik yöntemle aktarılan ve yeminle saklanan sırlar, Order'ın üyelerini "Kardeş" olarak bağlar. Böylece, aynı kutsal ülküye yönelik kutsal sırların karşılıklı bilinmesi ve saklanmasıyla, hâricilere göre imtiyazlı Kardeşlik Bağı oluşturması Order'ın özelliğidir. Her Order'ın belirli ülküsü ve amacı vardır. Öğretileri bu yöne hedeflenmiştir.

Order'ların ülküsü ve amacı, genel olarak, dinî ahlâkiyat ve/veya şövalyelik faziletleridir. Çoğu zaman, bu iki temel örtüşerek dinî şövalyelik sentezine gider. Şövalyelik, Hristiyanî anlamda, din ve dinle ilgili esaslar doğrultusunda yapılan kutsal bir hizmettir. Masonik Order'larda çoğu kez dinsel muhteva ve şövalyelik karizması birbiriyle örtüşür.

Rit ile Order arasındaki farka gelince.

Ritlerin hedefi Masonluktur. Ritlerin derece temalarının masonik hedefe ve ülküye göre seçilmesine karşı, Order'ların hedefi mutlaka masonik olmayabilir. Meselâ, bir Order, Masonlukta da ortak payda olan sadece tek bir dinsel veya temel erdemi ve öğretiyi işleyebilir. Örnek olarak, Royal Arch Order'ının teması, Kaybolan Kelime'nin, yâni sırrın keşfedilmesidir. Order'ların pek çoğunun kutsal (Holy) olmasına karşın ritlerde bu şart yoktur.

Ritler yapı olarak, York Riti'nde olduğu gibi, derecelerin bir bölümünü içine alan alt ritler veya Order'lar içerebilirler. Halbuki Order'larda rit alt bölümleri yoktur. Yâni, ritler orderlardan oluşabilir; fakat, orderlar ritlerden oluşamaz. Her order bir bütündür. Ama bir order başka bir rite, başka bir Order'a, hatta bir dereceye bağlanabilir.

Ritler, derecelere ve/veya order'lara böldükleri masonik öğretileri kademeli bir eğitim süreci ile, Masona bir bütün halinde, aktararak, onu ritin amaçlanan hedefine ulaştırır. Order'lar için böyle bir muhteva bütünlüğü şart değildir.

Kısaca Order'lar, dünya Masonluğunda, Büyük Localarla temsil edilen Craft Hürmasonluk ötesinde yüksek veya yan derecelerin sistemli organizasyonları olan ritlerin yanında veya içinde yer alan; fa-

kat, pratikte masonik alan dışına da taşmış, daha dinsel, belirli bir masonik veya Masonluğun da yararlandığı temayı işleyen, çoğuna kutsal (Holy) denilen, inisiyatik-ezoterik tarikat benzeri kurumlardır.

Ritüel:

Şimdi de genel olarak 'Ritüel' kavramını irdelemeğe çalışırsak :

Richard Smoley "The Purpose of Ritual-Rites, Ancient and Modern" adlı makalesinde şöyle diyor :

"Dinî ritüellerin fonksiyonlarından biri sosyal gereksinimi karşılamaktır. İnsan, sevincini, kederini ve anılarını birlikte kutlamayı sever. Müsterek hareket grup dayanışma ruhunu kuvvetlendirir. Dinî ritüellerin sosyal yönü ikincil olarak kabul edilebilir. Çünkü, bütün dinler, evrenin, görünen olduğu kadar görünmeyen yönünü de öğretirler ve insan ırkının, sadece bu değişik boyutların farkına varmasını değil aynı zamanda onların arasında ilişki kurmasına da yardım eder. (Din -religion- sözcüğü, Lâtince "tekrar bağlanmak" manasından çıkarılmıştır). İşte, bu esastan hareketle, ritüel de bu ilişkiyi, bu bağı kurma girişimidir

Diğer bir açıdan bakıldığında, insan, alışılmış ve mükerrer faaliyetleri sever. Mesela, bir çocuk, sevdiği bir hikâye kitabının defalarca okunmasını veya hikâyenin anlatılmasını ister. Yetişkinler de farklı değildir.

Masonlar da, benzer ritüelik çalışmaları defalarca dinler, seyrederek, bazen de onun uygulayıcısı olarak bütün bunlardan zevk alır onları seve seve tatbik eder bazen de değişik yorumlara varabilirler. (Ç.N.)

Bilinçaltına yerleşmiş bazı olgular ifade edilemeseler bile kişilerin davranışlarıyla onları açığa çıkarmaları olasıdır. Ritüel de, bilinçaltı ilişkilerde aklın (hafıza veya düşüncenin) ilkel, fakat oldukça güçlü bir kısmıdır diyebiliriz. Gerçekten de, dinî ritlerin çoğu, manevî hayatı ciddiye almanın bilinçaltı vasıtası olarak algılanabilir. Bu husustaki en enteresan olgu Hürmasonluktur. Bir Mason locası, çok eski ve derin manevî geleneklerin vücut bulduğu bir mekândır. Masonik ritler herhangi bir doktrini içermez. Her mason, bunların yorumunu kendine göre yapma hürriyetine sahiptir. Çok dikkatli ve titiz bir şekilde hazırlanmış, eski ve derin manevî gelenekleri en iyi bir şekilde kapsayan ritüel, Masonun ritüelik faaliyetleriyle gayesine ulaşır.

Hür Masonlukta ritüel olgusuna gelince;

Bir locanın açılışını ve kapanışını, derecelerin verilmesini, kuruluşunu ve diğer görevlerin ifasını yerine getirebilmek için oluşturulan törenler sistemine ritüel denir. Ritüellerin büyük bir kısmı ezoteriktir, yazılmaları yasaktır, sadece sözlü olarak tatbik edilir. Her masonik juridisiyonda âmir otorite tarafından ritüellerin aynı olması zorunlu tutulur; ancak farklı jüridiksiyon ve ritlerde bazı farklılıklar gözlenir. Ancak bu Masonluğun evrenselliğini etkilemez. Ritüel sadece dışsal bir formdur. Masonluk düşüncesi her yerde aynıdır. Değişmez olan öz her zaman ve her yerde aynıdır. Ritüel, bu özü kaplayan bir örtüdür

Obediyans:

Âmir otoriteye itaat ilkesi, birliğin devamı için bütün Eski Anayasalarda çok güçlü bir şekilde vurgulanmıştır. Bu Anayasalarda, "her masonun büyüğüne itaat edeceği ve ona saygı göstereceği" belirtilir. Böylece, Üstat Mason kendi locasının iç tüzük ve kurallarına bağlı olacak, locası, Büyük Loca Anayasasına, Tüzük ve Kurallarına bağlı kalacak, Büyük Loca da evrensel landmark ve eski yükümlülüklerle bağlı olarak çalışacaktır. İtaat ilkesi ve politikalara karşı çıkmama, her ne kadar hür örgütlerin gelişimini engeller gözükse de Masonik yönetimin kuşkusuz en önemli ilkesidir. Yukarıda değinildiği gibi birliğin devamı buna bağlıdır. Hiç kuşkusuz böyle bir ilke, gönüllülük ilkesinin dengeleyiciliği olmadan dayanılmaz bir despotizme yol açardı. Her Masonun ilk görevi Üstad-ı Muhtereme itaattir. Fakat, bu baskıcılığa ve kuralsızlığa dönüşmemelidir. Dönüşürse âmir otoritenin (Büyük Loca) müdahalesiyle karşılaşır. Kesin itaat ve otoriteye bağlılık ruhu Masonluğun çok önemli bir sigortasıdır. Unutulmamalıdır ki, Masonluğun bugünlere intikalini sağlamış olan ve yarınlarının güvencesi "sevgi dolu disiplindir."

Bir Büyük Loca'nın Obediyansı:

"Juridisiyon altında..." anlamında "obediens"ın kullanılması Fransız masonik otoritelerinden alınmış bir teknik terimdir. Buna göre, "Büyük Loca, obediensindeki bütün localara bir levha gönderdi" denildiğinde bu, "Büyük Loca'nın juridisiyonu altındaki localara bir levha gönderdiği" anlamını taşır. Kullanım orijinal olarak Orta Çağlardan gelmekte ve Halk Lâtincesi obedientia kelimesine dayanmak-

tadır. Bunun anlamı, bir kulun efendisine borçlu olduğu bağlılıktır. Aynı dönemin kilise dilinde bu kelime bir keşişin üssüne karşı görevini veya hizmetini anlatırdı.

Bir Büyük Loca'nın Juridiksiyonu:

Bir Büyük Loca'nın juridiksiyonu, o Büyük Locanın coğrafi sınırları içinde çalışan ve herhangi başka bir büyük locanın bulunmadığı bütün bölgelerde çalışan locaları kapsar. Bir büyük locanın coğrafi sınırları genellikle bir ülkenin veya eyaletin sınırlarıyla tanımlanır. Buna göre, mesela New York Büyük Locası'nın coğrafi sınırları New York Eyaleti sınırları içindedir. Juridiksiyon herhangi bir komşu eyaleti kapsayacak şekilde genişleyemez. Bir eyaletin büyük locası masonik yasaları çiğnemenen başka bir eyaletteki loca/localara berat veremez. Ancak büyük loca bulunmayan bir bölgede localara berat verebilir. Bunun içindir ki, Fransa'da bir büyük loca kurulana kadar bu ülkedeki localar İngiltere Büyük Locasına bağlıydı.. Aynı şekilde, Büyük Locamız kurulana kadar Osmanlı İmparatorluğu zamanında topraklarımızda kurulan localar muhtelif ülkelerin büyük localarına bağlı olup onlardan patent almışlardı.

Herhangi bir olumsuzluğa mâni olmak için, genel olarak geçerli bir uygulama meyanında, bir bölgede, o bölgeye ait bir büyük loca kurulduktan sonra, o büyük locanın sınırları içindeki bütün localar, başka büyük localardan aldıkları beratları iade ederek kurulan büyük locadan beratlarını alırlar. Bu, Amerikan ve İngiliz Masonluğunda yerleşik ve kabul edilmiş bir kaidedir. Ancak Avrupa Kıta Masonluğu, özellikle de Almanlar bu kaideyi değişik şekilde yorumlamış ve önceleri Fransa'da ve günümüzde Almanya'da bazı büyük localar kurmuşlar, bazı localara kendi beratlarıyla çalışma izni vermişler ve vermektedirler.

Bir Locanın juridiksiyonu:

Bir locanın juridiksiyonu coğrafi veya bireyseldir. Mackey Kardeş göre, bir locanın coğrafi juridiksiyonu, konumlandığı bölgede uyguladığı juridiksiyondur. O bölgede yaşayan, o locaya bağlı olsun olmasın bütün masonları kapsar. Bu juridiksiyon, komşu locaların eşit uzaklıktaki sınırına kadar uzanır. Buna göre, eğer iki loca birbirinden 20 Km. uzaklıktaysa bu iki locanın coğrafi juridiksiyonu diğer locaya doğru 10 Km. olarak belirlenir. Ancak bu durumda her iki loca da aynı eya-

lette olmalı ve beratlarını aynı büyük locadan almalıdır. Çünkü, masonik kurallara göre, hiçbir loca jüridiksiyonunu kendi büyük locasının coğrafi sınırları dışına taşıyamaz.

Bir locanın bireysel jüridiksiyonu,o locanın üyeleri nerede olurlarsa olsunlar oluşturulan jüridiksiyondur. Bir üye locasına ne kadar uzakta olursa olsun, o locaya olan bağlılığı, üyeliği devam ettiği sürece geçerlidir ve locanın onun üzerindeki jüridiksiyonu devam eder.

Bir locanın jüridiksiyonu, onun reddettiği haricilerin evrakları üstündeki egemenliğini de ifade eder. Localar, haricinin bir diğer locaya teklifi halinde bunları verip vermemekte serbesttirler. "Cezai jüridiksiyon" denilen bu imtiyaz değişik Büyük Localarda değişik şekillerde uygulanmaktadır.

Türkiye'de Hür Masonluğun Kuruluşu

Bütün bu kavramları gördükten sonra, biraz da, Hür Masonluğun Türkiye'deki kuruluş ve gelişimine kısaca bir göz atalım.

Türkiye'ye Masonluk bir batı müessesesi olarak girmiştir. Kayıtlara göre,Türkiye sınırları içinde faaliyet gösteren ilk loca, Fransız Masonluğu'ndan berat almış olup İzmir'de çalışan Les Nations Réunies locasıdır. Bunun dışında çeşitli kentlerde muhtelif yabancı obediyanlara bağlı olarak çalışan bir hayli loca kurulmuştur

1861'de Mısırlı Prens Halim Paşa tarafından EKSR esasları dahilinde ilk Şûra-yı Âli-i Osmanî kurulmuştur. Bunu, Fransa Yüksek Şûrası kurmuş 1869'da da Charleston'daki Ana Yüksek Şûra onaylamıştır. Bu ilk oluşumun herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.

İkinci defa, Şûra-yı Âli-i Osmanî (Osmanlı Yüksek Şûrası) Belçika Yüksek Şûrası üyesi Josef Sakakini ve Mısır Yüksek Şûrasından Yakup biraderlerin iştirakiyle Mısır Yüksek Şûrası üyesi Prens Aziz Hasan Paşa tarafından 1909 yılında canlandırılmıştır.

Yabancı obediyanlara bağımlılıktan kurtulmak için Türk Masonları (ki bunların çoğu Yüksek Şûra üyesi idiler) Şûra-yı Âli-i Osmanînin vesayeti altında, Şûranın canlandırılmasını müteakip 13 Temmuz 1909'da, Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî (Osmanlı Büyük Doğusu)'yi kurdu lar. 1923'de Türkiye Cumhuriyeti kurulunca bir isim değişikliği olmuş ve Büyük Loca Türkiye Büyük Maşrıkı adını almıştır.

1935 yılında girilen uyku dönemi 1948 yılında bitmiş ve localar (gayrimuntazam olarak) Türkiye Yüksek Şûrası tarafından uyandı-

rılmışlardır. 1956 yılında ise Yüksek Şûranın vesayetinden çıkmış bağımsız Türkiye Büyük Locası kurulmuştur. 1965 yılında İskoçya Büyük Locası tarafından konsakre edilen Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Türkiye Büyük Locası 1970 yılında İngiltere ve İrlanda Büyük Locaları tarafından tanınmış bunu diğer muntazam Büyük Locaların tanımaları takip etmiştir. Bugün Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Türkiye Büyük Locası dünyadaki 143 muntazam Büyük Loca ile tanışmakta ve kardeş ilişkileri içinde bulunmaktadır. 1967 yılında reorganize edilen EKSR Türkiye Yüksek Şûrası da dünyadaki bütün muntazam Yüksek Şûralar tarafından tanınmakta ve kardeş ilişkileri içinde bulunmaktadır.

KAYNAKLAR :

- A.G.Mackey : *Encyclopedia of Freemasonry*
- D.D.Darrah : *The History and Evolution of Freemasonry*
- Fikret Çeltikçi : *Hür Masonluk Tarihinden Notlar*
- H.C.Clausen : *Commentaries on Morals and Dogma*
- H.W. Coil : *Coil's Masonic Encyclopedia*
- John Mandelberg : *Ancient and Accepted-1995*
- R.F.Gould : *The Concise History of Freemasonry*
- Tamer Ayan : *EKSR ve Jüriprudans "Lektürler"*
- Tamer Ayan : *EKSR Olgunlaşma*
- Tamer Ayan : *Muhtelif Konferansları*
- Tamer Ayan- Özgür Polvan- Yılmaz Suner : *İtidal Tekemmül Atölyesinde yapılan panel*
- M. Yılmaz Suner : *1909 öncesi Türkiye'de Masonluk hakkındaki çalışma1*

MİMAR SİNAN DERGİSİ

YAYIN KURALLARI

Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan süreli yayın organıdır. Dergide, Masonlukla ilgili araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade etmektedir ve sorumluluğu kendilerine aittir. Bu yazılar Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya Büyük Loca'nın başka bir masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil etmez.

MİMAR SİNAN DERGİSİNE TEKLİF EDİLEN ADAY YAZILARIN BİÇİMİ: Yazılar kâğıda basılmış 2 nüsha örnek ile birlikte elektronik ortamda verilmeli, kesinlikle konferans üslubunda olmamalıdır. Ayrıca yazının mümkünse İngilizce, mümkün değilse Türkçe kısa bir özeti ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar mutlaka belirtilmelidir. Kaynaklar metin içinde anılma sırasına göre dizilmeli, kaynaklar başlığı altında yazının sonunda yer almaktadır. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir. Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı veya yazının telif hakkı sorunu olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna gönderdiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar.

YAZISMA ADRESİ:

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU:

BÜYÜK SEKRETERLİK

Nur-u Ziya Sokak, No.9, 34420 Beyoğlu - İstanbul

mimarsinandergisi@gmail.com

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
<u>İSTANBUL</u>			
001 İDEAL	Remzi Sanver	İdealimdeki Masonluk	08.02.2010
	Selim Tankut	Masonik Denemeler	22.02.2010
	S. Zengin, B. Sözman, F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	08.03.2010
	Kaan Ökten	Varlık ve Ölüm	22.03.2010
	Halit Kakinç	Masonluk ve Deizm	05.04.2010
	H. Ersöz, E. Tahtakıran, D. Dayankaç	Mason Tanju Koray	19.04.2010
	002 KÜLTÜR	S. Zengin, B. Sözman, F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Sokrates'in Savunması
A. Ender, S. Gümüşlügil, S. Özkök		Hermes Sırları	05.03.2010
Metin Yelkenci		Sır, Pozitif Düşünme Sanatı	02.04.2010
F. Merter, S. Zengin, O. Korunan, K. Atabeyoğlu, B. Sözman,		Yunus Emre	30.04.2010
Önder Öztürel		Hermetizm	14.05.2010
Yavuz Tezcan		Unutulmuş K.'ler - In Memoriam	28.05.2010
Şevket Yılmazçetin		1307'den 1717'ye kadar Tapınak Şövalyeleri ve Masonluk	11.06.2010
003 ÜLKÜ	Ahmet Örs	Kompo Teorileri	07.01.2010
	Serdar Devrim	Charles Darwin	04.02.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Batu Tarman	Niteliğin Kaybolan Güzelliği	18.02.2010
	Haluk Sanver	Muntazam M.'lukta İskoçya Modeli	04.03.2010
	Remzi Sanver	2. Yüzyılında T. Büyük Locası	29.04.2010
	Ahmet Hakan	Ölümsüzlük Mümkün Bir Düş mü?	27.05.2010
006 KARDEŞLİK	Önder Öztürel	Felsefe Nedir?	25.02.2010
	Tunç Timurkan	Ritler	20.05.2010
	Cem Aydın, Çağrı Kutlu	Masonun Yolculuğu	03.06.2010
007 HÜRRIYET	Mehmet Demirel	Masonik Davranış	12.01.2010
	Mert Kılıç	Heterodoks İnanç Akımları	09.02.2010
	İzak Morhayim	Görünenin Arkasındaki Anlam	23.02.2010
	Murat Karamanoğlu	Mitolojiden Kesitler: Âdem ve Havva Efsanesi	06.04.2010
	Cem Önce	Mitolojiden Kesitler: Havva ve Lilith	06.04.2010
	Őerref Özkan	Fenomenoloji	20.04.2010
	Selim Dalaman	Görsel Sanatlarda Perspektif ve Arkasındaki Felsefe	04.05.2010
	Ahmet Kutadgu	Öteki	18.05.2010
	Haluk Özçelik	Sorgulama ve Nedensellik	01.06.2010
	Korhan Ülger	Katharlar	15.06.2010
008 SEVGİ	T. Vidinligil, C. Aksu, M. Çalışkan, M. Palabıyık	YaradılıŐ Mitleri	01.02.2010
	A. Ender, S. Gümüşlügil S. Özkök, D. Gelegen	Hermes Sırları	15.02.2010
	Aydın Polatkan	Tarihsel Süreci İçinde Kötülük ve Kültürel İfadesi Üzerine Deneme	12.04.2010
	Mustafa Demirci	İmanla İlimi Aynı Yürek ve Beyinde Taşıyan Adam: Mason	26.04.2010
	Őemi Levi	Bireysel ve Toplumsal bir Değer Olarak Adalet	24.05.2010
009 ATLAS	F. Ojalvo, K. Gönençer	Farabi ve Maimonides	13.01.2010
	İzzet Nasi	M.'ik Karakter	10.03.2010
	David Kohen	Fransa M.'luğunun Son Yüzyılını Anlatan bir Film	07.04.2010
	Maks Abenyakar	Ülkü Mabedi	21.04.2010
011 MÜSAVAT	H.Yalçınkaya, İ.User	Yunus Emre	12.02.2010
	Celil Layiktez	M.'luğun Kısa Tarihi	12.03.2010
	Barış Erman	Tören	07.05.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
017 LİBERTAS	Karsten Meisloch	Sihirli Flütte M.'ik İnisiyasyon	20.01.2010
	İbrahim Ataç	Eski Mısırlılar ve M.'lar	03.03.2010
	Cem Arı	M.'luğun Operatif Kardeşleri	17.03.2010
	Deniz Selman	İbn-i Arabi ve Vahdet-i Vücut	14.04.2010
	Ziya Bayman	Bosna ve Bogomiller	12.05.2010
	Mehmet Türker	İyi Niyet - İnanç	26.05.2010
	Turan Kırışgil, Cengiz şencan	1933'e kadar Gelişme	09.06.2010
018 HAKİKAT	İordanis Köseoğlu	Arkaik Çağlarda yeni Yılın Kutlanması	20.01.2010
	Yani Paisios	Neden Hürmasonuz?	17.02.2010
	Yorgi Petridis	Hür Masonluk Nedir?	03.03.2010
	Yani Paisios, Andon Parizyanos	Tekris Töreni ve Anlamı	17.03.2010
	Yorgo Teodoridis	2010 Yılıının Masonluğu	09.06.2010
019 ÂHENK	Nafi Pakel	La Fontaine ile Kısa Hayat Bilgisi Öğretisi	20.01.2010
	İlker İnal, Murat Ürünsak	Eř ve Çocuklarımızla M.'luk	03.02.2010
	Ahmet örs, Selim Örs	1965 Olayları	17.02.2010
	Uğur Tarhan	1. D. Tablosu	03.03.2010
	Uğur Tarhan	2. D. Tablosu	03.03.2010
	Uğur Tarhan	3. D. Tablosu	03.03.2010
	R. Gümüşoğlu, K. Kutluay, S. Albayrak, E. Utku	Hariciden Kalfaya 2 Adım	17.03.2010
	Yaşar Deniz	Bü. Üs. En Muh. Hayrullah Örs	14.04.2010
	Kerem Alkin	Küresel Kriz Sonrası Dünya Ekonomisi ve M.'lar	28.04.2010
	020 FAZİLET	Üstün Gürtuna	Besteciler ve Ünlü Eserler
Semih Yanar		Sadakat Duruğu	02.02.2010
Akın Paksoy		Ülkü ve Sevgi Mabedi Yapımında "M. ve Gelecek"	16.02.2010
Tüm L. Kardeşleri		Ölümün ötesine Geçmek	02.02.2010
028 ERENLER	Ahmet şenkut	Eski Yükümlülükler	15.01.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M.'luk	29.01.2010
	Önder Öztürel	Descartes - Akılcılık Felsefesi	26.02.2010
	Ahmet Örs, Selim Örs	65 Olayları	26.03.2010
029 DELTA	Naif Timur, M. S. Sezgin	İşin Doğrusu	18.01.2010
	Bengü Bozoklar	Gaudi	29.03.2010
	Sunay Akın	Bakmak ile Görmek	12.04.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Harun Kuzgun	Tarih Boyunca Topluları Etkileyen Boş İnançlar	10.05.2010
	Can Deriş	Skrüten Psikolojisi	24.05.2010
030 SADIK DOSTLAR	Ünal Uras	Masonik Ahlâk ve Oluşumu Hakkında Düşünceler	14.01.2010
	Yavuz Aksel, Turgut Tiftik	100 Yıl Boyunca İstanbul'daki Binalarımız (<i>Barkovizyon eşliğinde</i>)	11.02.2010
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve İnanç	25.02.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M.'luk	11.03.2010
	Ergi Denel	Muhibban-ı Hürriyet Muh. Mah.	22.04.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	06.05.2010
031 ÜLKE	Ahmet Erman	Dante ve İlahi Komedyâ	12.01.2010
	Tayfun Akgüner	Atatürk Cumhuriyeti	09.02.2010
	Önder Öztürel	İmmanuel Kant	23.02.2010
	A. Bilgin Turnalı	Güzellik Kavramına Felsefi Açıdan Bir Bakış	09.03.2010
	Coşkun Gözendor	Görev Anlayışı ve Çalışma	23.03.2010
	Fahrettin Ocan	Türk M.'luk Tarihinden Notlar	20.04.2010
	Ruhittin Kader	Ötenazi	18.05.2010
	Baki Sodan	Demokrasi, M.'luk ve Disiplin	01.06.2010
032 ŞEFKAT	Yüksel İnel	Antik Kozmoloji ve M.'ik Sembolizm	08.02.2010
	L. Yıldırımıyan, M. Ç. Eskicioğlu	Dönemeçli Merdiven	22.03.2010
	Yüksel Kazmirci	Ezoterizm Niçin M.'ik Öğretinin Temel Taşdır?	05.04.2010
	Bedii Ziver	M.'lukdan Anladıklarım, M.'lardan Beklediklerim	19.04.2010
	P. Erginbaş, Ü. Pirhasoğlu, S. Yılmaz, E. Özel	M.'luk Üzerine Bir Söyleşi	02.02.2010
033 HÜMANİTAS	Moris Fransez	Spino-zen	24.11.2010
	Mehmet Akif Akev	Robotlar	02.03.2010
	Jak Alguadiş	G. de Nerval ve Doğuya Yolculuk	27.04.2010
	Jean Erin	Ham Taş'tan Kutsal Yapı'ya	25.05.2010
034 HULUS	Konstantin Huvarda	Bilgi	16.12.2009
	Walter Machate	Sadakat	13.01.2010
	Kimon Mingiuri	Masonluk	10.02.2010

LOCASI	KONUŐAMACI	KONU	TARİH
	İstepan Oflas	Süleyman Mabedi	07.04.2010
	Vasilis Karakaő	Rose Croix	21.04.2010
	Yani Paisios	Masonik Tedrisat	05.05.2010
	Vasilis Karakaő	Rose Croix-2	05.05.2010
	Vasilis Karakaő	Rose Croix-3	02.06.2010
035 FREEDOM	Cevad Gürer	Hasenat	04.02.2010
	Amil Kunt	Birlik ve Dayanışma	04.03.2010
	Nurhan Artel	Őiirin Edebiyat ve Kültürde Zaman Tünelindeki Yeri	18.03.2010
	Remzi Sanver	Önümüzdeki Çağda Hür M.'uğun Yenilenmiő Misyonu	01.04.2010
	Haluk Bitek	Freedom L.'sının Tarihi	15.04.2010
	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	29.04.2010
	Jak Kori	M.'ik Bilginin İletiiőimi	13.05.2010
	Muhtar Katircioğlu	Ülkeye Bağlılık	27.05.2010
037 DEVRİM	İlhan Or	Kral Süleyman Mabedi	10.02.2010
	U. Aydınler, N. Okan, Y. Soral	Rehberliğin Önemi ve Esasları	24.02.2010
	Ufuk Özvardar	Loca Sancağı	10.03.2010
	U. Özvardar, K. Bulut, M. Has	Eski Mısır Tapınakları	24.03.2010
	Semir Abbasoğlu	Doğu'dan Sesleniő: 19 Mayıs	02.06.2010
040 PINAR	Ahmet Dinççağ	Őartlanma	26.01.2010
	İrfan Yazıcı	Bilmediğimiz Orta Asya	23.02.2010
	Ali Doğan Öztunç	M.'lukta Disiplin Hükümleri	23.03.2010
	Halit Yıldırım	Kendini Bil	06.04.2010
	Mete Duru	2. D. Sembolizması	04.05.2010
	Hazer Akın	Önemli Landmarklarımızdan: Yeminler	18.05.2010
041 SEVENLER	Özer Yelçe	M.'ik Müzik	08.01.2010
	Fikret Dikkaya	Şiir Demeti	22.01.2010
	Cem Aydın, Ozan Aydın	Babadan Oğula M.'luk	05.03.2010
	Nazım Yavuz	Taşı Toprağı Şiir İstanbul	19.03.2010
	Fadil Altop	Yaşamak, Yaőlanmak ve Yalnız Kalmak: Üç Y	02.04.2010
	Vural Yıldırım	Sanatın Gerekliliği	16.04.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Önder Öztürel	Hermetizm	30.04.2010
	Bülent Denli	Süleyman Mabedi	28.05.2010
044 HİSAR	Murat Öktem	Semboller ve Düşünmek	05.01.2010
	Alper Ünlü	Toplumsal Değişim, Birey ve Kimlik	02.02.2010
	Kemal Görkey	Aydın Ahlakından, M.'luk Ahlakına	02.03.2010
	M. Kerem Doksat	Ölüm	11.05.2010
	Kemal Görkey	M.'luk ve Özgürlük	25.05.2010
048 ÜÇGEN	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Üzerine	15.01.2010
	Cüneyt Yalçınöz	Ç. D.'nde Ezoterizmin Kökenleri	26.02.2010
	Önder Öztürel	Hermetizm	25.02.2010
	Naif Timur, M. S. Sezgin	Adalet Kavramı ve İnsan Hakları	07.05.2010
049 ÜÇİŞİK	Bülent Mesçi	Gönül Gözüyle	04.01.2010
	Tuncel Gülsoy	Jazz ve Masonluk	01.02.2010
	Zeki Alasya	4. BÜ. ÜS. Rıza Tefvik	01.03.2010
	Yalçın Kurtoğlu	Taş	29.03.2010
052 GÜN	Ahmet Şenkut	Eski Yükümlülükler	18.02.2010
	Remzi Sanver	M.'luğn Dünü, Bugünü ve Yarını	25.02.2010
	Celil Layiktez	1935 Kapanışı - Yeni Belgeler	18.03.2010
	Oral Tangüner	Sevgi	01.04.2010
	Rafet Karyağdı	Teklif ve Tahkikat	13.05.2010
	Yavuz Tezcan	Kaybolmuş Kardeşlik	27.05.2010
053 ÖZLEM	Ahmet Örs	Komple Teorileri	08.02.2010
	Zafer Kural	Gelenek, Landmarklar ve Yorum	22.03.2010
	Alper Alsan	Mason Müzisyenler	05.04.2010
	Bozkurt Güvenç	Hayatın Anlamı	05.04.2010
	Erdoğan Karakoyunlu	Masonik Sohbet	03.05.2010
054 BAŞAK	N. Timur, M. S. Sezgin	İşin Doğrusu	07.01.2010
	Kerem Doksat	İnanç Sistemleri ve Masonluk	04.02.2010
	Yılmaz Bahadır	Eski Yükümlülükler	13.05.2010
055 İREM	K. Şensöz, Batuhan İnce	Sırlar ve Ketumiyet	05.03.2010
	Neşat Karakelle	Kalfa ne ile Yaşar?	02.04.2010
	Tunç Timurkan	Ritler	16.04.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
057 EVREN	Rüçhan Altuğ	Gönlümde Yatan Masonluk	14.01.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Dünya Masonluğundaki Yeri	28.01.2010
	Atilla Erdemli	Adalet: Bir Rüya ya da Bir Ödev	20.05.2010
058 PİRAMİT	A. Rıza Kutlu	Tekris ve Tekris Töreni Sembolizması	08.01.2010
	Ömer Köker	Sokrates	19.02.2010
	S. Zengin, B. Sözmen, F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	05.03.2010
	Evren Özel	Fransız Devrimi ve Masonluk	19.03.2010
	Candan Günek	Ritüellerden Esintiler	30.04.2010
	Hasan Ataşoğlu	Türk M.luğunun Sayısal Analizi	28.05.2010
060 NİLÜFER	Sezgin Köksal	Masonluk ne Değildir?	12.01.2010
	Hakan Doğu	Kudüs	09.03.2010
	Kemal Sulaoğlu	Köy Enstitüleri	27.04.2010
	Zeki Alasya	4. BÜ. ÜS. DR. RIZA TEVFIK	25.05.2010
	Ertem Kalaycioğlu	Dinlenirken Çalışalım	08.06.2010
062 BURÇ	Ahmet Dinçer	Şartanma	01.02.2010
	E. Eminoğlu,C. Özsu, K. Kın, M. Uysal	Delf Mabedi	15.03.2010
	Turan Mutluay	95. Yılında Çanakkale Savaşları	29.03.2010
	Tuncel Gülsoy	Jazz ve Masonluk	26.04.2010
067 SEMBOL	Remzi Sanver	2. Yüzyılında T. Büyük Locası	05.04.2010
	Mesut Ilgım	1933 Üniversite Reformu	03.05.2010
	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	14.06.2010
068 GÜVEN	Ahmet Şenkut	Eski Yüklümlüklükler	07.01.2010
	Yavuz Oizdar	En İçeride Olan En Basittir	04.02.2010
	Ekrem Gençarslan	Yedi Bilgeler	04.03.2010
	Macit Sükan	Bilgi ve Hürriyet	01.04.2010
	Önder Öztürel	Hermetizm	29.04.2010
	Tanol Türkoğlu	Birbirimizi Anlamak	13.05.2010
	Nebi Önder	İnsan Olmak	10.06.2010
074 MEŞALE	Ahmet Şenkut	Eski Yüklümlüklükler	20.01.2010
	Cengiz Or, Sabri Ozan, Mete Üstünsöz, Murat Aktürk	Coşkun Akan Nehrin Gizemi	31.03.2010
	Güngör Önal	İnisiyasyon, Ezoterizm, Sembolizm	14.04.2010
	İlhan Or	Mabet Şövalyeleri	12.05.2010
	Enver Yalçın	Kalfa Derecesini Anlamak	09.06.2010

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
075 ANADOLU	Tayfun Zaman	Iőıđın Yolculuğu	06.04.2010
	A. Kurtaran, U. İnan, F. Orbay	L.'mızın 24. Kuruluş Yıldönümü	20.04.2010
	Rüçhan Altuğ	Teklif Etmenin M.'ik Sorumluluğu	04.05.2010
	Kemal Görkey	Aydın Ahlakından M. Ahlakına	18.05.2010
	Tolga Yılmaz	Yaşamdaki Ma.	15.06.2010
077 SEZĐİ	Zafer Kural	Gelenek, Landmarklar ve Yorum	16.02.2010
	Enver Yalçın	Ahlak ve Masonik	30.03.2010
	Burçin Oraloğlu	Gerçek Savaşımız Bundan Sonra Başlıyor	27.04.2010
	Atilla Büyüktuncay	Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan Anılar	25.05.2010
080 AKIL VE HİKMET	D. Güvenç	Kardeşim "Joseph Haydn"	14.01.2010
	Zeki Alasya	4. Bū. Ūs. Dr. Rıza Tefvik	11.03.2010
	Sunay Akın	Bakmak ve Görmek	08.04.2010
	Emre Eldener	Simon Bolivar K.	22.04.2010
081 BOĞAZİÇİ	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Ūzerine	03.02.2010
	Ahmet Şenkut	Eski Yūkümlölükler	17.02.2010
	Murat Oğuz Atabek	Ezoterizm ve İnisiyasyon Ūzerine	17.03.2010
	Mustafa Uğur Atabek	Açık Toplantılar	14.04.2010
	Eren Erbabacan	Hermetizm	28.04.2010
	Necdet Osman Kolat	Hür Mason	12.05.2010
084 YEDİTEPE	İ. İnal, M. Ūrünsak	Eşlerimiz ve Çocuklarımızla M.'luk	07.01.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Dünya Masonluğundaki Yeri	18.02.2010
	Faruk Erengöl	M.'ik Düşünce Özgürlüğu	27.05.2010
085 GÖNYE	Ahmet Şenkut	Eski Yūkümlölükler	21.12.2009
	Tayfun Çalkavur	Talât Paşa	15.03.2010
	Mehmet Oral	İttihat Terakki ve M. L.'ları	12.04.2010
	Mehmet Oral	İttihat Terakki ve M. L.'ları-2	10.05.2010
086 GÜZEL İSTANBUL	Kuthan Savaşçın	Ezoterizmde Tanrı İncancının Nedeni	26.03.2010
	Ozan Aydın	Muhakkik	09.04.2010
	Tuncay Gürtuna	Shrine ve Diğer Bazı Masonik Yan Kuruluşlar	09.04.2010
	Tüm L. Kardeşleri	M.'luğun Niteliği mi? Niceliği mi?	07.05.2010
087 GÜNİŐİĐİ	Doğan Güvenç	Ham Taşı Yontmak	22.02.2010
	Doğan Güvenç	Harici Seçimi ve Tahkikatı	19.04.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Orhan Çendek	M. ve Mimar Gaudi K.	19.04.2010
	Turgut Derinkök	Hoşgörü - Tolerans	03.05.2010
089 TANYERİ	Yüksel Çetinel	M. Olabilir miyim?	08.01.2010
	Sümer Gözüm	Zincirin Bir Halkası	22.01.2010
	Bülent Kahyaoğlu	Masonik Sohbet	05.02.2010
	Rafet Karyağdı	Masoluk, Evrim - Darwin	05.03.2010
	Celil Layiktez	1935 - Çalışmaları Tatil Edilmesi	02.04.2010
	Cüneyt Korhan Oral	Karanlıktı Evren	30.04.2010
	Corc Küdyan	Masonluk Görevimiz	28.05.2010
090 SADAKAT	Selim Tankut	Masonik Denemeler	12.01.2010
	Uğur Kayın	Kefalet	09.02.2010
	Fikret Cömert	Ritüellerden Bardağıma Dolanlar	06.04.2010
	Ahmet Şenkut	Siyah Beyaz Yer Döşemesinin Gizemi	04.05.2010
092 MARMARA	Umur Kalaç	Franz Kafka ve Dava	29.03.2010
	A. Akdağ, H. Saran	Ülkü Mabedi	12.04.2010
	Pamir Sezener	Darwin - Evrim	10.05.2010
093 SABAH GÜNEŞİ	Ertem Kalaycıoğlu	Kalfa Sembolizması	08.03.2010
	Cüneyt Korhan Oral	Karanlıktı Evren	22.03.2010
	Ertan Görün	İnsanı Yönlendiren Dünyasal Gerçekler	12.04.2010
	Lütfi Ensari	Sokrates ve Vasiyetname	26.04.2010
	Hasan Ataşoğlu, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	10.05.2010
	Cengiz Or, Sabri Ozan, Mete Üstünsöz, Murat Aktürk	Coşkun Akan Nehrin Gizemi	14.06.2010
094 DOSTLUK	Engin Eker	Üs. Muh. ve Doğu	18.01.2010
	Yasef Deleon	Sevginame	01.02.2010
	İbrahim Cemal	M.'ik Yaşamda Kuantum	15.03.2010
	Yavuz Tezcan	Kayıp Masonlar	29.03.2010
	Murat Evren İdemen	M.'lukta Tolerans	26.04.2010
095 GELİŞİM	Turan Şahin	Atatürk'ü Anlamak	05.01.2010
	Cemil Açık	Ölüm ve Ölmek Üzerine	19.01.2010
	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Üzerine	02.02.2010
	Emin Şaylan	18 Mart Çanakkale Belgeseli	30.03.2010
	Faruk Üçal	Türk Masonluk Tarihi	13.04.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Emin Şaylan	18 Mart Çanakkale Belgeseli	30.03.2010
	Nesimi Yılmaz	Landmarklar	27.04.2010
	ĀaĀdaŐ Turan	Tekrisin Anlamı	11.05.2010
	Yusuf Eren	Tesviyede BuluŐmak	08.06.2010
096 ONUR	H. Somuncu	Neden Buradayız?	05.01.2010
	Sungur Eker	Bir Dönemin Ardından	05.01.2010
	Ercan İsmail Ünal	Sevgi Mabedi	19.01.2010
	Ahmet Ferhan Yamanus	UzlaŐı, Bireysellik, Kardeşlik	02.02.2010
	Ahmet DinĀaĀ	Can Suyu	16.02.2010
	Ali Kemal Türk	Agap Sofrası	30.03.2010
	H. Somuncu	Neyi Arıyoruz?	25.05.2010
	Yavuz Tezcan	Kayıp Masonlar	29.03.2010
098 UMUT	İlker İnal, M. Ürünsak	EŞlerimiz ve Çocuklarımızla M.'luk	11.01.2010
	Koray Āınar	Kardeş Sofrası	08.02.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M.'luk	05.04.2010
	Mustafa Yılmaz	Samsun'dan Ankara'ya	19.04.2010
	A. AkdaĀ, H. Saran	Ülkü Mabedi	12.04.2010
	Ertan Karasu	M.'ik Tarihte Bir Gezinti	17.05.2010
106 YAKACIK	Yüksel Önür	Tefekkür Hücrelerinden Yemine	13.01.2010
	Turan Mutluay	Āanakkale Savaşları	10.02.2010
	Nurullah Yıldırım	İnsanlık SuĀu	24.02.2010
	Tuncer AkŐit	Jung'u Anlamak	24.03.2010
	S. Zengin, B. Sözman,		
F. Merter, K. AtabeyoĀlu, O. Korunan		Sokrates'in Savunması	07.04.2010
	M. Āetinkol, Sabri Ozan,		
Mete Üstünsöz, Üstün Gürtuna		Coşkun Akan Nehrin Gizemi	05.05.2010
107 KADIKÖY	Kenan Cantaa	Kent Enstitüleri	08.03.2010
	AytaĀ ManĀo	Küreselleşme: Ütopya ve Gerçek	22.03.2010
	Murat Dino	Pozitivizm ve Relativizm Üzerine	19.04.2010
108 GEOMETRI	Tahir Sümer	Aydınlanma Tarih Turu - 1 İtalya'dan İlk IŐıklar	10.02.2010
	Alp UstaooĀlu	Aydınlanma Öncesi Sanat	24.02.2010
	Ömer Köksal	HiĀ Bir Şey Ölmez, Her Şey Yaşar	15.06.2010
111 DOĀU	Ersin Alok	TaaŐdaki Masonluk	12.01.2010
	M. Āetinkol, Sabri Ozan, Cengiz Or,		
Mete Üstünsöz, Üstün Gürtuna		Coşkun Akan Nehrin Gizemi	23.02.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Harun Kuzgun	Tarih Boyunca Boş İnançlar	09.03.2010
112 ÜLKÜM	Tayfun Akgüner	Atatürk Cumhuriyeti	12.01.2010
	Umur Çolgar	Ezoterizmde Bir Deney: Bedrettin	23.02.2010
	Sabri Ozan, Cengiz Or, Mete Üstünsöz, Murat Aktürk	Coşkun Akan Nehrin Gizemi	23.03.2010
	S. Zengin, B. Sözman, F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	06.04.2010
	Engin Berker	Masonik Sohbetler - 1	01.06.2010
	Yalçın Oğuzölgen	Masonik Sohbetler - 2	15.06.2010
116 UFUK	Tolga Er	Cumhuriyet Dönemi Masonları	28.01.2010
	Hakan Aksu	Aydınlanma Çağı Felsefesi	11.03.2010
	Koray Bayraktaroğlu	2.D. Felsefesi Üzerine Düşünceler	08.04.2010
	Galip Albayrak	Eski Mısır ve Felsefesi	06.05.2010
	Kemal Gönenç	Vicdan	20.05.2010
118 DORUK	Macit Sükan	Bilgi ve Hürriyet	19.01.2010
	Kuthan Savaşçın	Ezoterizmde İkciler	16.03.2010
	Serdar Devrim	Charles Darwin	30.03.2010
	Viktor Sidi	Tekris Sürecine İçgörüsel Bir Bakış	13.04.2010
	Behçet Kurtoğlu	Ezoterizm, Dante ve Ötesi	11.05.2010
119 ÖRS	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	25.02.2010
	Oğuz Üzel	Tekris	08.04.2010
	Celil Layiktez	1935 Olayları ve Sonrası	06.05.2010
	Engin Berker	1. Derecenin Sembolizması	03.05.2010
120 GRANİT	Cevad Gürer	Büyük Localar Arası İlişkiler	04.01.2010
	Selçuk Gökçe	Kardeşlik İlişkileri Üzerine	18.01.2010
	Umut İnan	Mutluluklar ve Beklentiler	29.03.2010
	Bölent Toraman	ÇıraklarlaSohbet	12.04.2010
	Zafer Kural	Gelenekler, Landmarklar ve Yorum	26.04.2010
	Armağan Yargıç	Atatürk'ten Anektodlar	24.05.2010
121 TESVİYE	Nail Güreli	Ç.'lıkta Öğrenebildiklerim	14.01.2010
	Boğaçhan Sözman	Hakikate Çıkan Basamaklarda Bilim ve Sanat	28.01.2010
	Sabri Ozan, Mustafa Çetinkol,	L.'nın Çırak D.'sinde Açılışının Ezoterik Yorumu	11.02.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Albert Ender, Sinan Gümüşlügil, Serkan Özkök, Deha Gelegen	Hermes Sırları	08.04.2010
	İhsan Elgin	Ölçüölülük - İtidal	22.04.2010
	Yalçın Kurtoğlu	Taş	03.06.2010
123 SABAH YILDIZI	Nusret Selen	Hacı Bektaő-ı Veli	15.02.2010
	Serkan Aktuğ	Tevazu ve Alçakgönüllölülük	15.03.2010
	Hitay Güner	Mu Medeniyeti	29.03.2010
	şevket Yılmazçetin	1307 Tapınak şövalyeleri, Mabetler ve Masonluk	10.05.2010
	Tuğrul Savaş	Kayıp Sembol	24.05.2010
	Burak Kayahan	Orta Hücre	24.05.2010
124 GÜNEY	Seyhan Altıntaő	M.'luğun Yazılı Olmayan Kuralları	07.01.2010
	Kuthan Savaşçın	Hiram Bir Sembol müdür? Neyi Anlatır?	04.03.2010
	Önder Öztürel	Hermetizm	15.04.2010
	Bora Esenler	Ezoterizm Temelleri	29.04.2010
	Levent Özdemir	Mitoloji ve Masonluk	13.05.2010
	Bora Esenler	Ezoterizm Tarihi ve Masonluk	27.05.2010
	Bora Esenler	Ezoterik Semboller	10.06.2010
125 ATAYOLU	Yavuz Tezcan	Kaybolan K.'ler	11.01.2010
	Murat Bilgili	Görev Anlayışı ve Disiplin	08.02.2010
	Melih Sisa	Katedral Ustaları	22.02.2010
	Cevad Güner	Büyük Localar Arası İlişkiler	19.04.2010
	Albert Ender, Sinan Gümüşlügil, Serkan Özkök, Deha Gelegen	Hermes Sırları	17.05.2010
	Sunel Diren	Bir Masonik Hikaye	31.05.2010
127 ALTAR	Ali Çakır	Çağlar Ötesinden Bugüne: Ayasofya	26.01.2010
	Turan Mutluay	Çanakkale Savaşları	23.02.2010
	Alev Güner	Beyin, Akıl ve Sezgi	06.04.2010
	Halit Yıldırım	Dogmalar ve Hür Düşünce	20.04.2010
	Orhan Çekiç	19 Mayıs'ın Cumhuriyet Tarihimizdeki Önemi	18.05.2010
	H. Hızlıalp, İ. User	Liderlik ve Masonluk	01.06.2010
	Nubar Kazanç	Üs. M.'un Sorumlulukları	15.06.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
129 NAR	Gür Çağdaş	Ekonomik Kriz ve 2010 Beklentileri	04.01.2010
	Zeki Alasya	4. B. Üs. Dr. Rıza Tevfik	18.01.2010
	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Üzerine	15.02.2010
	Tuncel Gülsoy	Jazz ve Masonluk	01.03.2010
	Taha Gencer	Mimarlık ve Masonluk	15.03.2010
	Pamir Sezener	Darwin ve Evrim	12.04.2010
	Mustafa Çetinkol, Sabri Ozan, Mete Üstünsöz, Üstün Gürtuna	Coşkun Akan Nehrin Gizemi	26.04.2010
	Alim Akgün	Bir M. Gözüyle Kudüs	10.05.2010
	Mert Ergil	Dante: İlahi Komedy	24.05.2010
	Özer Yelçe	M.'lukta Notaların Gücü	07.06.2010
131 YÜCEL	İlker İnal, M. Ürünsak	Eşlerimiz ve Çocuklarımızla M.'luk	18.02.2010
	Ergun Zoga	M.'ik Kiőilięin Geliőtirilmesinin Gereği ve Önemi	04.03.2010
	Şevki Can	Kendini Bil,3-5-7 ve Perde	01.04.2010
	Fahrettin Ocan	Bir Kadim Gelenek: Ezoterizm	29.04.2010
	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	13.05.2010
	Asaf Tanağar	Sır Saklamak	27.05.2010
132 GÜZELLİK	Mahmut Çınar	K. Sofrası: Mana ve Ehemmiyeti	07.01.2010
	Mehmet Saim İzli	Ülkelere Göre Ritler ve Ritüel Ort.	21.01.2010
	Cengiz Süer	Hasan Âli Yücel	04.03.2010
	Haluk Talu	Masonik Anlatım	18.03.2010
	Nihat Gök	Spekülatif M.'luğun Operatif M.'lukta Yeri	01.04.2010
	Nejat Aksel	Ahlak ve Erdem Üzerine Hür Masonluğun Temel İlkeleri	15.04.2010
133 KÜRE	Metin Kuő	İlkçağda Orta ve Yakındoğu'da Ezoterizm	22.02.2010
	Bilgin Turnalı	Ortaçağda Orta ve Yakındoğu'da Ezoterik ve Heterodoks Akımlar	05.04.2010
	Yasef Yusuf Abuaf	Yontma Sanatı	03.05.2010
	Vedat Öztürk	Orta ve Yakındoğu Ezoterizminin Batı'ya Aktarılması	17.05.2010
	Cankut Özkorkut	Katarlar	31.05.2010
	Erol Uziyel	İkçağda ve Ortaçağda Avrupa'da Operatif Masonluk	14.06.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
135 ÇEKİÇ	Yılmaz Suner	Tolerans, Hoşgörü ve Düşündürdükleri	05.01.2010
	Murat Bilgili	Masonlukta Bilgelige Giden Yol Ütopya Değildir	19.01.2010
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Sembolik Masonlukta Çalışma Tabloları	16.02.2010
	Ömür Altunçizme	Şeyh Bedrettin ve Varidat	02.03.2010
	Kadir Dabbağoğlu	Paradokslar	16.03.2010
	Emrah Yurtçu	Pişmanlık	27.04.20100
136 KOZA	Gökhan Esen	Ülkü Mabedi	14.01.2010
	Selçuk Onart	Akl-ı Hikmet	08.04.2010
	Cem Heper	Kalbin Tarihçesi	22.04.20100
	Affan Acar	Mabet, Ritüel, Loca	27.05.20100
139 TAŞOCAĞI	Eren Erbabacan	Ezoterizm ve İnisiyasyon	13.01.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M.'luk	10.02.2010
	Viktor Sidi	Tekris Sürecine İlgörüsel Bir Bakış	10.03.2010
	Tanol Türkoğlu	Bilgi Çağı ve Masonluk	24.03.2010
	İlhan Or	Süleyman Mabedi	07.04.2010
	Behçet Kurtoğlu	Ezoterizm, Dante ve Ötesi	05.05.2010
	Yılmaz Suner	Tolerans, Hoşgörü ve Düşündürdükleri	02.06.2010
141 MİMAR HİRAM	B. Menzilioğlu	Tarihsel Süreçte Etik Teoriler	03.03.2010
	Nebi Önder	Doğu-Batı Bağlamında Metafizik	17.03.2010
	Bülent Gürser	Galata 1721/Nur-u Ziya S. 1965	31.03.2010
	Bülent Gürser	Galata 1721/Nur-u Ziya S. 1965 2. Bölüm	14.04.2010
	Bülent Gürser	1965 Olayları	28.04.2010
143 ANIT	S. Zengin, B. Sözman, F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	12.04.2010
	Cem Ayhan	M.'ik Bakış Açısı ile Gelibolu 1915	24.05.2010
144 KÖRFEZ	Mehmet Tansal	Paris Komünü ve Masonlar	04.02.2010
	İlker İnal, M. Ürünsak	Eşlerimiz ve Çocuklarımızla M.'luk	04.03.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Dünya Masonluğundaki Yeri	18.03.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH	
146 ZEYTİNDALI	Mehmet Saim İzli	Ülkelere Göre Ritler ve Ritüel Ort.	29.01.2010	
	Aras Őenvar	Kendimizi Biliyor muyuz?	28.02.2010	
	Hitay Güner	Örnek, Önder M.	12.03.2010	
	Ahmet Şenkut	Siyah Beyaz Yer Döşemesinin Gizemi	26.03.2010	
	Gürkan Aktoluğ	Çalışma Tablolarımızda Tarihsel Bir Gezinti	09.04.2010	
	Fahir Gök	Doğ'u'dan Bir Ses	21.05.2010	
	Önder Öztürel	Hermetizm	04.06.2010	
	147 IRMAK	Yaşar Onay	İnsanlık Nereye Gidiyor?	16.02.2010
Hall Ege ÖzgentaŐ		M.lukta Konuşma ve Davranış Adabı	02.03.2010	
Sinan Mert Şener		Mabetlerimizimin Mimarisi ve Sembolizması	16.03.2010	
Atilla Gönenli		Engizisyon	13.04.2010	
HaŐim Büyükbacı		Simge Kavramı ve Simgesel Ça.	27.04.2010	
Zihni Tekin		Teklif ve Rehberlik	11.05.2010	
Cengiz Coşkun		Kefalet ve Tahkikat	25.05.2010	
Serhat Kut		Süleyman Mabedi	08.06.2010	
150 SEBAT	Yıldırım Baysal	Aydınlanma	23.02.2010	
	Hakan KaŐkal	Ç. K.'lerle M.'ik Sohbet	09.03.2010	
	Vitali Saporta	Masonlukta Kardeşlik Sevgisi	23.03.2010	
	Ahmet Zeki Özgen	Bilgin Mason, Bilge Mason	06.04.2010	
	Remzi Sanver	M.'luğn Dünü, Bugünü ve Yarını	20.04.2010	
	Yalçın Erceber	Üs. Kimdir? Görevleri Nelerdir?	04.05.2010	
	Doğan Ziya Başak	Benjamin Franklin K.	18.05.2010	
	151 SEVGİ YOLU	Murat Türker, Alp Artam, Erhan Yorgun	İnisiasyon 3	19.04.2010
T. Günal, C. Dağ, G. Erdal, E. İŐbilen, E. Orhon		7 Temel Bilim	03.05.2010	
M. Bertan, B. Temüroğlu, H. S. Kır, T. Müller, S. Yamaner		Rit 2	17.05.2010	
A. Aktürk, Y. Güleç, A. AŐar, K. KiriŐ		Rit 3	14.06.2010	
155 RÖNESANS		Mithat Melen	Kardeşlik, Sevgi, Tolerans	29.12.2009
		Selçuk Erkalır	Masonluk ve Medeniyet	12.01.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Y. Besalel, Cemil Ortaç	3. D. Sembolizmasının Orijinleri	23.02.2010
	Selçuk Erkalır	Masonluk ve Medeniyet - 2	09.03.2010
156 VEFA	Vitali Saporta	Masonlukta Kardeşlik Sevgisi	05.03.2010
	Nubar Kazanç	Masonlukta Teklif, Tahkikat ve Rehberlik	28.05.2010
157 SUR	Zihni Bengier	3 T / Teklif, Tahkikat , Tekris	07.01.2010
	Cesaretin Ayvaz	Doğu'dan Genel Kurallara Bakış	21.01.2010
	Bülent Akkan	100. Yıl	04.03.2010
	İlker İnal	Mason ve Nitelikleri	01.04.2010
	Barbaros Sağıdıç	Ezoterizm	15.04.2010
	E. Güngör, M. Gönülalan	Anadolu Efsanelerinden Tanrılarına	13.05.2010
	Önder Öztürel	Hermetizm	27.05.2010
160 AYDINLANMA	Remzi Sanver	1. Derecenin Tablosu	24.02.2010
	Remzi Sanver	2. Derecenin Tablosu	24.02.2010
	Remzi Sanver	3. Derecenin Tablosu	24.02.2010
	Halit Kakinç	Sembolizma	10.03.2010
	S. Zengin, B. Sözmen,	Sokrates'in Savunması	24.03.2010
F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Yıldırım Ekmekçiler	Kutsal 7	07.04.2010
	Ahmet Han	Ölümsüzlük Mümkün Bir Düş mü?	21.04.2010
161 AKASYA	Cevad Gürer	Büyük Localar Arası İlişkiler	25.02.2010
	Mustafa Ahmet Denizli	Tıp Bayramı	11.03.2010
	Behçet Kurtoğlu	Ezoterizm, Dante ve Ötesi	25.03.2010
163 ATAİZİ	Ataizi Masorifik	Renkler	25.03.2010
	Sembolizma Grubu	Alternatif Tarih ve Masonluk	08.04.2010
	Unvan İnci	Tevazu ve Hoşgörü	20.05.2010
	Kemal Horasan		
167 SÖZ	Mordo Murat Pinhas	Sümerler	05.01.2010
	Celil Layiktez	Ana Hatlarıyla Türk M.'luk Tarihi	19.01.2010
	Murat Gülerşen	G Harfi	13.04.2010
	Murat Toygar	Pisagor	11.05.2010
	Davut Berker	M.'luk Karşısı İlk Film	25.05.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Geleceğine Dair Düşünceler	08.06.2010

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
168 AKEV	Fadıł Altop	Felsefe ve Őir	05.02.2010
	Önder Öztürel	Descartes - Akılcılık Felsefesi	19.02.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M.'luk	05.03.2010
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve İnanç	19.03.2010
	Atilla Celal Bayar	Hermetizm'de Tekris	02.04.2010
	Seren Kutadgu	Duvardaki İnsan, İnsandaki Duvar	16.04.2010
173 CUMHURİYET YILDIZI	Ahmet Şenkut	Eski Yükümlölükler	13.01.2010
	Tuncel Gülsoy	Caz ve Masonluk	01.02.2010
	Bölent Bora	Hasenat	10.02.2010
	Sunel Diren	Bir Masonik Hikaye	24.02.2010
	Güngör Önal	İnisiyasyon, Ezoterizm, Sembolizma	10.03.2010
	Mehmet Bural	Landmarklar	07.04.2010
	Yılmaz Suner	Tolerans, Hoşgörü ve Düşündüğüleri	05.05.2010
	Cengiz Or	Geçiş Töreninin Sembolizması	21.05.2010
	Umur Çolgar	Ezoterizmde Bir Deney: Bedrettin	02.06.2010
174 İSTANBUL	N.Timur, M. S. Sezgin	Adalet Kavramı ve İnsan Hakları	19.03.2010
	Mehmet Saim İzli	Ükelere Göre Ritler ve Ritüel Ort.	02.04.2010
	Kemal Gönenç	Vicdan	16.04.2010
	Zeki Alasya	4. BÜ. ÜS. DR. RIZA TEVFIK	28.05.2010
175 PETEK	Fahrettin Ocan	Bir Kadim Gelenek: Ezoterizm	14.01.2010
	Koray Alpaslan	Müzik Dinlemek Kolay İŞ Değil	11.02.2010
	Ulvi Kadakal	İstanbul'un İlk'leri ve En'leri	11.03.2010
	Fahrettin Ocan	Masonluk Üzerine Sohbet	06.05.2010
177 ZAFER	Murat Bilgili	Masonluktan Bilgeliğe Giden Yol Ütopya Değildir	07.01.2010
	E.Eminoğlu, C.Özsu, K. Akın, M.Uysal	Delf Mabedi	04.02.2010
	S. Zengin, B. Sözman,	Sokrates'in Savunması	24.03.2010
	F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	Krali Sanat ve IŐık Őehir	18.03.2010
	M. Tansal, E. Sevinç	Hariciyi Nasıl Seçmeliyiz?	01.04.2010
	İlhami Kulen	L.'nın Çırak D.'sinde Açılışının Ezoterik Yorumu	15.04.2010
	Sabri Ozan, Mustafa Çetinkol,		

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
179 BİLGE	Yılmaz Suner	Tolerans, Hoşgörü ve Düşündürdükleri	30.12.2009
	Yavuz Tezcan	Derinliklerden - Deprofundis	13.01.2010
	Murat Bilgili	Masonluktan Bilgelige Giden Yol Ütopya Değildir	10.02.2010
	Murat Gündoğan	Masonlukta Ezoterizm	10.03.2010
	Zafer Kural	Gelenek, Landmarklar ve Yorum	24.03.2010
	M. Tansal, E. Sevinç	Krali Sanat ve Işıık Őehir	07.04.2010
	Yalçın Erceber	Hür M. Kimliği ve Aydın İnsan	05.05.2010
180 KALKEDON	Erdal Acar	Masonik Kültür	11.01.2010
	Erdem Yakar K.	Bü. L. Müf. Kimdir, Vazifeleri Nelerdir?	02.11.2010
	Yunus Borhan	Doğu'dan Gelen Işıık: Neden Buradayız?	05.02.2010
	Can Baycan	Alev Saçan Yıldız	05.02.2010
	Engin Yolaç	Doğu'dan Gelen Işıık: Görev Duygusu	08.02.2010
	Erdal Acar	Ayna Sembolizması	08.02.2010
	Ahmet Arol	Doğu'dan Gelen Işıık: Sevgi	22.02.2010
	İlhan Üttü	Hümanizm	22.02.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Dünya Masonluğundaki Yeri	22.03.2010
	Ümit Güngördü	Doğu'dan Gelen Işıık: Mozaik Döşemeler	19.04.2010
	Doğan Tamer	İbni Haldun	19.04.2010
	Ufuk Kayador	Doğu'dan Gelen Işıık: K.'lik Özlemi	03.05.2010
	Engin Işııtan	Eski Çağlarda İnişiyeye	03.05.2010
181 VATAN	Fahrettin Ocan	Türk Masonluk Tarihinden Notlar	24.02.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	10.03.2010
	Zeki Alasya	4. Bü. Üs. Dr. Rıza Tevfik	24.03.2010
	Mehmet Demirel	Masonik Sohbet	21.04.2010
	Okan Işıın	Hür M.'lukta M.'lik Bilgi Alıő Veriőine Neden Önem Verilmektedir?	05.05.2010
	Emrullah Taşındı	Bakmak ve Görmek	02.06.2010

184 ERMAN	Oğuz Tegin	Non Nobis Domine	03.03.2010
	Oğuz Tegin	Templier Şövalyeleri	09.06.2010
185 SİMGE	Emre Tavşancıl	Masonluk ve Laiklik	22.02.2010
	Mehmet Durakoğlu	Masonlukta 5 Sütun	14.06.2010
186 LOTUS	Nubar Kazanç	Masonlukta Teklif, Tahkikat ve Rehberlik	17.02.2010
	Mehmet Tansal	1871 Paris Komünü ve Masonlar	03.03.2010
	Murat Bilgili	Masonlukta Bilgelige Giden Yol Ütopya Değildir	17.03.2010
188 KOŞUYOLU	Soner Akyol	Perdeyi Aralamak	19.01.2010
	Mehmet Göktepe	Anadolu'da Bir İnanç	30.03.2010
	Soner Akyol	Sokrates'in Ölümü	13.04.2010
	Burhanettin Kesici	Antik Çağ Felsefesi	11.05.2010
	Mete Sütunç	Güzel Düşünceler	08.06.2010
189 HUZUR	A.Ender,S. Gümüslügil, Serkan Özkök, Deha Gelegen	Hermes Sırları	20.01.2010
	Seren Kutadgu	Duvardaki İnsan, İnsandaki Duvar	03.03.2010
	Taner Gültekin	Unutulan Avadanlık	17.03.2010
	Şinasi Afacan	M.'ik Eğitim - Öğrenim	28.04.2010
	Mehmet Hacıhanefioğlu	İskenderiye Kütüphanesini Kim Yaktı?	12.05.2010
190 KRİSTAL	S. Zengin,B. Sözman F. Merter, K. Başar, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	12.01.2010
	Halit Erol	Şövalyelik ve Malta Şövalyeleri	19.02.2010
	İlker İnal	Eşlerimiz ve Çocuklarımızla M.'luk	23.03.2010
	İlker Erel	Mesleğimizden Esintiler	20.04.2010
	Necdet Uygurer	Tekâmül	18.05.2010
197 VİTRİOL	Remzi Sanver	M.'luğun Dünü, Bugünü ve Yarını	12.01.2010
	Teoman Fanuşçu	Yüreğimin Sesi	23.02.2010
	Tunç Timurkan	Ritler	18.05.2010
199 KUVVET	Fahrettin Ocan	Bir Kadim Gelenek: Ezoterizm	25.02.2010
	Mehmet Özpağda	Kalfa Derecesi Sembolizması	11.03.2010
	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	25.03.2010
	Cevad Gürer	Büyük Localar Arası İlişkiler	20.05.2010
200 EGERAN	İsmail Gerçek	Anadolu Aydınları - 1	05.02.2010

	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	19.02.2010
	Sabri Ozan, Mustafa etinkol, Zeki Alasya	L.'nin ırac D.'sinde Açılışının Ezoterik Yorumu	19.03.2010
	Harun Kuzgun	4. B. s. Dr. Rıza Tevfik	24.03.2010
	Orhan eki	En Muh. Enver Necdet Egeran K.	18.04.2010
		Atatürk ve 19 Mayıs Gerçeği	11.06.2010
201 İLERİ	Kerem Doksat	lm	18.01.2010
	Erol Değerli	İstemek ve Başarmak	12.04.2010
202 ATAAĞ	nder ztrel	Descartes - Akılcılık Felsefesi	20.01.2010
	Mehmet Saim İzli	lkelere Göre Ritler ve Ritüel Ort.	17.02.2010
	Erol Değerli	İstemek ve Başarmak	03.03.2010
	Mete Akyol	Anılarla, öykülerle ve Perde Arkasıyla Çanakkale	17.03.2010
	Somer neş	Masonluğun Sağlığımıza Yararları	31.03.2010
	Can Kapyalı	Kkenlerimiz, Gnel Değerlerimiz	14.04.2010
	Remzi Sanver	M.'luğun Geleneği ve Geleceği zerine Düşünceler	28.04.2010
	Sabri Ozan, Mustafa etinkol, S. Zengin,B. Sözmen	L.'nin ırac D.'sinde Açılışının Ezoterik Yorumu	12.05.2010
	F. Merter, O. Oktay, O. Korunan	Sokrates'in Savunması	26.05.2010
204 TOPRAK	Sunay Akın	Sunay Akın ve Söyleşiler	02.02.2010
	S. Zengin,B. Sözmen	Sokrates'in Savunması	16.02.2010
	F. Merter, K. Atabeyoğlu, O. Korunan	M.'luk Tarihinde Kısa Bir Gezinti	02.03.2010
	Ertan Karasu	İ Dünyamızda M.'luğun Yarattığı Muhteşem Paradoks	16.03.2010
	Murat Bilgili	Ketumiyet	30.03.2010
	Reha şahin	Osmanlı Döneminde Tıp Eğitimi	13.04.2010
	Reha şahin	Meşrutiyetten Günümüze Türk Masonluğu	27.04.2010
	Ergün Aybars	Harici lemde M.'luk	11.05.2010
	Fethi Grdl	Yavuz Sultan Selim	25.05.2010
	Hayri Uğur		
207KşETAşI	Nahit Kartal, Erginİstanbulloğlu	Hr Düşünce ve Hür Masonluk	12.03.2010
	G. Hacıibrahimoğlu, A. Erozan	Masonlukta Ezoterizm	26.03.2010

208 AKKAN	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Uzerine	05.01.2010
	Aytaç Manço	Küreselleşme, Ütopya ve Gerçek	03.03.2010
	Batur Şulen	Kalfa D.'sinde Ezoterizm	17.03.2010
	Hasan Ataşoğlu, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	31.03.2010
	Mecit Geboğlu, Bora Yalçın	Türk M.'luğunda 7. Dönem; 1965 Sonrası	07.10.2010
	Tunç Şanad, Zeki Alasya, Süleyman Şahin	Atatürk ve Cumhuriyet	11.11.2010
209 ADALET	İlker İnal	M. ve Niteliklerik	15.01.2010
	Sabri Ozan, Mustafa Çetinkol,	L.'nin Çıracık D.'sinde Açılışının Ezoterik Yorumu	12.02.2010
	Ömer Köker	Felsefenin İnanca Bakışı ve M 'luk	26.03.2010
	Sümer Gözüm	Zincirin Bir Halkası	09.04.2010
	Sedat Korkmaz	Tarihte İdeal Toplum Arayışları	07.05.2010
211 ALEV	Sinan Gürmen	Değer Önceliklerimiz	10.02.2010
	Turgay Beltan	Bilemediklerim	24.02.2010
	Ferda Devrim	Darwin	21.04.2010
	Yavuz Teoman	Knizm, Konfüçyüs, Taoizm	05.05.2010
	Orhan Okay	Ana Hatlarıyla Türkiye'de Masonluk Tarihi	02.06.2010
212 GÖNÜL DOSTLARI	Üstün Görtuna	Besteciler ve Ünlü Eserleri	10.02.2010
	Kamil Diriker	1965 Olayları	07.04.2010
	Tunç Pekmen	Hagakure'nin Ezoterik Yorumu	21.04.2010
214 KARDELEN	Halit Erol	Yaratılış	14.01.2010
	Ahmet Arslanbek	Dante ve Ezoterik İnisiyasyon	11.03.2010
	Baki Sodan	Demokrasi, Masonluk ve Disiplin	22.04.2010
215 SU	Naci Tugay	Masonlukta Şekil, Disiplin ve Özgürlük	06.01.2010
	Rıfki Kahramaner	Olumlu Bilim ve Aklın Işığında Mason K.'ler Nasıl Çalışmalıdır?	26.05.2010
	Aydın Durmaz	Cehalet ve Taassup	09.06.2010

* *
*

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ANKARA			
005 UYANIŞ	Gökhan Moray	Çanakkale ve Hatırlattıkları	19.03.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	02.04.2010
	Erim Tanju	Hermetizm ve Hermetik Tekris	04.06.2010
010 DOĞUŞ	Tevfik Orbey	Köy Enstitüleri	13.04.2010
	Murat Ergin	Değer	27.04.2010
012 YÜKSELİŞ	Seyhan Çenetoğlu	Platonik M.'luk	18.02.2010
	İlhan Yalçın	M.'ik Etiket	18.03.2010
	Mustafa Sayın	M.'luğun Geleceği Üzerine Düşünceler	20.05.2010
014 İNANIŐ	Yavuz Dirim	M.'ik Anlayıő	08.03.2010
	Atilla Akkaő	Günah	22.03.2010
	Ali Nihat Kök	Cumhuriyet Aydınlanması	10.05.2010
	Ahmet Kurtaran	Düşünce Gücü	14.06.2010
015 BİLGİ	Can Kapyalı	Bandırma Vapuru ve M.'lar	05.05.2010
	Remzi Sanver	Türkiye Büyük L.'sının Geleceği Hakkında Düşünceler	02.06.2010
021 BARIŞ	Bülent Ünal	Elias Ashmole	01.03.2010
	Murat Özbayoğlu	Invisible College ve Royal Society	05.04.2010
022 DİK MEN	Yener Ergüven	Dikmen'in Yazılı Olmayan Kuralları	01.04.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	15.04.2010
	Settar Dinler	Masonik Bilim	06.05.2010
	Yener Ergüven	Dikmen'in Yazılı Olmayan Kuralları	20.05.2010
027 YILDIZ	Levent Köylü	Yunus Emre	11.02.2010
	Enver Özcan	M.'luğun Kökenleri	25.03.2010
	Faysal Özcan	Türk M.'luk Tarihi	08.04.2010
	Tevfik Orbey, O Türev	Mozart K. ile 7 Yıl	27.05.2010
	Zeki Alasya	Ziya Gökalp	10.06.2010
036 ÇANKAYA	Oğuz Yılmaz	Vadi'deki Davranıőlarımız	12.02.2010
	Turan Kaya	Beklentilerimiz	26.03.2010
	Emin Gürol	Dilimiz - Türkçe'miz	11.06.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
038 ARAYIŐ	Ersan Öztuna	Pythagorası	02.03.2010
	Mete Gürler	Akıl Tutulması	30.03.2010
	Acar Tekinel	Landmarklar ve Yazılı Olmayanlar	06.04.2010
	Uğur Çilingiroğlu	Kalfa D.'si Ritüelinin Kökenleri	20.04.2010
039 ÜÇGÜL	Alper Ömeroğlu	Atatürk ve Meclis	14.04.2010
	Yahya K. Zabunoğlu	M.'ik Demokrasi	28.04.2010
045 AHİLER	Şinasi Şansal	M.'ik Navigasyon	28.01.2010
	Atilla Ersin	PaylaŐmak	11.02.2010
	Tacetin Civan	Tefekkür	25.02.2010
046 ÇAĞ	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	01.02.2010
	Mustafa Sayın	DüŐünen İnsanın Özgürlük Anlayışı	15.03.2010
	Mete Ataç	Bir K.'i Şiir ile Anmak	17.05.2010
	Turgan Varfı	Hasenat	07.06.2010
050 GÖNÜL MİMARLARI	Ahmet Kurtaran	İnisiyasyon ve Ezoterik Yorumu	16.02.2010
	Halit Yıldırım	Vicdan, Ahlak ve Korku Kültürü	02.03.2010
	Çağatay Gökmen	Çanakkale	16.03.2010
	Osman Bekir Susmuş	Efeler, Seğmenler, Zeybekler	06.04.2010
051 EŞİTLİK	Gürçil ÇelikleŐ	Haydn ve Müzik	12.01.2010
	Kerim Bora Yılmazyığit	Mabet Neden Duvarsızdır?	26.01.2010
	Ümit EkŐiođlu	Et Kemikten Ayrılıyor	09.02.2010
	Göktan Tezyürek	Çanakkale	23.02.2010
056 ANKARA	Okan IŞın	Hakikat ile Gerçek Arasındaki Farkı Kavrayabilme	16.04.2010
	Ender Arkun	Tanrı İnançlı ve Tanrı İnançsız Ahlak	21.05.2010
	Reha İpek, M. Alkılıç	Ezoterizm ve Neden Ezoterizm?	04.06.2010
	Mehmet Bekar	Türk Masonik Hukuku	18.06.2010
059 YUNUS EMRE	Okan IŞın	Kudüs Kenti ile Anılan Mabelerin Gizemi	25.01.2010
	Halit Yıldırım	Estetik, Güzellik ve Ruh Güzelliği	22.02.2010
	Ali Ulvi Dönmez	2.Yüzyıla Başlarken Ne Yapmalıyız?	22.03.2010

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
063 İLKE	Semih Tuncer	Mimarlık	12.02.2010
	Aytuğ Atabek	Vasiyetname	26.03.2010
	Atilla Erol	Gönye - Pergel	23.04.2010
064 ATANUR	Taner Ercan	Sinemada M.'luk	18.01.2010
	İsmail Çetin	Holistik Evren Tasarımı ve M.'luk	01.02.2010
	Tevfik Başar	İkinci Günah	15.02.2010
066 ÇUKUROVA	Erhan Tanrısever	Tebriz'li Şems'in 40 Kuralı	12.01.2010
	Volkan Zaimoğlu	İlaç Sektöründe Son Gelişmeler	09.02.2010
	Cüneyt İnanç	Masonluk ve İnanç	23.02.2010
	Ahmet Yeşilpınar	Masonca Davranmak	23.03.2010
	Mehmet Savatlı	Ketumiyet	25.05.2010
069 ERDEM	Halil Mülküs	2. D.'nin Felsefesi	16.03.2010
	Belgin Erkan	Yemin ve Mason	06.04.2010
	Ömer Şahinkaya	Sevmek Tanımaktır	20.04.2010
	Coşkun Özoğul	Üs. D.'sinin Düşündürdükleri	04.05.2010
	Çetin Gülovalı	Başlarken	18.05.2010
	Ali Osmay Güre	Darwin ve Evrim	15.06.2010
070 DENGE	Şinasi Şansal	M.'ik Navigasyon	09.02.2010
	Bülent Hatay, Ali G.	İnsan Ne ile Yaşar? Çevre ve Sorumluluk	23.02.2010
	Ufuk Ergun, Bülent Ka.	İnsan Ne ile Yaşar? Aşk / Sevgi	09.03.2010
	Sedat Yerli, Vefa Çiftç.	İnsan Ne ile Yaşar? Sır	23.03.2010
073 DOğAN GÜNEŞ	Okan Işın	İnsan Bir Alfabedir	11.01.2010
	Okan Işın	Mason Adayı Nasıl Seçilir?	08.03.2010
	Özcan Kaymak	Teklif ve Tahkikatta Dikkat Edilecek Hususlar	26.04.2010
076 TOLERANS	Altay Birand	Masonluk Nedir? Ne Değildir?	13.01.2010
	Suat Ungan	Tarihsel Açıdan Dünyada M.'luk	27.01.2010
	Can Pekiner	M.'ik Yaşamda Temel İikeler	10.02.2010
	Bülent Yılmaz	Hoşgörü ve Adalet	24.02.2010
	Hasan Kazanoğlu	Mit ve Masonluk	10.03.2010
	Ali Demirdağ	Operatif M.'luktan Spekülatif M.'luğa Geçiş	24.03.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Sönmez Çetinkaya	Sembolizma	14.04.2010
	Fatih Acan	Tekrisin Anlamı	26.05.2010
079 KUTUP YILDIZI	Emin Gürol	Dilimiz - Türkçe'miz	15.04.2010
	Asım Akin	Mason Kimliği Kazanma	29.04.2010
083 ÜÇNUR	Metin Aydemir	Özgür Düşünce	11.01.2010
	Mahmut Emin Varol	Hür Masonlukta Yaşam Felsefesi	25.01.2010
	Tacettin Civan	Ham Taşın Düşündürdükleri	08.02.2010
	Metin Aydemir	Anlamak ve Anlaşılmak	08.03.2010
	Mehmet Tomak	Bilim ve Özgürlük	22.03.2010
	Mehmet Araç	Özgürlük	26.04.2010
	Tuncay Kesim	Geçmişten Günümüze Özgürlük Anlayışı	24.05.2010
	Ahmet Kurtaran	Düşüncenin Gücü	14.06.2010
088 BAŐKENT	Necati Ekmekçiöğlu	Masonluk ve İzcilik	01.03.2010
	Yılmaz Kılıç	Masonlukta İletişim ve Dialog	15.03.2010
	Cahit Geveci	Üstatlık Ruhü	29.03.2010
	Ali Tarhan	Elitizm	05.04.2010
	Selçuk Buket	Bir Masona Yakışacak Şekilde Davranmak	19.04.2010
	Kemal Göl	Spiritüalizm	03.05.2010
	Ahmet Mete	Ç. D.'si Yemini	17.05.2010
	Gazanfer Can	Rehberlik	31.05.2010
091 GÖKKUŐAđI	Erçin Kasapoğlu	İnsan ve Sevgi	19.02.2010
	Ali Kaş	Doğu'dan Tekris Töreni Yorumu	05.03.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	02.04.2010
	Seyhan Çenetoğlu	M.'luk Tarihine Alternatif Bir Bakış	16.04.2010
	Zeki Alasya	1717 - 1909 İlk Dönem	30.04.2010
	Can Şener	M.'luk ve Sinema	21.05.2010
101 HOŞGÖRÜ	Tarık Şahım	İletişim ve Vücut Dili	06.01.2010
	Ayhan Özvatan	Özgür Düşünce ile Gelen Kültür	03.02.2010
	Bülent Köse	Nereden Geliyorum? Nereye Gidiyorum?	17.02.2010
	Muzaffer Tokhay	İnsanlık için Sevgi Mabedi Kurmak	03.03.2010

103 ANTALYA	Recai Tekoğlu	Kal. D. Sembolizmasının Kökeni	21.01.2010
	Ümit Işın	Ahilik	04.02.2010
	Erdiğç Yapan	Masonik Görev	01.04.2010
	Berkhan Savaşçın	Bu Yemin Bizdi Endişe Uyandırıyor	15.04.2010
	Orhan Ahiskal	Müzikte Sembolizma	06.05.2010
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Sembolik M.'luktaÇalışmaTabloları	20.05.2010
104 EKİN	Ayhan Erol	Hatırlayıp Unutmadıklarıım.	05.01.2010
	Erol Tuga	Masonluğun Geçmişine Seyahat	19.01.2010
	Firuzan Özkan	Ezoterizm	06.04.2010
	Halil Rifat Tarhan	İnisiyasyon	20.04.2010
	Cevat Tekin Yoldaş	Cahillik ve Taassuba Karşı Savaş	18.05.2010
109 YÖRÜNGE	Atilla Çatak	Siyah Beyaz ve Masonluk	12.01.2010
	Tezer Kutluk	Kanser Korunması	26.01.2010
	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Üzerine	09.02.2010
	Tahir Çebi	Masonik Adap	23.02.2010
	Onur Şengün	Tolerans ve Umursamazlık	09.03.2010
	Gökten Tezyürek	Çanakkale Savaşları	23.03.2010
	Kutlu Payaslıoğlu	Masonluk ve Müzik	13.04.2010
110 PERGEL	Demir Bayka	Sezgi	02.03.2010
	Hüsnü Çubukçu	Kalfa Avadanlıkları	02.03.2010
	Vefa Uysal	Kalfa Derecesinin Önemi	16.03.2010
	Orhan Özalp	Nutuk	20.04.2010
114 UYUM	Tuna Aksel, Y.Mehmet K.	Doğaperest - Ali Demirsoy	08.04.2010
	Demokan Erol, M. Kazım	Çağdaşlaşma Sancısı - D. Kuban	22.04.2010
	Aytekin Ülger, Cenap E.	Ezoterik Batını Doktrinler Tarihi - Cihangir Gener	27.05.2010
	Nejat Evis, Müjdat Kar.	Quatuor Coronati - Mimar Sinan Locası	24.06.2010
117 GÜNEY YILDIZI	Aytaç Vural	İslam ve M.'luk	25.03.2010
	Tamer Gök	Kendini Bil	08.04.2010
	Ziya Uzuneyüpoğlu	M.'luk ve Harici Yaşam	21.04.2010
	Hakan Palamut	Yemin	13.05.2010
122 AND	Hasan Vaizoğlu	Köşe Taşı	03.03.2010
	Nadir Elibol	Korkma, Ümit Et	17.03.2010

	Ali Kaş	Tekris ve M.'luk	21.04.2010
	Hikmet Yavuz Ercan	Atatürk, Biz ve Yabancılar	05.05.2010
	Aydın Esen	Ortadoğu'da Barış ve Sevgi	16.06.2010
126 ESKİŞEHİR	Taner Ercan	Yeni Dünya Düzeni	11.01.2010
	Baki Sodan	Neden Masonluk?	08.02.2010
	Şuayip Balta	Dünya Neyi Arıyor?	22.02.2010
	Murat Sümer, Toros Ca.	K.'im Mozart	22.03.2010
	Vedat Öztürk	Evren, İzafiyet ve Masonluk	12.04.2010
	Mehmet Saim İzli	Ükelere Göre Ritler ve Ritüel Ort.	26.04.2010
128 ÇINAR	Ali Ulvi Dönmez	Sayılarla 100. Yılında Türk Masonluk Tarihi	07.01.2010
	Osman Demirbaş	Hermetizm ve Masonluk Tarihi	21.01.2010
	Mustafa Sayın	M.'luğun Geleceği hk. Düşünceler	18.02.2010
	Teoman Alptürk	Öteki Olmak, Öteki'yle Yaşamak	18.03.2010
	Zafer Ergül	Evrenin Düzeni ve Ahengi	15.04.2010
	Yuda Yürüm	M.'luğun Modern Bilime Etkisi	06.05.2010
	Adnan Aksu	Atalarımız Hür Duvarcılar	20.05.2010
	Saner Başaran	Tasavvuf	03.06.2010
130 EVRİM	Caner Bozyel	Hoşgörü	01.02.2010
	Nadir Elibol	Korkma, Ümit Et	19.04.2010
	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	03.05.2010
	Beşir Erakman	Değişim	17.05.2010
137 PUSULA	Osman Dalaman	Türk Masonluk Tarihi	17.02.2010
	K. Önder Kefoğlu	Tefekkür Hücresi	03.03.2010
	Bülent Erdemli	Tekris Töreni	17.03.2010
	Murat Pirgaip	Yemin	21.04.2010
140 ODAK	Erol Alpay	Yazılı Olmayan Kurallar	04.02.2010
	Şahin Yenişehirlioğlu	İki İstiare	18.02.2010
	Tuğrul Tankut	Ölüm ve İnsanoğlunun Ölümsüzlük Arayışı	04.03.2010
	Taylan Aygün	M.'lukta Devamın Önemi	18.03.2010
	Aykulu Orkun	Atatürk'ün Mirası	01.04.2010
152 DEFNE	İhsan Delilbaşı	Felsefe Nedir?	03.02.2010
	Mete Ünal	Barok Müzik	17.02.2010
	Hasan Ataşoğlu, Turgut Tiftik, Ahmet Tezel, Ahmet Hikmet Turan	Kayıp Sembol	17.03.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Levent Birgen	Masonluğu Etkileyen Diğer Felsefi Yaklaşımlar	21.04.2010
153 BİLİM	Yılmaz Mazlumoğlu	Laiklik M.'ların Misyonudur	27.01.2010
	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	28.04.2010
	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	03.05.2010
154 ÖZGÜRLÜK	Emin Akata	Her Yönüyle İnsan: Teknoloji ve İnsan	23.02.2010
	Remzi Buharalı	Her Yönüyle İnsan: Sanat ve İnsan	23.03.2010
	Bülent Akçatepe	Her Yönüyle İnsan: Hukuk ve İnsan	13.04.2010
	Cevad Gürer	Her Yönüyle İnsan: Kâmil İnsan Mason	27.04.2010
	Şenol Babuşçu	Her Yönüyle İnsan: Ekonomi ve İnsan	11.05.2010
158 MOZAIK	Ali Ulvi Dönmez	2. Yüzyıla Başlarken Ne Yapmalıyız?	12.03.2010
	P. Tevfik Cephe	Mesleğimizde Kalfa Derecesi	14.05.2010
	Mustafa Göklü	Sevgi ve Hoşgörü	28.05.2010
159 GÜNEŞ	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	11.03.2010
	Giray Süzen	Mesleğimizi Temessül ve Temsil Etmek	25.03.2010
	Ahmet Şenkut	Eski Yükümlülükler	08.04.2010
	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	22.04.2010
	Seçkin Okşar	Estetik	24.06.2010
162 ÇAĞRI	Müfit Metin	Sevgi ve Saygıya Saygılı Olabilmek	26.01.2010
	Fevzi Akansel	Aydın mı? O da kim?	09.03.2010
	Behçet Kamoy	Altmış Yıl Sonra	
	Mustafa Sayın	Hayattan Öğrendiklerim	11.05.2010
		M.'luğun Türkiye'deki Geleceği	25.05.2010
165 HİTİT GÜNEŞİ	Orhun Altınal	Kardeşlik Sofraları	25.01.2010
	Rahmi Tuncalp	Regius El Yazması	08.02.2010
	Orhun Altınal	Sütunlar	24.05.2010
BİRLİK	Mahmut Kış	M.'luk ve Kadim Kökenleri	02.02.2010
	Cevat Tahmazoğlu	İnisiyasyon ve Ezoterik Yorumu	16.02.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Öner Çakar	Operatif M.'larda İşaretler	02.03.2010
	Murat Yıldırım	Kendini Tanımak	16.03.2010
	Özer Özsinmaz	Ritüeller ve Ritler	06.04.2010
169 TANYILDIZI	Ercan Tura	Masonluğun Temel İlkeleri	11.01.2010
	Uğur Çilingiroğlu	Geçiş Törenimizde Tasavvuf İzleri	08.03.2010
	Onur Arsal	Verdi ve Müzik Sanatının Gücü	10.05.2010
	Remzi Sanver	Türkiye'de ve Dünya'da M.'luğun Bugünü ve Yarını	14.06.2010
170 ŞAFAK	Sezai Yılmaz	Geçiş Ritüeli'nin Satır Araları	25.02.2010
	Mustafa Balıkçioğlu	Sahra Locaları	25.03.2010
	Cengizhan Erzincan	Gnostizm ve Masonluk	08.04.2010
	Emin Gürol	Dilimiz, Türkçemiz	29.04.2010
	Cevad Gürer	Büyük Localar Arası İlişkiler	13.05.2010
	Metin İmir	Bir Çırak Yetiştirmek	27.05.2010
183 SİMURG	Gökhan Tok	Ezoterik Okullar	11.02.2010
	Koray Özalp	Ankara'da M.'luğun Doğuşu ve Gelişimi	25.02.2010
	Azmi Kelemcisoy	Özgürlük	11.03.2010
	Gürman Suner	M.'lukta Kardeşlik ve Hoşgörü	22.04.2010
191 SEDİR AĞACI	Semih Leloğlu	Masonluk ve Semboller	08.01.2010
	Oktay Ergin	Yaşam Felsefesi	12.02.2010
	Turgan Vargı	Hasenat	12.03.2010
	Yaşar Yücel Güngen	Kuvvet	26.03.2010
	Tuğcan Özcan	Evrım ve Kalıtım	09.04.2010
	Avarkan Atasoy	Atatürk	14.05.2010
	Selman Ungan	Sedir Ağacı	28.05.2010
193 BİRİKİM	Okan Işın	Evrenin Şarkısını Söylemek	01.03.2010
	Murat Taşdemir	Ya Yoksa	05.04.2010
194 AYDINLIK	Ender Kefoğlu	Masonluk	14.04.2010
	Gökhan Moray	Çanakkale ve Hatırlattıkları	28.04.2010
	Ateş Şenol	2. Derece	26.05.2010
195 KAYNAK	Serdar Tekinel	El Kindi	10.02.2010
	Erdiñ Aydın	Paracelsus	10.03.2010
	Oğuz Karaeminoğluları	Descartes	24.03.2010

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Selim Erkut	Darwin	09.06.2010
	M. Ertan Gökmen	İbn-i Arabi	23.06.2010
196 SAĞDUYU	Ahmet Kaya	Masonik Landmarklar	11.01.2010
	A. Can Göçük	Kimlikler ve Aidiyet	25.01.2010
	Haluk Tokmak	Masonik Davranışlar	22.02.2010
	Muhittin Biricik	Çağdaşlık Yolunda İnsan	22.03.2010
	Belgin Erkan	Yemin ve Mason	12.04.2010
	Rıfat Eker	Süleyman Mabedi ve Hayatın Mühendisliği	26.04.2010
	A. Can Göçük	Kimlikler ve Aidiyet	25.01.2010
	Gülhan Slem	Dinin İlim ve Felsefeyle Çatışması	14.06.2010
203 ÖNDER	Bahri Öktem	Bir M. Gibi Davranmak	08.04.2010
	Güngör Öcal	Öncesi ve Sonrasıyla İlk Meclis	22.04.2010
	Atilla Affan Darılmaz	Pergelin Ayaklarını Serbest Bırakmak	13.05.2010
	Kadir Durul Dalgıç	Törenlerin Sembolizması	27.05.2010
	Zeki Alasya	Ziya Gökalp	10.06.2010
206 YÖNTEM	Hasan Bilgili	Aydınlanma ve Felsefe	29.01.2010
	Serhad Zenginbedük	Aydınlanma ve Kadın	05.02.2010
	Vefa Çiftçioğlu	Sır	02.04.2010
	Tuncay Kesim	Devamsızlığın Nedenleri	21.05.2010
210 DÜŞÜN	Ender Arkun	Özgür Düşünce, İnanç ve M.'lük	24.03.2010
	Necdet Ersoy	Erdemli Bir Aydın Olmak	14.04.2010
	Haluk Ar	Kalfa Derecesinin Sembolizması	26.05.2010
216 ADANA	Kadir Ateşok	Düşünmek, Araştırmak ve M.'lük	18.01.2010
	Murat Erem	Piramit	01.02.2010
	Halit Yıldırım	Tanrı Algılayışı	15.02.2010
	Metin Akyüz	İnsan Nedir?	01.03.2010
	Cevad Gürer	Büyük Localar Arası İlişkiler	05.04.2010
217 SÜMER	Onur Arsal	Verdi ve Müzik Sanatının	22.01.2010
	Ali Ulvi Dönmez	Sayılarla 100. Yılında Türk M.'luğu	12.02.2010
	Ali Kaş	Platon Felsefesi	26.02.2010
	Emin Gürol	M.'lukta Yazılı Olmayan Kurallar	12.03.2010
	Nazif Uygur	Localar Genel Tüzüğü	09.04.2010
	Bülent Çakım	Fransız M.'luğu	20.05.2010
	Ata Atalay	G. Washington M.'ik Mabedinde Bir Gezinti	03.06.2010

LOCASI	KONUŐMACHI	KONU	TARİH
İZMİR			
004 İZMİR	Avram Ventura	Tutkular Karşıında Mason	22.04.2010
	Sabri Acar	Rönesans'tan Hürmanizm'e ve Aydınlanmaya Yolculuk	20.05.2010
013 NUR	Renan Ataman	Cesaret ve Yüreklilik	16.03.2010
	Ömer Akyüz	Beethoven'in 3. Senfonisinin Yorumu	11.05.2010
016 PROMETHEE	Sıtkı Aytaç	Ezoterizm, Farkındalık ve Kendini Bilmek	24.03.2010
	Serkan Odaman	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Masonluk	07.04.2010
	Selim Besimzade	Tekris Süreci	21.04.2010
024 GÖNÜL	Eyüp Karaçoban	Kardeşlik Sevgisi	01.04.2010
	Hasan İkat	Hakikate Yürüyüşümüz	15.04.2010
	Sina Serinken	Zaman	13.05.2010
025 İRFAN	Ahmet Esat Tuçtüre	Zıtlar, Ahenk, Evrensel Denge	05.04.2010
	Sıtkı Karapınar	Üç Sütun	19.04.2010
	Cezmi Özcürer	Köy Enstitüleri	03.05.2010
026 ÜMİT	Ahmet Şenkut	Siyah Beyaz Yer Döşemesinin Gizemi	02.03.2010
	Alp Gürkan	Masonlukta Ne Kazandım?	16.03.2010
	Ata Bozoklar	Bilim, Kuantum ve Ötesi	13.04.2010
	Kaya Manoğlu	Evrenin Ulu Mimarı	27.04.2010
	Mehmet Çelebisoy	Masonik Öğretinin Dayanıılmaz Güzelliği	11.05.2010
042 EPHEBUS	Akın Kuyumcu	Sarkaç kavramların Eksenini	15.03.2010
	John Fitzgerald	Sanatta Masonik Sembolizma	12.04.2010
	Mümtaz Bademli	Doğmamış Kardeşe Mektup	10.05.2010
047 EYLEM	Yüksel Kazmirci	Ezoterizm Niçin M.'ik Öğretinin Temel Taşıdır	15.02.2010
	Murat Gomel	Ateşin Öyküsü	15.03.2010
	Üner Birkan	Eylem'in Anımsattıkları	29.03.2010
	Üzeyr Kırca	Masonluk ve Umuda Yolculuk	26.04.2010
	Adem Güler	Sır	24.05.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
061 MANİSA	Ziya Aksan	Ben Bir Mabet Ustasıyım	21.04.2010
	Aysin Őahbaz	Düşünce Özgürlüğü ve Hukuk	05.05.2010
065 EGE	Yüksel Kazmirci	Ham Taş, Çırac Avadanlıkları ve Küp Taş	15.04.2010
	Bünyamin Hazan	Kalfa Derecesi Sembolizması	29.04.2010
	Mithat Esener	Kalfa Derecesi Sembolizması	29.04.2010
	Faruk Ergöner	Aydınlanmak İçin Yan, Aydınlatmak İçin Yanma	13.05.2010
	Kaan Yaralıoğlu	Her Şey Bir Nefesle Başlar	27.05.2010
	Őeyda Çetin	Üstat Derecesi Sembolizması	10.06.2010
071 İŞİN	A. Nuri Erçetin	Ortaçağın Aydınlığı	18.01.2010
	Attila Erdemli	Kişilik, Kimlik ve Masonluk	01.02.2010
	Önder Kayın	25. Kuruluş Yılıımız	15.02.2010
	Ergöl Kalefer	Der-viŐ	26.04.2010
072 BAŐARI	Ömer Ahmet Gülağ	Masonluk'ta Disiplin	08.03.2010
	Nejat Kutup	Bir Özgürlük SavaŐçısı: Giordano Bruno	05.04.2010
	Kaya Manaoğlu	Sembolizm ve Ezoterizm	31.05.2010
078 ÜÇ SÜTUN	Remzi Sanver	Ritüellerimiz Üzerine	11.02.2010
	Oğuz Özer	Dönemeçli Merdiven, Nereye?	25.02.2010
	Bülent Őenocak	Sayılar ve Sembolizm	11.03.2010
	Tanju Mutlu	Ezoterizm ve Masonluk	25.03.2010
	Bozkurt Güvenç	Hayatın Anlamı	08.04.2010
	Yüksel Kazmirci	Ham Taş, Çırac Avadanlıkları ve Küp Taş	06.05.2010
	M. Ali Özdoğan	Tevazu ve Samimiyet	20.05.2010
082 KARŐIYAKA	Halis Ak	Genetik, Etik ve Biz	01.03.2010
	Hamit Serdar Çötört	Dünyada Kötülük Neden Var?	15.03.2010
	Levent Önsal	Doğu'ya Bakış	29.03.2010
	Üzeyir Kırcı	Çevre ve İnsan	12.04.2010
097 BODRUM	Ünal Salaryan	Düşünmek	11.02.2010
	Erhan Özatay	Gönül Gözüyle Ayna'mıza Bakabiliyor muyuz?	25.03.2010

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Ali Rıza Sayzen	Ezoterizm ve Son Kurumu M.'luk	08.04.2010
	Yüksel Kazmirci	Ham Taş, Çırak Avadanlıkları ve Küp Taş	22.04.2010
099 KORDON	Abidin Yeni	Masonik Geleneklerimiz	11.03.2010
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk	25.03.2010
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Popüler Kùltür ve Masonluk	06.05.2010
102 DOĞA	Őeyda Çetin	Kutsal Geometri	06.04.2010
	Kenan Oktay	Kendini Bil	20.04.2010
	Mehmet İhsan Yavuzıılmaz	Masonik Öğreti ve Yöntem	18.05.2010
105 TAN	Osman Arslan	Estetik	02.03.2010
	Ahmet Akpınar	21. YY.'da Mason Olmak	30.03.2010
	Ergin Algim	M.'lukta Yazılı Olmayan Kurallar	11.05.2010
113 OCAK	Baybars Veznedaroğlu	Bencilik İyi Duyguları Yok Eder	04.03.2010
	Bülent Kayahan	Düşünüyorum, Öyleyse Varım	15.04.2010
	Ahmet Esat Tuçtuşe	Tabular, Totemler ve Animizm	13.05.2010
115 ŐAKUL	Ahmet Tarık Pekel	Ezoterizm	08.03.2010
	Ahmet Hadi Gedik	Neden Semboller?	05.04.2010
	Cüneyt Akdeniz	Masonik İdari Yapı	19.04.2010
	Ali Eke	Bilmek, Olmak, Yapmak	03.05.2010
134 MARMARİS	Recep Şener	Gerçekleşen Ülkü	18.03.2010
	Yüksel Kazmirci	Ezoterizm Niçin M.'ik Öğretinin Temel Taşıdır?	20.05.2010
	Erhan Özatay	Gönül Gözüyle Ayna'mıza Bakabiliyor muyuz?	17.06.2010
138 NOKTA	Demir Savaşçın	Masonik Görev Anlayışı	11.01.2010
	Yılmaz Saraçoğlu	Masonik Sohbet	05.04.2010
	Haldun Özörten	Masonluk ve Müzik	03.05.2010
142 İMBAT	Namık Onmuş	Masonik Ahlâk	12.01.2010
	İbrahim İzmit	Bilim, Felsefe ve Toplum	23.02.2010
	Ahmet Sert	Masonluk ve Dostluk	23.03.2010
	Yüksel Kazmirci	Ezoterizm Niçin M.'ik Öğretinin Temel Taşıdır?	06.04.2010
	Murat Tekşen	Çürüme Kabı	04.05.2010

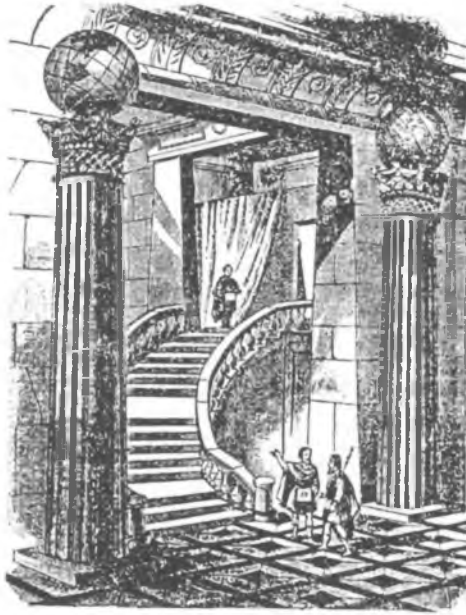
LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
145 NİRENGİ	Türkhan Slem	Vicdan ve Erdem	18.02.2010
	Ergün Aybars	18 Mart'tan Barıőa	18.03.2010
	Üzeyir Kırca	Çevre ve İnsan	27.05.2010
148 AGORA	Fıza İnay Ergündüz	Düşüncenin Üç Boyutu: 1. Boyut: Bilim	14.01.2010
	Levent Üstün	Düşüncenin Üç Boyutu: 2. Boyut: Etik	28.01.2010
	Zafer Kement	Düşüncenin Üç Boyutu: 3. Boyut: Estetik	11.02.2010
	Mehmet Ergenekon Kurt	Masonluk ve Bağnazlık	25.02.2010
	Gürsel Görgünel	İkinci Eldiven Kimin?	11.03.2010
	Suat Türkmenoğlu	Tasavvuf ve İsyân	25.03.2010
	Erkan Karacasulu	Karşılıksız Sevgi ve Suistimal	20.05.2010
149 İŐIK	Teoman Gürđan	Yazılı Olan ve Olmayan Bazı Kurallarımız	25.01.2010
	Ali Ömür	Ezoterizme Giriş	22.03.2010
	Nihat Demirkol	3 Oyun Teorisi ve M.'ik Çağrışımlar	05.04.2010
	Ferit Soylu	Psikodinamik Yönden Üç İőik	19.04.2010
	İskender Doğusoy	Mevki Olmadan Yaşamak	19.04.2010
	Cahit Ülkü	Mason ve Eylem	03.05.2010
	Ünal Ersözlü	Sevgi Kavramına M.'ik Yaklaşım	17.05.2010
164 FETHİYE	Ömer Faruk Zuhâl	Bitmeyen Tekris	13.04.2010
	Arif Hikmet Kozan	Basiret	27.04.2010
	Mete Ay	Neden Buradayım?	22.06.2010
171 TERAZİ	Tuncer Turhan	Sanat ve Ezoterizm	21.01.2010
	Hakan Kılavuz	Diyonisos, Antik Yunan'da Ezoterizmin Kuruluşu	04.03.2010
	Burak Kanat	Antik Yunan'da Eflatun	15.04.2010
	Ergün İlkey	Ezoterizm ve Biz	13.05.2010
172 ÇEŐME	Cüneyd Soyudal	Türk Masonluk Tarihinde 1918-1938 Dönemi	18.04.2010
	Ozan Arslan	Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ve Masonluk	02.05.2010
	Ergin Algım	Kuruluőtan Günümüze	06.06.2010

176 SENTEZ	Ozan Arslan	Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ve Masonluk	26.01.2010
	Halit Yıldırım	Yaşam, Ölüm, Ruhun Ölümsüzlüğü ve Masonluk	09.03.2010
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve İnanç	06.04.2010
	Osman Levent Seral	Uhuvvet	04.05.2010
178 KUŞADASI	Figen Kuter	Dönüm Noktası	13.01.2010
	Ali Rıza Saysen	Ezoterizm ve Son Kurumu M.'luk	27.01.2010
	Levent Köylü	Talat Paşa	10.03.2010
	Levent Özbakkaloğlu	Yüzyılın Sonunda M.'luk Kültürü	12.05.2010
	Arif Yürekli	M.'ik Adap ve Davranış	25.05.2010
182 ZUHAL	Demir Savaşçın	Masonik Görev Anlayışı	11.02.2010
	Ahmet Kasım Sezgin	Giordano Bruno	25.02.2010
	Ehat Meriç	Güç İnsanları Baştan Çıkartır mı?	25.03.2010
	Cem Karagözlü	Pisagor ve Pisagor Bardağı	22.04.2010
187 ÖZVERİ	Levent Elbeyli	Özgürlük	10.03.2010
	Ömer F. Zuhâl	Bitmeyen Tekris	07.04.2010
	Erkan İmrek	Sadakat mi, İtaat mi?	05.05.2010
192 HERMES	Halis Püskülcü	Sancağımızın Düşündürdükleri	18.01.2010
	Ömer Akyüz	Ritüel	01.02.2010
	Teoman Gürkan	Yazılı Olan ve Olmayan Kurallarımız	15.03.2010
	Hüseyin D. Akarlı	M.'ik Yaşı İleri Üstatlarımız Genç K.'lere Neler Sunmalıdır?	29.03.2010
	Figen Kuter	Dönüm Noktası	12.04.2010
	Remzi Sanver	M.'lukta Temel Kavramlar	26.04.2010
198 PAMUKKALE	Ünal Uslu	Bir M.'a Yakışır Şekilde Davranmak	16.02.2010
	Fatih Kutluer	Can Kardeşliği	16.03.2010
	Erdal Coşkun	Çekiç ve Tokmak	15.06.2010
205 HERODOT	Remzi Sanver	M.'luğun Dünü, Bugünü ve Yarını	21.01.2010
	Cafer Demiral	Ruhun Ölmezliği	15.04.2010
	Erdoğan Engin	Teklif Üstadının Sorumluluğu	17.06.2010
	Sonat Pelit	Bir Damla Su ve Kuantum	17.06.2010

213 DOKUZ
EYLÜL

Turgay Nacaroğlu	Masonlukta İnanç ve Ahlak	23.03.2010
Murat Çim	M.'luğumuz Üzerine Düşünceler	06.04.2010
Ergin Algım	Kapı	04.05.2010
Üzeyir Kırca	Sır Coşkudur	01.06.2010
Levent Elbeyli	Özgürlük	15.06.2010

* *
*

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Alaettin Tekinel	Edirne 1920	05.02.1974	Kaynak	01.01.2010
Neşe Deriş	İstanbul 1923	28.06.1956	Delta	06.01.2010
Edip Altay	Samsun 1925	16.10.1975	Yükseliş	13.01.2010
Hayim Bahar	İstanbul 1919	31.01.1958	Kardeşlik	30.01.2010
Ahmet Yaman Özgün	Eskişehir 1952	18.01.1994	Sadakat	11.02.2010
Achille Caporalini	İzmir 1926	21.02.1972	Kardeşlik	19.02.2010
Ahmet Murat Ülger	İstanbul 1961	13.12.2001	Petek	19.02.2010
Murat Duyal	İzmir 1946	24.04.1986	İzmir	21.02.2010
Yüksel Seler	Kayseri 1932	04.05.1978	Dikmen	24.02.2010
Meşmur Aktül	İstanbul 1912	13.12.1965	Mozelik	04.03.2010
Yılmaz Yücelen	Ankara 1930	26.01.1988	Doğuş	05.03.2010
Gökalp Tümer	İzmir 1928	05.02.1996	Granit	11.03.2010
Sedat Erener	İstanbul 1956	09.06.1989	İrem	22.03.2010
Yusuf Ferit Ojalvo	İstanbul 1940	13.02.1984	Atlas	23.03.2010
Enrico Gros	İstanbul 1922	15.05.1985	Hümanitas	25.03.2010
Aykut Şeran	Balya 1950	20.05.1986	Erdem	28.03.2010
Metin Üstündağ	İstanbul 1920	01.06.2006	Yeditepe	28.03.2010
Mustafa Ergin Aktan	Ankara 1942	14.10.1986	Eşitlik	30.03.2010
İnal Eğriboz	Ordu 1920	18.10.1965	Barış	14.04.2010
Kemâl Özgirgin	İzmir 1923	27.11.1987	Tolerans	18.04.2010
Ural Tümer	İzmir 1937	26.10.1993	Doğuş	26.04.2010
Kemâl Türen	İstanbul 1935	24.05.1977	Hümanitas	27.04.2010
Bekir Volkan Köksal	Ankara 1973	16.01.2004	Piramit	28.04.2010
Orhan Erdaş	Ankara 1930	27.11.1987	Uyanış	28.04.2010
Ertuğ Kurtoğlu	İstanbul 1973	16.01.2006	Şefkat	01.05.2010
İhsan Tarık Diler	Zonguldak 1945	17.05.2004	Sabah Yıldızı	06.05.2010
Dündar Tilmaç	İstanbul 1921	12.06.1967	Şefkat	08.05.2010

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Eb. Maş.'a intikal eden Kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfret,
kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

6. **Message from the Grand Master** **M. Remzi SANVER**
9. **General Assembly No: 5/17,**
May 23, 1954 **Suha UMUR-Yavuz AKSEL**
21. **Ottoman Freemasonry and Laicism** **Paul DUMONT**
Translated by Celil LAYİKTEZ
35. **Bro. Munif Pasha and**
Ottoman Institute of Science **Tamer AYAN**
57. **Ernst and Falk** **Gotthold Ephraim LESSING**
Translated by Ahmet ORS
79. **On the Concepts of Rite, Ritual, Order,**
Obedience and Jurisdiction **Yılmaz SUNER**
91. **News from Lodges** **Mimar SİNAN**
127. **Obituaries** **Mimar SİNAN**

Address : 9, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2010

NO : 151

